2023-2027

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU

KOMPLEMENTARNA

Kłodzka Wstęga Sudetów
Lokalna Grupa Działania

co oznacza, że będziemy promować i premiować łączenie, przenikanie się przedsięwzięć/ usług/ działań oparte na spójnym, terytorialnym i holistycznym podejściu w obszarach: gospodarczym, społecznym, środowiskowo-klimatycznym i publicznym

EKOLOGICZNA „ZIELONA"

Kłodzka Wstęga Sudetów
Lokalna Grupa Działania

co oznacza, że będziemy wykorzystywać możliwości płynące ze sprawiedliwej zielonej transformacji dla zwiększenia społecznej świadomości, akceptacji i uzyskania jak największych korzyści wynikających z przeciwdziałania zmianom klimatu

WŁĄCZAJĄCA „INKLUZYJNA"

Kłodzka Wstęga Sudetów
Lokalna Grupa Działania

co oznacza że, będziemy dbać o autentyczne upodmiotowienie społeczności na poziomie lokalnym, umożliwiając jej podejmowanie decyzji i działań, jak najbliżej miejsca, w którym ich wpływ będzie najbardziej odczuwalny, tym samym wyrównując szanse i wspierając osoby potencjalnie zagrożone wykluczeniem

obszaru Kłodzkiej Wstęgi Sudetów Lokalnej Grupy Działania

Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027

Kłodzka Wstęga Sudetów
Lokalna Grupa Działania

Dofinansowane przez Unię Europejską

Strategię opracował zespół roboczy w składzie:
Sylwia Mielczarek,
Kazimierz Szkudlarek,
Iwona Wastrak,
Agnieszka Rygielska.
Lutynia, 26.05.2023 r.

ZMIANY LSR		
lp.	data/uchwała Zarządu	zakres zmian
1.	09.08.2024/ UCHWAŁA NR Z/07/2024	aktualizacja planu działań wraz ze wskaźnikami i planu wykorzystania budżetu
2.	18.07.2025/UCHWAŁA NR Z/10/2025	aktualizacja sposobów rozdysponowania środków na wdrażanie LSR tj. w formule „konkursowej" oraz wskaźników
3.	05.09.2025/UCHWAŁA NR Z/13/2025	Przesunięcie kwot pomiędzy przedsięwzięciami nr 3.1 i 3.2
4.	14.10.2025/UCHWAŁA NR Z/15/2025	Usunięcie wskaźnika R1 w ramach celu 3 w związku z brakiem możliwości dofinansowania działań edukacyjnych w ramach konkursu zaplanowanego dla P 3.2, dopisanie realizacji wskaźnika do celu 2 w LSR

„Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2023-2027" *powstała i będzie realizowana w duchu idei zrównoważonego rozwoju i polityki Zielonego Ładu oraz będzie miała pozytywny wpływ na realizację zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz jest zgodna z prawami i wolnościami "Karty Praw Podstawowych UE" i "Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych". Realizowana będzie zgodnie z "Wytycznymi dotyczącymi realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021-2027", z uwzględnieniem:*

- DZIAŁAŃ ANTYDYSKRYMINACYJNYCH *– umożliwiając wszystkim osobom sprawiedliwe i pełne uczestnictwo we wszystkich dziedzinach życia, bez względu na przesłanki tj. płeć, rasa, w tym kolor skóry oraz cechy genetyczne, pochodzenie etniczne, w tym język, przynależność do mniejszości narodowej, urodzenie oraz pochodzenie społeczne, majątek, religia, światopogląd, w tym przekonania, poglądy polityczne lub wszelkie inne poglądy, niepełnosprawność, wiek, orientacja seksualna.*

- DOSTĘPNOŚCI – *dostęp do wytworzonych w ramach realizacji LSR produktów i usług będzie otwarty, tzn. nie będą stosowane żadne kryteria dyskryminujące. W ramach lokalnych kryteriów wyboru operacji LGD będzie premiowała produkty i usługi, które będą dostępne dla wszystkich osób w tym osób z niepełnosprawnościami i osób starszych.*

- KONCEPCJI UNIWERSALNEGO PROJEKTOWANIA – *stosowany będzie standard informacyjno-promocyjny w którym wytworzone w ramach realizacji strategii dokumenty elektroniczne będą wykonane zgodnie ze standardem cyfrowym (WCAG). Warstwa językowa będzie dostosowana do potrzeb osób ze specjalnymi potrzebami, tj.: stosowanie prostej składni, unikanie skrótów i związków frazeologicznych itd.*

- ZASADY „DNSH"- „nie czyń poważnych szkód" – *co w praktyce oznacza, że nie będziemy w ramach wdrażania strategii wspierać działalności, która powoduje znaczące szkody w środowisku naturalnym*

Spis treści

I Charakterystyka partnerstwa lokalnego 4
I.1 O historii powstania LGD i sukcesach wdrożeniowych dwóch Lokalnych Strategii Rozwoju 4
I.2 Członkowie, organy i dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD 4
I.3 Partnerstwo w LGD (wewnętrzne) 8
I.4 Doświadczenie LGD w pozyskiwaniu środków 10
I.5 Doświadczenie LGD w realizacji projektów w partnerstwie 11
II Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR 12
III Partycypacyjny charakter LSR 15
III.1 Opis procesu konsultacyjnego 15
III.2 Partnerstwo na obszarze LSR 19
III.3 Wsparcie grup osób w niekorzystnej sytuacji 21
III.3.1 Aktywizacja seniorów 21
III.3.2 Aktywizacja ludzi młodych 22
III.3.3 Aktywizacja kobiet poszukujących zatrudnienia 23
III.3.4 Gospodarstwa domowe dotknięte zjawiskiem ubóstwa energetycznego 23
III.4 Wsparcie pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych 24
III.4.1 Agroturystyka i zagrody edukacyjne 24
IV Analiza potrzeb i potencjałów obszaru LSR 24
IV.1 Obszar gospodarczy z uwzględnieniem kryzysu klimatycznego 24
IV.2 Obszar społeczny z uwzględnieniem kryzysu demograficznego 28
IV.3 Obszar społeczny z uwzględnieniem kryzysu klimatyczno-energetycznego 30
IV.4 Współpraca ponad podziałami na rzecz wyzwań klimatyczno-energetycznych 31
V Spójność, komplementarność i synergia 37
V.1 Plan Strategiczny Wspólnej Polityki Rolnej 2023-2027 (PS WPR) 37
V.2 Dywersyfikacja źródeł finansowania LSR 40
V.2.1 KPO 40
V.2.2 FEDŚ 2021-2027 41
V.3 Strategia Województwa Dolnośląskiego 41
VI Cele i wskaźniki 42
VI.1 Wprowadzenie do wybranej tematyki LSR i planowanych interwencji 42
VI. 2 Zdefiniowane cele, przedsięwzięcia i wskaźniki 44
VI.3 Przewidziane w LSR przedsięwzięcia wykazujące komplementarność 51
VI.4 Wartość dodana podejścia LEADER w realizacji LSR 54
VII Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanowienia kryteriów wyboru 55
VII.1 Innowacyjność w LSR 58
VIII Plan Działania 60
IX Plan finansowy LSR 62
X Monitoring i ewaluacja 62
Wykaz literatury: 65
Wykaz załączników do LSR 65

I Charakterystyka partnerstwa lokalnego

I.1 O historii powstania LGD i sukcesach wdrożeniowych dwóch Lokalnych Strategii Rozwoju

Stowarzyszenie Kłodzka Wstęga Sudetów – Lokalna Grupa Działania (KWS-LGD); forma prawna: stowarzyszenie.

W 2005 r. powstała fundacja „Kłodzka Wstęga Sudetów- Lokalna Grupa Działania" (KWS-LGD). Inicjatorami utworzenia partnerstwa były Fundacja „Akademia Rozwoju"- organizacja pozarządowa oraz gmina wiejska Kłodzko. Proces budowania grupy partnerskiej trwa nieprzerwanie od kwietnia 2005 roku i jest procesem otwartym i ciągłym. Nasze partnerstwo funkcjonuje już ponad 17 lat. Z pewnością opanowaliśmy trudną umiejętność prowadzenia dialogu między partnerami, wywodzącymi się z trzech odmiennie funkcjonujących sektorów, reprezentujących różne grupy interesów. Na obecnym etapie wszyscy partnerzy rozumieją już istotę podejścia LEADER. W podejmowanych decyzjach staramy się wsłuchiwać w oczekiwania mieszkańców, dotyczące kierunku rozwoju obszaru LGD i wspierać ich pomysły na rozwój.

W ramach Lokalnej Strategii Rozwoju (LSR) 2007-2013 zostało ostatecznie zrealizowanych ponad 200 projektów na łączną kwotę 11 083 826,46 zł. W liczbach i z podziałem na poszczególne działania przedstawiało się to następująco:

- małe projekty- 205,
- odnowa i rozwój wsi- 33,
- różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej- 10,
- tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw- 8.

Fundacja KWS-LGD w roku 2014 podjęła decyzję o rejestracji LGD w formule prawnej „stowarzyszenia", ponieważ w nowym okresie programowania 2014-2020, jako fundacja nie moglibyśmy wziąć udziału w konkursie na wybór LSR - decyzja MRiRW. Zarejestrowaliśmy stowarzyszenie o tej samej nazwie: Kłodzka Wstęga Sudetów – Lokalna Grupa Działania;

W ramach LSR 2014-2020 przeprowadzono:

• 3 operacje własne (OW), w zakresie budowania, jako LGD, kompetencji instytucji otoczenia biznesu. W ramach OW pracownicy biura KWS-LGD uczestniczyli w cyklu szkoleń z zakresu przedsiębiorczości, powstał też w ramach OW wyspecjalizowany portal doradczy dla przedsiębiorców; kolejna operacja własna, która jest w trakcie oceny przez IZ dotyczy opracowania międzygminnej polityki klimatycznej w uspołecznionym procesie decyzyjnym.

• 4 nabory dla jednostek samorządu terytorialnego, 3 nabory na inwestycje publiczne w zakresie turystyki i rekreacji i 1 nabór w zakresie poprawy efektywności energetycznej infrastruktury publicznej (oświetlenie). Wsparcie uzyskały 23 projekty. W związku z tym, powstało 10 nowych obiektów infrastruktury turystycznej, a 11 zostało przebudowanych. Projekty z zakresu efektywności energetycznej będą dopiero realizowane w roku 2023.

• 7 naborów w zakresie uruchamianie działalności gospodarczej. Dzięki otrzymanemu wsparciu do końca 2022 roku powstało 106 firm i utworzono 132 miejsca pracy (samozatrudnienie i umowa o pracę). Ponadto wdrożono 81 rozwiązań innowacyjnych;

• 4 nabory w zakresie rozwijania innowacyjnej działalności gospodarczej. Dzięki otrzymanemu wsparciu do końca 2022 roku powstało 7 nowych miejsc pracy, wdrożono 6 rozwiązań innowacyjnych w przedsiębiorstwach, zrealizowano 4 projekty sieciowe pomiędzy przedsiębiorcami w zakresie usług turystycznych i 1 krótki łańcuch dostaw.

• 4 nabory na projekty grantowe dla organizacji pozarządowych na realizację inicjatyw lokalnych. Za otrzymane wsparcie NGO zrealizowały 11 imprez, 20 inicjatyw promocyjnych oraz zbudowały 11 nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej.

• 1 projekt współpracy w trakcie oceny przez IZ (w Wielkopolsce) dotyczący zwiększenie świadomości społeczności lokalnych w kwestiach zanieczyszczenia powietrza, spowodowanego między innymi spalaniem w piecach materiałów niskiej jakości i nadużywania emisyjnego transportu oraz wpływu tych zachowań na zdrowie człowieka.

• 1 nabór na opracowanie koncepcji Smart Village, nabór w trakcie realizacji.

W ramach wdrażania inicjatywy Leader do końca 2022 roku beneficjentom z obszaru KWS-LGD przyznano 4 172 tys. euro (podpisane umowy), z czego 3 568 tys. euro to zrealizowane płatności.

I.2 Członkowie, organy i dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD

Stowarzyszenie Kłodzka Wstęga Sudetów – Lokalna Grupa Działania to 72 partnerów, w tym:

- 16 przedstawicieli publicznych lokalnych interesów społeczno-gospodarczych (19%)
- 56 przedstawicieli prywatnych lokalnych interesów społeczno-gospodarczych (81%)

W całościowym składzie partnerstwa (72 partnerów) wyłoniono potencjalne grupy interesów, których ewentualny wpływ na podejmowane decyzje będzie każdorazowo badany zgodnie z prowadzonym rejestrem:

I. Podmioty reprezentujące władze lokalne i inne instytucje publiczne:
- przedstawiciele samorządów lokalnych i ich jednostek pomocniczych (12)
- przedstawiciele reprezentujący instytucje kultury (2)
- przedstawiciele reprezentujący Lasy Państwowe (2)

II. Podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie:
a) zorganizowane
przedstawiciele organizacji społecznych:
- formalnych: NGO (4); KGW(1); OSP (1)
- nieformalnych: grupa odnowy wsi (1)
b) niezorganizowane
mieszkańcy (11)

III. Podmioty reprezentujące przedsiębiorców, w tym społecznych
- z branży turystycznej (19)
- pozostałe branże (23)

IV. Organizacje reprezentujące kościoły i wspólnoty religijne (1)

Reprezentatywność składu organu decyzyjnego LGD. Jedynym organem decyzyjnym w kwestii wyboru operacji do dofinansowania jest Rada Stowarzyszenia KWS-LGD. W obecnym składzie Rady jest 9 osób reprezentujących poszczególnych przedstawicieli:

• 3 osoby reprezentujące przedstawicieli samorządów lokalnych i ich jednostek pomocniczych (33% składu Rady: wiceburmistrz; pracownik urzędu gminy, sołtys)

• 4 osoby reprezentujące przedsiębiorców (44% składu Rady)

• 2 osoby reprezentujące podmioty społeczeństwa obywatelskiego (11% składu Rady – przedstawiciel organizacji społecznej; 11% składu Rady - przedstawiciel młodzieży)

Ww. skład organu decyzyjnego gwarantuje bezstronność w podejmowaniu decyzji oraz umożliwia szybką weryfikację prowadzonego rejestru interesów w celu zapobieżenia, aby żadna pojedyncza grupa interesu nie kontrolowała procesu podejmowania decyzji o wyborze wniosku do dofinansowania.

Skład organu decyzyjnego jest adekwatny do stwierdzonych grup interesariuszy LSR co oznacza, że w mijającej perspektywie nasz LSR była nakierowana na wsparcie przedsiębiorczości (ponad 60% budżetu), stąd tak liczna reprezentacja, zarówno w Radzie, jak i w całym składzie członków stowarzyszenia sektora gospodarczego.
Ogólnie skład Rady jest reprezentatywny pod każdym względem gdyż zasiadają w nim:

a) przedstawiciele władzy lokalnej
b) przedsiębiorcy
c) przedstawicielka ludzi młodych
d) przedstawicielka seniorów
e) przedstawicielka KGW
f) przedstawiciel OSP
g) pani sołtys

Zasady funkcjonowania Rady określa Regulamin Organizacyjny Rady, który jest uchwalany przez Zarząd.
Członków Rady KWS-LGD wybiera Walne Zebranie Członków KWS-LGD. Wybrany członek może przystąpić do pracy w Radzie wyłącznie po zdaniu egzaminu ze znajomości procedur i narzędzi wyboru operacji, kryteriów ich wyboru i oceny, rozporządzeń/wytycznych wykonawczych oraz PS WPR. Wymóg taki gwarantuje odpowiednie przygotowanie merytoryczne, niezbędne w procesie decyzyjnym. Członkowie Rady, przed rozpoczęciem oceny wniosków w ramach każdego naboru zobowiązani są do wykazania w Rejestrze Interesów spraw/powiązań, które mogą potencjalnie wpływać na ich bezstronność.
Posiedzenie Rady zwołuje Przewodniczący Rady, konsultując miejsce, termin i porządek posiedzenia z Biurem KWS-LGD. Posiedzenie może odbywać się w systemie stacjonarnym lub zdalnym.
W swojej pracy członkowie Rady korzystają z systemu elektronicznego (aplikacja elektroniczna oceny wniosków). W przypadku awarii systemu czynności mogą być realizowane w formie papierowej.
Posiedzenie Rady są jawne, każdorazowo informacja o terminie i godzinach posiedzenia Rady podawana jest w aktualnościach na stronie internetowej KWS_LGD i w mediach społecznościowych prowadzonych przez Biuro KWS-LGD. W posiedzeniu Rady uczestniczy także Prezes Zarządu KWS-LGD lub/i wskazany przez niego członek zarządu a także pracownicy biura, którzy czuwają nad prawidłowością przebiegu procesu i wyboru, poprawnością dokumentacji oraz zgodnością formalną posiedzenia.
Porządek obrad Rady, dotyczący oceny i wyboru złożonych wniosków i obejmuje ich analizę pod kątem:

- oceny zgodności wniosku z LSR i programem (dotychczas PROW, obecnie PS WPR)
- oceny wniosku w oparciu o kryteria merytoryczno-punktowe
- ustalenie kwoty wsparcia

Decyzje Rady dotyczące oceny i wyboru wniosków podejmowane są w drodze uchwały. Od decyzji Rady każdorazowo przysługuje odwołanie w ramach obowiązującej procedury odwoławczej o której informowani są Wnioskodawcy w drodze pisemnej po ocenie i wyborze wniosków przez Radę.

Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD z podaniem sposobu ich uchwalania i aktualizacji oraz opisem głównych kwestii, które są w nich zawarte.

Lp.	Nazwa dokumentu	Sposób i termin uchwalenia/ aktualizacji	Główne kwestie regulowane przez dokument
1	Statut LGD	Walne Zebranie Członków, zmiany uchwalane w miarę potrzeb	Obowiązujący w LGD statut jest zgodny z ustawą prawo o stowarzyszeniach oraz ustawą o rozwoju lokalnym kierowanym przez społeczność. Reguluje między innymi takie kwestie, jak: -organ nadzoru – wskazuje właściwego Marszałka Województwa, - wprowadza dodatkowy organ stowarzyszenia – Rada odpowiedzialna za wybór operacji i ustalenie kwoty wsparcia, -określa organy LGD kompetentne w zakresie uchwalenia LSR , czy uchwalenia Regulaminu organizacyjnego Rady -określa zasady nabywania i utraty członkostwa w LGD oraz jej organach.
2	Regulamin organizacyjny Rady	Pierwotny uchwalony przez Walne Zebranie Członków, obecnie zmiany wprowadzane są na poziomie Zarządu	- reguluje zachowanie bezstronności członków organu decyzyjnego w wyborze operacji (w tym przesłanki wyłączenia z oceny operacji), -reguluje szczegółowe zasady zwoływania i organizacji

			posiedzeń organu decyzyjnego (sposób informowania członków organu o posiedzeniach, zasady dostarczania dokumentów dotyczących spraw podejmowanych na posiedzeniach, -szczegółowe rozwiązania dotyczące wyłączenia z oceny operacji (sposób wyłączenia członka organu z oceny), -zasady wynagradzania członków organu decyzyjnego.
3	Procedury oceny i wyboru wniosków	Pierwotny uchwalony przez Walne Zebranie Członków, obecnie zmiany wprowadzane są na poziomie Zarządu	-szczegółowe zasady ogłaszania naborów i przyjmowania wniosków -szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji (ocena wniosków, sposób podziału wniosków do oceny pomiędzy członków organu, zasady preselekcji operacji, jeśli dotyczy, zasady dokumentowania oceny, wzory dokumentów, kryteria oceny itp.) -procedura odwoławcza od decyzji Rady
4	Regulaminy Pracy Biura	Wprowadzenie zmian – uchwała zarządu	- opis struktury organizacyjnej biura wraz z opisem stanowisk pracy i zasadami zatrudniania oraz wynagradzania (w tym karty opisu stanowisk, instrukcje); - regulacja świadczenia bezpłatnych usług doradczych wraz ze standardem ich świadczenia i wzorami formularzy oraz opisem sposobu pomiaru doradztwa; - regulacje w zakresie metod pomiaru zadań realizowanych przez biuro w zakresie animacji lokalnej, współpracy i realizacji planu komunikacji; - zasady udostępniania informacji będących w dyspozycji LGD.
5	Regulamin pracy zdalnej	Zarządzenie -Dyrektor Biura KWS	- warunki dopuszczenia do pracy zdalnej - prawa i obowiązki pracodawcy - prawa i obowiązki pracownika - ochrona informacji i danych osobowych
6	Polityka rachunkowości	Zarządzenie -Dyrektor Biura KWS	- wykaz kont księgi głównej - zasady ewidencji księgowej operacji gospodarczych w księgach rachunkowych - zasady wyceny aktywów i pasywów - zasady prowadzenia kont księgi pomocniczych(ewidencji analitycznej), w powiązaniu z kontami syntetycznymi księgi głównej - zasady sporządzania sprawozdania finansowego
7	Polityka przeciwdziałania dyskryminacji i mobbingowi	Zarządzenie -Dyrektor Biura KWS	Polityka daje możliwość LGD, w przypadku gdyby – podczas realizacji działań prowadzonych przez nią – sformułowany został zarzut stosowania dyskryminacji bądź mobbingu, poddania się procedurze wyjaśniającej, pozwalającej na zbadanie sprawy przez bezstronną komisję ekspercką, a w przypadku potwierdzenia zarzutu, wdrożenia wydanych przez komisję rekomendacji działań naprawczych.
8	Polityka ochrona danych osobowych	Zarządzenie -Dyrektor Biura KWS	zasady bezpieczeństwa informacji i przetwarzania danych osobowych,
9	Zielony standard organizowania wydarzeń	Zarządzenie -Dyrektor Biura KWS	Jako organizacja pozarządowa staramy się być przykładem realizacji celów IPCC[1], wdrażając i promując konkretne praktyki i rozwiązania sprzyjające ich realizacji. Wdrożony standard pomaga nam monitorować, czy i jak organizowane przez nas wydarzenia uwzględniają troskę o stabilny klimat i szeroko rozumianą przyrodę, czyli nasze podstawowe środowisko życia.

[1] The Intergovernmental Panel on Climate Change - Międzyrządowy Zespół ds. Zmian Klimatu

10	Zielone biuro- autorska strategia wraz z harmonogramem wdrożenia	Zarządzenie -Dyrektor Biura KWS	Tworzenie „zielonego" wizerunku naszej organizacji i wprowadzanie ekologicznych rozwiązań to naszym zdaniem dobre podejście, gdyż dbamy o środowisko, wprowadzamy oszczędnościowe rozwiązania i świecimy przykładem dla naszych beneficjentów. Jest to nie tylko korzyść wizerunkowa, ale również ekonomiczna.
11	Polityka szkoleniowa i plan szkoleń	Wprowadzenie zmian – uchwała zarządu	- cele i zasady polityki szkoleniowej - założenia polityki szkoleniowej
12	Regulamin dokonywania wydatków	Zatwierdzenie uchwała zarządu	- zasady wydatkowania na realizację zadań zgodnie z bieżącymi potrzebami - procedura dokonywania wydatków
13	„Rejestr służący przejrzystości"	Zatwierdza Walne Zebranie Członków	Porozumienie między członkami stowarzyszenia Kłodzka Wstęga Sudetów – Lokalna Grupa Działania w sprawie wprowadzenia obowiązkowego „Rejestru służącego przejrzystości"
14	Regulamin Młodzieżowej Rady Klimatycznej	Uchwala Zarząd	Określa zasadny współpracy, prawa i obowiązki członka Młodzieżowej Rady Klimatycznej
15	Kodeks Zasad w KWS-LGD	Przyjmowany do wiadomości członków wstępujących do LGD	6 zasad, o których piszemy niżej, na które zgadza się każda osoba wstępująca do LGD

I.3 Partnerstwo w LGD (wewnętrzne)

Jako LGD działamy wspólnie z naszymi partnerami, po to by:

1. zwiększać decyzyjność i dostęp mieszkańców do wydatkowania funduszy unijnych
2. wspierać zrównoważony rozwój lokalny,
3. promować ekonomię współpracy i dobra wspólnego
4. promować aktywizm oparty na zasadach demokracji bezpośredniej.

Zmierzamy do tego, aby działalność i zaangażowanie w prace Lokalnej Grupy Działania (LGD) były nauką oddolnej demokracji, a wszystkie procesy wewnętrzne, w tym podejmowanie decyzji opierały się na zasadach demokracji konsensualnej (dochodzenie do wspólnego stanowiska poprzez dyskusję).

Dążymy do płaskiej, niehierarchicznej struktury, gdzie nie będzie szefów, ani prezesów. Każdy członek i każda członkini LGD poprzez swoje zaangażowanie zdecyduje o tym jaki wpływ wywiera na rozwój organizacji. Obecnie LGD, która formalnie jest stowarzyszeniem zrzesza 72 członków i członkiń. Staramy się w tym gronie:

- jak najlepiej odpowiadać na potrzeby członków/iń określone wspólnie w procesie demokratycznym;
- budować spójność społeczną, zaufanie i współpracę pomiędzy różnymi grupami zaangażowanymi w proces rozwoju naszego regionu;
- rozwijać współpracę między partnerami z trzech sektorów tj. społecznego, publicznego i gospodarczego;
- troszczyć się o środowisko – wspierać działania gospodarki o obiegu zamkniętym na poziomie lokalnym oraz energetykę obywatelską z możliwie jak największym poszanowaniem dla środowiska naturalnego;
- wzmacniać i pielęgnować zaangażowanie obywatelskie będące fundamentem ładu demokratycznego;

NASZ KODEKS ZASAD w KWS-LGD

1. Dobrowolne i otwarte członkostwo

KWS-LGD jest organizacją dobrowolną, dostępną dla wszystkich osób mogących skorzystać z jej świadczeń i gotowych wypełniać obowiązki związane z członkostwem, bez dyskryminowania płci, statusu społecznego, rasy, przekonań politycznych i religii. Dobrowolne członkostwo oparte jest na trzech regułach: „otwartych drzwi", równouprawnienia członków/ień, obowiązków członków/ień wobec organizacji.

2. Demokratyczna kontrola członkowska

KWS-LGD jest demokratyczną organizacją zarządzaną i kontrolowaną przez członków/inie, którzy/e aktywnie uczestniczą w określaniu polityki działania organizacji i podejmowaniu decyzji. Osoby pełniące w KWS-LGD funkcje z wyboru są odpowiedzialne wobec członków. W organizacji członkowie/inie mają równe prawo głosu (jeden członek/ini – jeden głos).

3. Autonomia i niezależność

KWS-LGD jest samorządną, samopomocową organizacją, zarządzaną przez swoich członków. W przypadku zawierania umów z innymi organizacyjnymi/instytucjami lub korzystając z zewnętrznych źródeł finansowania, czynimy to w taki sposób, by zapewnić demokratyczne zarządzanie przez członków/inie i utrzymać swoją organizacyjną niezależność.

4. Kształcenie, szkolenia, ogólny i równy dostęp do informacji

KWS-LGD zapewnia swoim członkom/iniom, przedstawicielom/kom wybranych organów, oraz pracownikom/com i personelowi kierowniczemu możliwość kształcenia i szkolenia, tak aby mogli/ły efektywnie przyczyniać się do rozwoju organizacji.

5. Informowanie zwrotne

KWS-LGD każdorazowo informuje swoich członków/inie o wyniku weryfikacji propozycji/inicjatywy/projektu zgłoszonego na forum stowarzyszenia z uzasadnieniem tego wyniku.

6. Współdziałanie

KWS-LGD stara się służyć swoim członkom/iniom w sposób najbardziej efektywny oraz wzmacniać ich działania poprzez współpracę. Zasada ta jest rozumiana szeroko, tzn. nie tylko w skali lokalnej – między członkami działającymi w danym środowisku, ale i w skali regionalnej – w krajowych sieciach organizacji społecznych, działających na rzecz dobra wspólnego.

POTENCJAŁ ORGANIZACYJNY I KADROWY

Funkcjonowanie KWS-LGD nie byłoby możliwe bez wsparcia **biura organizacji**, które obecnie zatrudnia 5 osób na pełnych etatach i umowach o pracę. Biuro KWS-LGD pełni rolę komórki zarządczej, gdzie stworzyliśmy interdyscyplinarny zespół, który (w sumie) posiada następujące kompetencje i doświadczenie:

- umiejętności komunikacyjne: przekładanie treści specjalistycznych na prosty język i wizualizacje, doświadczenie współpracy z ekspertami z zewnątrz, wystąpienia publiczne, umiejętności trenerskie, budowanie relacji i wykorzystywanie własnych, szerokich sieci kontaktów wśród organizacji społecznych, zwłaszcza o charakterze sieciującym,
- wiedza z zakresu przyczyn i skutków zmiany klimatu, transformacji energetycznej, gospodarki obiegu zamkniętego, adaptacji do zmian klimatu, funkcjonowania samorządu,
- umiejętności wyszukiwania wiarygodnych źródeł wiedzy, porządkowania i priorytetyzacji informacji,
- doświadczenie w zarządzaniu projektem: zakresem, czasem, kosztami, zasobami ludzkimi, zamówieniami, ryzykiem, jakością produktów,
- wiedza z zakresu budowania modeli biznesowych, pisania wniosków i przygotowywania studium wykonalności dla projektów inwestycyjnych,
- znajomość polityk unijnych, w tym „Zielonego Ładu" oraz programów regionalnych i krajowych w ramach polityki spójności na lata 2021-2027

Posiadane zasoby kadrowe i zaplecze organizacyjne pokazuje zdolność lokalnej grupy działania do realizacji strategii.

KOMUNIKACJA WEWNĘTRZNA I KOLEGIALNE DECYDOWANIE

Relacje między członkami LGD na etapie wdrażania LSR są oparte na pogłębionym partnerstwie i skutecznej komunikacji o czym świadczą:

I. stosowane przyjazne formy komunikacji- komunikacja odbywa się na poziomie **mediów społecznościowych**, gdzie jako KWS-LGD dysponujemy trzema profilami:

1. do informowania o bieżącej naszej działalności oraz sprawach/wydarzeniach mogących zainteresować naszych członków o nazwie „Wdrażaj z nami lokalną strategię rozwoju": https://www.facebook.com/STARTUPnaSTART

2. do celów edukacyjnych i informacyjnych sprofilowany na kryzys klimatyczny i ochronę środowiska naturalnego pn. „Ziemia Kłodzka dla Klimatu": https://www.facebook.com/groups/2988058471427872

3. sticte używany dla procesów konsultacyjnych „Zabierz Głos":https://www.facebook.com/profile.php?id=100067027956606

oraz przez nasze **portale internetowe**: www.kws.org.pl ; www.kwslgd-iob.pl

Wykorzystujemy też **bazę mailingową członków stowarzyszenia** do powiadomień o organizowanych Walnych Zgromadzeniach, jak również wydarzeniach przez nas organizowanych, jak np. imprezy z okazji jubileuszu 15 lecia naszej wspólnej pracy na rzecz rozwoju regionu.

Jako KWS-LGD organizujemy też, w miarę potrzeb **spotkania branżowe w terenie**, dostosowując ich datę i godzinę do preferencji uczestników, stąd często są to godziny popołudniowe, albo dni wolne od pracy. Spotykamy się z sołtysami, przedsiębiorcami, czy samorządowcami w celu przekazania im istotnych informacji, bądź wysłuchania ich potrzeb, czy problemów, zastanawiając się wspólnie jak znaleźć najlepsze rozwiązania.

II. kolegialne podejmowanie decyzji – przykłady:

1. podpisana 30.09.2022 r. swoista umowa społeczna w postaci „Porozumienia na rzecz klimatu i energii" przez większość członków LGD, której treść wypracowaliśmy wspólnie podczas organizowanych narad obywatelskich; wspólnie udało nam się ustalić, że przyspieszamy dekarbonizację regionu do roku 2050, przygotowując się jednocześnie na nieuchronne skutki zmian klimatycznych oraz zapewniając dostęp do bezpiecznej, zrównoważonej i niedrogiej energii dla wszystkich mieszkańców.

2. powołanie międzygminnego zespołu do spraw liczenia emisji CO2, gdzie KWS-LGD jest koordynatorem a w skład grupy weszli przedstawiciele wszystkich partnerów z sektora publicznego/samorządowego

3. stosunkowo niedawno, bo w ubiegłym roku (2022) odkryliśmy nową formułę komunikacji z mieszkańcami w postaci „Narad Obywatelskich", zorganizowaliśmy ich aż 5. Narady Obywatelskie są formą demokracji deliberacyjnej bazującą na bezpośrednim udziale społeczności w procesie podejmowania decyzji. Narady Obywatelskie służą temu, by włączać zwykłych mieszkańców w debatę, która zazwyczaj zdominowana jest przez ekspertów. Założenie narad opierało się na przekonaniu, że każda osoba, po dostarczeniu jej zrozumiałej wiedzy na dany temat, może racjonalnie wypowiedzieć się w rozmowie prowadzonej przez moderatora, przedstawić argumenty przemawiające za jej stanowiskiem i rozważyć racje innych uczestników.

W tym konkretnym przypadku zorganizowane przez nas Narady Obywatelskie pozwoliły mieszkankom i mieszkańcom Ziemi Kłodzkiej, w tym również członkom naszego stowarzyszenia zabrać głos w jednej z najistotniejszej dyskusji XXI wieku, mianowicie kryzysu klimatycznego, zmobilizować samorządy gminne reprezentowane przez przedstawicieli i przedstawicielki urzędów, instytucji oraz organizacje społeczne do wytężonego zajęcia się tematem i finalnie, pozwoliło wypracować najlepsze możliwe rekomendacje dotyczące transformacji klimatycznej dla naszego regionu.

III. zachęcanie do zgłaszania nowych pomysłów – w tym celu między innymi wdrożyliśmy narzędzie w postaci internetowego portalu komunikacyjno-partycypacyjnego pn. www.mydecydujemy.pl , gdzie każdy mieszkaniec regionu, w tym nasi członkowie mogą zgłaszać swoje propozycje projektowe i głosować na nie, platforma jest stosunkowo nowa, więc przed nami jeszcze etap wypromowania i rozpowszechnienia tego narzędzia.

W naszym wewnętrznym partnerstwie stawiamy na **REPREZENTATYWNOŚĆ I DELIBERACJĘ** co pozwala na podejmowanie lepszych decyzji i zwiększanie zaufania. Stosowane przez nas narzędzie w postaci „narad obywatelskich" pokazało jednoznacznie, że proces deliberatywny:

- pomaga decydentom lepiej zrozumieć priorytety publiczne oraz stojące za nimi wartości i powody, a także określić, gdzie konsensus jest, a gdzie nie jest możliwy (większa legitymacja do dokonywania trudnych wyborów)
- zwiększa zaufanie społeczne, przyznając obywatelom skuteczną rolę w podejmowaniu decyzji publicznych,
- sygnalizuje szacunek wobec obywateli i wzmacnia ich pozycję,
- sprawia, że samorząd lokalny jest bardziej inkluzywny, otwierający drzwi dla znacznie bardziej zróżnicowanej grupy mieszkańców,
- wzmacnia uczciwość i zapobiega korupcji poprzez zapewnienie, że grupy i osoby dysponujące pieniędzmi i władzą nie mogą wywierać niewłaściwego wpływu na decyzje publiczne,
- pomaga przeciwdziałać polaryzacji i dezinformacji.

Stąd też nasza decyzja, że to właśnie narzędzie „narad obywatelskich" na stałe włączamy do katalogu działań pomagających w kolegialnym procesie podejmowania ważnych decyzji dla społeczności lokalnych.

I.4 Doświadczenie LGD w pozyskiwaniu środków

LGD w ramach swojej działalności pozyskiwała środki publiczne na realizację projektów/operacji na rzecz społeczności lokalnych, co jest udokumentowane podpisanymi umowami, wyszczególnionymi poniżej:

Umowa Partnerska pomiędzy Związkiem Stowarzyszeń "Dolnośląska Sieć Partnerstw LGD" a Stowarzyszeniem Kłodzka Wstęga Sudetów - LGD w ramach projektu: "Dobre praktyki krajowe, zagraniczne oraz własne dolnośląskich LGD źródłem wiedzy i współpracy pomiędzy lokalnymi grupami działania w ramach Planu Działania Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

Umowa pomiędzy Gminą Stronie Śląskie a Stowarzyszeniem Kłodzka Wstęga Sudetów - LGD na realizację zadania publicznego pod tytułem "Przeszkolenie kadry urzędniczej z obsługi portalu konsultacyjno - partycypacyjnego www.mydecydujemy.pl" dla Gminy Stronie Śląskie; rodzaj zadania publicznego: Art. 4 pkt 13 – działalność wspomagająca rozwój wspólnot i społeczności lokalnych
Umowa pomiędzy Gminą Szczytna a Stowarzyszeniem Kłodzka Wstęga Sudetów - LGD na realizację zadania publicznego pod tytułem "Zorganizowanie dwudniowego szkolenia online dla kadry urzędniczej z tworzenia Gminnych Planów Adaptacji do zmian klimatu" - dla Gminy Szczytna; rodzaj zadania publicznego: Art. 4 pkt 18 – ekologia, Art. 4 pkt 32a - rewitalizacja
Umowa pomiędzy Gminą Szczytna a Stowarzyszeniem Kłodzka Wstęga Sudetów - LGD na realizację zadania publicznego pod tytułem "Przeprowadzenie wśród mieszkańców badania ankietowego związanego z gospodarką o obiegu zamkniętym w gospodarstwach domowych na obszarze gminy" - dla Gminy Szczytna; rodzaj zadania publicznego: Art. 4 pkt 13 – działalność wspomagająca rozwój wspólnot i społeczności lokalnych Art. 4 pkt 18 - ekologia
Umowa pomiędzy Gminą Szczytna a Stowarzyszeniem Kłodzka Wstęga Sudetów - LGD na realizację zadania publicznego "Powołanie i przeszkolenie zespołu do spraw liczenia emisji CO2 na obszarze gminy" - dla Gminy Szczytna; rodzaj zadania publicznego: Art. 4 pkt 6 – ochrona i promocja zdrowia, w tym działalności leczniczej
Umowa pomiędzy Gminą Kłodzko a Stowarzyszeniem Kłodzka Wstęga Sudetów - LGD na realizację zadania publicznego pod tytułem: Przeszkolenie kadry urzędniczej z obsługi portalu konsultacyjno - partycypacyjnego www.mydecydujemy.pl - dla Gminy Kłodzko; rodzaj zadania publicznego: Art. 4 pkt 13 – działalność wspomagająca rozwój wspólnot i społeczności lokalnych
Umowa pomiędzy Gminą Lądek-Zdrój a Stowarzyszeniem Kłodzka Wstęga Sudetów - LGD na realizację Zadania Publicznego pod tytułem "Powołanie i przeszkolenie zespołu do spraw liczenia emisji CO2 na obszarze gminy - dla Gminy Lądek Zdrój; rodzaj zadania publicznego: Art. 4 pkt 6 – ochrona i promocja zdrowia, w tym działalności leczniczej
Umowa pomiędzy Gminą Lądek-Zdrój a Stowarzyszeniem Kłodzka Wstęga Sudetów - LGD na realizację zadania publicznego nr 9/2022 pod tytułem: "Przeszkolenie kadry urzędniczej z obsługi portalu konsultacyjno-partycypacyjnego www.mydecydujemy" - dla Gminy Lądek Zdrój; rodzaj zadania publicznego: Art. 4 pkt 13 – działalność wspomagająca rozwój wspólnot i społeczności lokalnych
Umowa pomiędzy Gminą Polanica-Zdrój a Stowarzyszeniem Kłodzka Wstęga Sudetów - LGD na realizację zadania publicznego pod tytułem: "Wsparcie realizacji zadań publicznych z zakresu ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego - "Przeprowadzenie wśród mieszkańców badania ankietowego związanego z gospodarką o obiegu zamkniętym w gospodarstwach domowych na obszarze gminy" - dla Gminy Polanica Zdrój; rodzaj zadania publicznego: Art. 4 pkt 13 – działalność wspomagająca rozwój wspólnot i społeczności lokalnych Art. 4 pkt 18 - ekologia
Umowa pomiędzy Gminą Radków a Stowarzyszeniem Kłodzka Wstęga Sudetów - LGD na realizację zadania publicznego pod tytułem: Zorganizowanie dwudniowego szkolenia onlne dla kadry urzędniczej z tworzenia Gminnych Planów Adaptacji do zmian klimatu - dla Gminy Radków; rodzaj zadania publicznego: Art. 4 pkt 18 – ekologia, Art. 4 pkt 32a - rewitalizacja
Umowa pomiędzy Fundacją Sendzimira a Stowarzyszeniem Kłodzka Wstęga Sudetów - LGD o powierzenia grantu wyjazdowego
Umowa dotacyjna dotycząca wniosku K2d/0259 pomiędzy Fundacją Stocznia a Stowarzyszeniem Kłodzka Wstęga Sudetów w ramach programu Aktywni Obywatele - Fundusz Krajowy

I.5 Doświadczenie LGD w realizacji projektów w partnerstwie

tj. operacji realizowanych przez co najmniej 2 podmioty oraz obejmujących realizację wspólnego przedsięwzięcia: udokumentowano podpisanymi umowami, potwierdzeniami i porozumieniami wyszczególnionymi poniżej:

Umowa o współpracy zawarta pomiędzy Stowarzyszeniem Kłodzka Wstęga Sudetów - Lokalna Grupa Działania Partner 1 a MAS Horni Pomoravi o.p.s. Partner 2 a MAS Vincenze Priesssnitze pro Jesenicko, o.p.s.
Umowa partnerska pomiędzy Stowarzyszeniem Kłodzka Wstęga Sudetów - Lokalna Grupa Działania a Związkiem Stowarzyszeń Dolnośląska Sieć Partnerstw LGD podpisana w celu realizacji operacji ""Tworzenie sieci współpracy pomiędzy Lokalnymi Grupami Działania oraz podniesienie wiedzy Lokalnych Grup Działania w zakresie PROW 2014-2020 NA Dolnym Śląsku"
Umowa partnerska pomiędzy Stowarzyszeniem Kłodzka Wstęga Sudetów - Lokalna Grupa Działania a Związkiem Stowarzyszeń Dolnośląska Sieć Partnerstw LGD podpisana w celu realizacji operacji "Wsparcie tworzenia międzynarodowej sieci kontaktów Lokalnych Grup Działania z Dolnego Śląska oraz podniesienie wiedzy w zakresie funkcjonowania Programu LEADER w obszarze Unii Europejskiej".
Umowa współpracy pomiędzy Spółką Dolnośląska Dolina DOZEDO - Stowarzyszeniem LGD "Partnerstwo Ducha Gór" - Stowarzyszeniem LGD "Kłodzka Wstęga Sudetów" - Stowarzyszeniem LGD "Kwiat Lnu" w celu realizacji operacji "Przeprowadzenie szkoleń w zakresie systemów jakości żywności wraz z certyfikacją produktów regionalnych".
Porozumienie o współpracy pomiędzy Ośrodkiem Wsparcia Ekonomii Społecznej a Stowarzyszeniem Kłodzka Wstęga Sudetów - LGD w celu świadczenia usług animacyjnych dla rozwoju podmiotów ekonomii społecznej na obszarze LGD
Umowa o stałej współpracy pomiędzy Uniwersytetem Przyrodniczym we Wrocławiu a Stowarzyszeniem Kłodzka Wstęga Sudetów - LGD na rzecz projektowania, koordynacji i realizacji wspólnych przedsięwzięć związanych z działalnością o charakterze brokeringu technologii
Umowa pomiędzy Stowarzyszeniem Kłodzka Wstęga Sudetów - LGD a firmą INVESTIN dotycząca usługi wdrożenia know-how w Lokalnej Grupie Działania Kłodzka Wstęga Sudetów
Umowa Partnerska pomiędzy Związkiem Stowarzyszeń "Dolnośląska Sieć Partnerstw LGD"a Stowarzyszeniem Kłodzka Wstęga Sudetów - LGD w ramach projektu: "Dobre praktyki krajowe, zagraniczne oraz własne dolnośląskich LGD źródłem wiedzy i współpracy pomiędzy lokalnymi grupami działania w ramach Planu Działania Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020
Potwierdzenie Partnerskiej Współpracy pomiędzy Fundacją Sendzimira a Stowarzyszeniem Kłodzka Wstęga Sudetów - LGD w ramach projektu "Zielony Lider"
Potwierdzenie Partnerskiej współpracy pomiędzy Związkiem Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć a Stowarzyszeniem Kłodzka Wstęga Sudetów - LGD w ramach Ruchu "Więcej niż Energia"
Potwierdzenie Partnerskiej współpracy pomiędzy Fundacją Rzecz Społeczna a Stowarzyszeniem Kłodzka Wstęga Sudetów - LGD w ramach projektu pn. "Ekologiczna Akademia Kobiet"
Umowa o wspólnej realizacji projektu współpracy pomiędzy Stowarzyszenie KWS-LGD a Czarnkowsko-Trzcianecka LGD z Wielkopolski

Porozumienie o współpracy pomiędzy Uniwersytetem Ekonomicznym we Wrocławiu a LGD z Dolnego Śląska, w tym ze Stowarzyszeniem Kłodzka Wstęga Sudetów - LGD
Umowa Uczestnictwa w projekcie Fundusze dla Klimatu - Sieć doradców NGO pomiędzy Ogólnopolską Federacją Organizacji Pozarządowych (OFOP) a Sylwią Mielczarek reprezentującą Stowarzyszenie Kłodzka Wstęga Sudetów - LGD.
"Porozumienie na rzecz klimatu i energii" podpisane w dniu 30.09.2022 r. przez 11 gmin należących do LGD i kilkunastu mieszkańców
Umowa pomiędzy Fundacją Sendzimira a Stowarzyszeniem Kłodzka Wstęga Sudetów - LGD na użyczenie platformy e_learningowej z kursem dla Zielonych Liderów.

II Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR

Obszar LSR obejmuje 11 gmin powiatu kłodzkiego, leżącego w południowo-wschodniej części województwa dolnośląskiego, przy granicy z Republiką Czeską (9 gmin ma charakter transgraniczny). Historycznie obszar jest położony w Hrabstwie Kłodzkim, a geograficznie w Sudetach Wschodnich.

Lp.	TERYT	Gmina	Powierzchnia w km^2	Liczba mieszkańców	Typ gminy	Liczba sołectw
1	208011	Duszniki-Zdrój	156,28	4 271	miejska	-
2	208031	Kudowa-Zdrój	33,90	9 666	miejska	-
3	208051	Polanica-Zdrój	17,22	6 259	miejska	-
4	208063	Bystrzyca Kłodzka	337,82	17 947	miejsko-wiejska	33
5	208072	Kłodzko	252,20	16 803	wiejska	35
6	208083	Lądek-Zdrój	98,32	7 817	miejsko-wiejska	9
7	208092	Lewin Kłodzki	52,19	1 971	wiejska	4
8	208103	Międzylesie	14,37	6 956	miejsko-wiejska	22
9	208123	Radków	139,00	8 670	miejsko-wiejska	12
10	208133	Stronie Śląskie	146,42	7 031	miejsko-wiejska	9
11	208143	Szczytna	133,16	7 043	miejsko-wiejska	7

Źródło GUS, wg stanu na 31.12.2020 rok

Rys. 1 Mapa obszaru LSR

Obszar LSR wykazuje duże zróżnicowanie pod względem ukształtowania terenu. Na północy mamy część pasma Gór Sowich, Bardzkich i Złotych (które częściowo zamykają obszar również od wschodu). W kierunku centralnym ciągnie się obniżenie

Noworudzkie, obniżenie Ścinawki, a dalej na południe Kotlina Kłodzka i Rów Górnej Nysy, otoczone od zachodu Górami Stołowymi, Górami Orlickimi, Górami Bystrzyckimi i od wschodu Masywem Śnieżnika i Górami Bialskimi.

Ukształtowanie terenu determinuje wiele potencjałów oraz barier rozwojowych obszaru LSR. Układ osadniczy wpasowuje się w strukturę terenów o znacznych przewyższeniach i często stromych stokach. Górskie ukształtowanie, sprzyjające rozwojowi turystyki stanowi wymagające uwarunkowania dla kształtowania infrastruktury technicznej, często ogranicza możliwości uzbrojenia terenów przeznaczonych do zurbanizowania. Jest to jednocześnie istotne uwarunkowanie kształtowania sieci transportowych. Dlatego kształtowanie obszarów zurbanizowanych każdorazowo musi uwzględniać możliwości i związane z tym koszty realizacji infrastruktury towarzyszącej.

Mieszkańcy obszaru LSR mieszkają w 11 gminach, w 167 miejscowościach, w tym w 9 miastach oraz 198 wsiach. Struktura ośrodków miejskich pod względem liczby mieszkańców wygląda następująco:

- miasta bardzo małe, poniżej 2 500 mieszkańców: Międzylesie, Radków,
- miasta małe, w których liczba mieszkańców nie przekracza 5 000 mieszkańców: Stronie Śląskie, Duszniki-Zdrój ,
- miasta powyżej 5 000 mieszkańców: Kudowa-Zdrój, Lądek-Zdrój, Polanica-Zdrój, Szczytna
- miasta o liczbie mieszkańców zbliżonej do 10 000: Bystrzyca Kłodzko, Kudowa-Zdrój

Zróżnicowanie liczby mieszkańców w poszczególnych wsiach jest bardzo duże. Wieś Wrzosówka w gminie Lądek-Zdrój zamieszkuje 2 mieszkańców a wieś Krosnowice w gminie Kłodzko 2 792 mieszkańców.

Wykazanie wewnętrznej spójności obszaru LSR

Obszar LGD charakteryzuje się wspólnymi cechami ukształtowania terenu, wspólnymi walorami przyrodniczymi i zbieżnymi celami działalności tj. ochroną środowiska przyrodniczego, rozwojem i modernizacją funkcji rekreacyjno-turystycznej i leczniczo-uzdrowiskowej. Do dodatkowych czynników łączących fizycznie obszary na terenie powiatu należy zaliczyć stosunkowo dobrze rozwiniętą sieć komunikacyjną.

Obszar LGD Kłodzka Wstęga Sudetów, objęty Lokalną Strategią Rozwoju, jest spójny przestrzennie, przyrodniczo, historycznie i kulturowo oraz społecznie i gospodarczo.

a) spójność lokalnych zasobów z uwarunkowaniami przestrzennymi

Lokalna Grupa Działania obejmuje 2 gminy wiejskie, 6 miejsko-wiejskich i 3 gminy miejskie, położone w południowej części województwa dolnośląskiego. Obszar LGD jest spójny przestrzennie i znajduje się w jednym obrysie. Wszystkie gminy, które zostaną objęte LSR są partnerami LGD Kłodzka Wstęga Sudetów. Przez obszar LGD przebiega międzynarodowa droga nr 8, obszar połączony jest wystarczająca siecią dróg łączących go we wszystkich kierunkach.

b) spójność lokalnych zasobów z uwarunkowaniami geograficznymi i przyrodniczymi

Obszar, który zostanie objęty LSR wyróżnia się na tle województwa ponadprzeciętnymi walorami przyrodniczymi i geograficznymi. Bogactwo flory i fauny, walory krajobrazowe, w tym pasma górskie, rozległe tereny leśne stanowią mało jeszcze odkryte wartości poznawcze. Występujące obszary prawnie chronione zajmują sporą powierzchnię obszaru LGD, lesistość jest wyższa od średniej dla kraju. Lasy, obok bogactwa flory i fauny, bogate są w grzyby, jagody, maliny i zwierzynę łowną. Podstawowym elementem łączącym obszar LGD jest wciąż jeszcze czyste środowisko naturalne i liczne pasma górskie stanowiące same w sobie znakomite warunki do uprawiania turystyki wędrówkowej, rowerowej i konnej.

c) spójność lokalnych zasobów z uwarunkowaniami historycznymi i kulturowymi

Struktura terytorialna obszaru kształtowała się na przestrzeni wieków od Korony Czeskiej przez Austro-Węgry, Prusy, Niemcy aż po II wojnie światowej ostatecznie obszar przynależy do państwa polskiego. Teren zasiedlony został przez osadników z różnych stron stanowiąc swoistą mozaikę kulturową. Struktura etnograficzna obszaru przejawia się przede wszystkim w zróżnicowaniu zwyczajów i tradycji. Kreują się nowe tradycje mieszkańców. Wśród zachowanych zabytków kulturowych zwraca uwagę ich różnorodność oraz liczba, ale również ich zły stan techniczny.

d) spójność lokalnych zasobów z uwarunkowaniami gospodarczymi

Dominującą formę gospodarki na obszarze, który obejmie LSR jest handel, rolnictwo występuje na obszarze kotliny kłodzkiej, jednak większość terenu LGD należy do obszarów o niekorzystnych górskich warunkach gospodarowania. Dlatego też ogromne znaczenie dla dalszego rozwoju gospodarczego ma rozwój turystyki, w tym usług, rozwój przetwórstwa i ciągle niszowej produkcji ekologicznej żywności.

Poniższe tabele prezentują sytuację społeczno-gospodarczą na obszarze objętym LSR. Aż 7 z 11 gmin obszaru LSR znalazło się na „Liście gmin zagrożonych trwałą marginalizacją: programowanie 2021-2027". Na koniec 2020 roku liczba bezrobotnych na obszarze LSR wynosiła 3 955 osób. Średni dochód podatkowy obszaru wynosił 1 413,73 zł. Liczba przedsiębiorstw zatrudniających mniej niż 50 pracowników na koniec 2020 roku wynosiła 10 642. Obszar LSR obfituje w tereny objęte ochroną, ze względu na walory przyrodnicze. Obszar Natura 2000 zajmuje łączną powierzchnię 581 km^2 i występuje we wszystkich gminach.

Sytuacja społeczno-gospodarcza na obszarze objętym LSR cz. 1

Jednostka terytorialna	Gminy zagrożone trwałą marginalizacją[1]	Liczba bezrobotnych [31.12.2020][2]	Wskaźnik G [2020][3]	przedsiębiorstwa <50 pracowników [2020][2]	Powierzchnia obszarów N2000 [km^2][4]
Gmina Bystrzyca Kłodzka	Tak	872	1 288,64	2 098	140
Gmina Duszniki-Zdrój	Tak	132	1 873,13	664	17
Gmina Kłodzko		668	1 323,20	1 369	41
Gmina Kudowa-Zdrój		322	1 415,37	1 135	11
Gmina Lądek-Zdrój	Tak	328	1 336,48	1 050	58
Gmina Lewin Kłodzki	Tak	87	1 271,05	266	7
Gmina Międzylesie	Tak	348	1 078,69	578	97
Gmina Polanica-Zdrój		187	2 011,16	1 068	4
Gmina Radków	Tak	337	1 499,30	854	29
Gmina Stronie Śląskie	Tak	356	1 742,10	810	114
Gmina Szczytna		318	1 160,11	750	64
Obszar LSR	**7**	**3 955**	**1 413,73**	**10 642**	**581**

[1] - Lista gmin zagrożonych trwałą marginalizacją: programowanie 2021-2027, [2,4] – BDL GUS, [3] – Ministerstwo Finansów

W roku 2020 na obszarze LSR 3 891 osób korzystało z środowiskowej pomocy społecznej. W wieku nieprodukcyjnym na koniec 2020 roku było 39 676 mieszkańców, a saldo migracji wynosi -177 osób.

Sytuacja społeczno-gospodarcza na obszarze objętym LSR cz. 2

Jednostka terytorialna	Ludność [31.12.2020][2]	Ludność w wieku nieprodukcyjnym [31.12.2020][2]	Ludność w wieku produkcyjnym [31.12.2020][2]	Osoby korzystające z pomocy społecznej[2]	Saldo migracji[2]
Gmina Bystrzyca Kłodzka	17 947	7 699	10 248	775	-47
Gmina Duszniki-Zdrój	4 271	1 962	2 309	131	-35
Gmina Kłodzko	16 803	6 729	10 074	655	65
Gmina Kudowa-Zdrój	9 666	4 147	5 519	379	-17
Gmina Lądek-Zdrój	7 817	3 325	4 492	349	-14
Gmina Lewin Kłodzki	1 971	798	1 173	177	15
Gmina Międzylesie	6 956	2 883	4 073	340	-11
Gmina Polanica-Zdrój	6 259	2 790	3 469	179	-11
Gmina Radków	8 670	3 538	5 132	542	-22
Gmina Stronie Śląskie	7 031	2 900	4 131	160	-39
Gmina Szczytna	7 043	2 905	4 138	204	-61
Obszar LSR	**94 434**	**39 676**	**54 758**	**3 891**	**-177**

[2] – BDL GUS

Ocena sytuacji społeczno-gospodarczej na obszarze LSR wg kryteriów wyboru LSR

Kryterium	Zagrożenie trwałą marginalizacją	Bezrobotni	Dochód podatkowy	Środowiskowa pomoc społeczna	Ludność w wieku nieprodukcyjnym	Migracje	Przedsiębiorczość	Formy ochrony Przyrody
Punktacja	**4,00**	**3,96**	**2,58**	**3,82**	**5,00**	**4,30**	**2,22**	**4,00**

Ocena sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru LSR wg kryteriów wyboru LSR dała 29,87 punktów. Maksymalna, możliwa liczba punktów w tej ocenie wynosi 38.

III Partycypacyjny charakter LSR

III.1 Opis procesu konsultacyjnego

SZCZEGÓŁOWY OPIS CAŁEGO PROCESU KONSULTACYJNEGO:
(zaprezentowany również na tablicy elektronicznej: https://padlet.com/Klodzka_Wstega_Sudetow/konsultacje-spo-eczne-lsr-2023-2030-51pkqp6k7mb214vd)

Oficjalne rozpoczęliśmy konsultacje społeczne w ramach przygotowania dokumentu Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2023-2030 podczas wydarzenia, które miało miejsce w dniu 23.04.2022 r. w Lądku Zdroju pod nazwą „I Forum Sołeckie Subregionu Wałbrzyskiego i II Forum Sołeckie Ziemi Kłodzkiej ”- patronat nad tym wydarzeniem objęło między innymi Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi. W trakcie forum zaprezentowaliśmy nasz projekt finansowany z funduszy norweskich, tym samym zapraszając wszystkich uczestników do udziału w „naradach obywatelskich” i ogłaszając, że są one jednym z elementów rozpoczynających się właśnie konsultacji opracowania nowej Lokalnej Strategii Rozwoju dla obszaru LGD.

Przygotowanie dokumentu podzieliliśmy na 3 etapy z wykorzystaniem adekwatnych do potrzeb partycypacyjnych metod konsultacji. Poniżej opis całego procesu wraz z użytymi narzędziami:

ETAP I: przygotowanie diagnozy z wnioskami

1. **Białego wywiadu**, użyliśmy jako uzupełniającego narzędzia diagnostyczne w procesie konsultacji, polegającego na systematycznym gromadzeniu i analizowaniu informacji przez zespół opracowujący dokument strategii, na wybrany temat pochodzących z ogólnie dostępnych źródeł: media, media społecznościowe, dane publiczne, dane pochodzące z obserwacji, profesjonalne opracowania, bazy danych.
2. **Narady obywatelskie**, posłużyły nam do tego aby włączać zwykłych mieszkańców w debatę, która zazwyczaj zdominowana jest przez ekspertów. Założenia narad opierały się na przekonaniu, że każda osoba, po dostarczeniu jej zrozumiałej wiedzy na dany temat, może racjonalnie wypowiedzieć się w rozmowie prowadzonej przez moderatora, przedstawić argumenty przemawiające za jej stanowiskiem i rozważyć racje innych uczestników.

W ramach naszego procesu konsultacyjnego zaplanowaliśmy cykl pięciu spotkań online poruszających szeroko tematykę dążenia do neutralności klimatycznej obszaru Ziemi Kłodzkiej, były to wydarzenia organizowane po raz pierwszy w formule deliberacyjnej w naszym regionie, i posłużyły nam jako jedno z narzędzi konsultacyjnych.
Główne pytanie na jakie chcieliśmy znaleźć odpowiedź podczas organizowanych narad to: Jak zapewnić neutralność klimatyczną Ziemi Kłodzkiej?
A główne cele, jakie przyświecały nam podczas wyboru tego, a nie innego narzędzia partycypacji to:
- chęć zaangażowania mieszkańców i mieszkanek w proces zapewniania neutralności klimatycznej;
- identyfikacja wyzwań;
- wypracowanie propozycji rozwiązań;
- sformułowanie opinii w zakresie dalszych wspólnych działań i propozycji zapisów w tworzonej lokalnej strategii rozwoju.

Zainspirowani podejmowanymi w dużych miastach zaawansowanymi procesami partycypacyjnymi, takimi jak panele klimatyczne, zdecydowaliśmy zainicjować podobne wydarzenia, które skrojone było na miarę i potrzeby naszych miejscowości. Dostrzegliśmy bowiem wartość partycypacji obywatelskiej i chcieliśmy popularyzować tę ideę również poza wielkimi ośrodkami miejskimi, gdzie potrzeby związane z zieloną transformacją, w tym, w szczególności energetyczną również mają zasadnicze znaczenie dla przyszłości oraz jakości życia mieszkańców. Hasłem przewodnim organizowanych narad był slogan; pamiętajmy, że:

„Już dziś tworzymy klimat jutra !!!”.

Pierwsza Narada Obywatelska odbyła się 26 kwietnia 2022 r. (wtorek) w godzinach 10:00-13:00 w formule online. Temat: Neutralność klimatyczna Ziemi Kłodzkiej. Podczas spotkania poruszyliśmy m.in. następujące zagadnienia:

- wprowadzenie do dyskusji nt. wizji neutralności klimatycznej oraz potrzeby zmian;
- przybliżenie zagadnień z dziedziny polityki klimatycznej i energetycznej przez eksperta;
- analiza sytuacji Ziemi Kłodzkiej w kontekście polityki klimatycznej i energetycznej jako wprowadzenie do wyrażania opinii mieszkańców
- proponowane rozwiązania wypracowane podczas narady i ustalenie rekomendacji -propozycja wypracowania wspólnie treści lokalnego porozumienia na rzecz klimatu i energii, do dyskusji na kolejnej naradzie.

Druga Narada Obywatelska odbyła się 24 maja 2022 r. (wtorek), w godzinach 10:00-13:00 w formule online. Temat: Ubóstwo energetyczne. Podczas spotkania, które organizowaliśmy wspólnie z Fundacją „Stocznia" poruszyliśmy m.in. następujące zagadnienia:

- Co wiemy o ubóstwie energetycznym?
- Jak z nim walczyć?
- Jakie rozwiązania są dla nas priorytetowe?

Trzecia Narada Obywatelska odbyła się 21 czerwca 2022 r. (wtorek), w godzinach 10:00-13:00 w formule online. Temat: Odnawialne źródła energii, jako ważny element transformacji energetycznej . Podczas spotkania poruszyliśmy m.in. kwestie które sprawiają, że z niepokojem patrzymy w przyszłość a są związane z kryzysem klimatycznym, czy uzależnieniem od importowanych paliw kopalnych. Narada była poświęcona dyskusji dotyczącej potrzeby zmiany w naszym podejściu do wytwarzania energii oraz zaopatrywania w nią mieszkańców. Poszukiwaliśmy rozwiązań dla sprawiedliwej transformacji energetycznej w naszym regionie, podglądając dobre praktyki, które mają już miejsce w innych krajach europejskich i angażuję mocno w ten proces samych obywateli.

Czwarta Narada Obywatelska odbyła się 19 lipca 2022 r. (wtorek), w godzinach 10:00-13:00 w formule online. Temat: Czy Ziemia Kłodzka mogłaby funkcjonować „na okrągło", czyli cyrkularnie ?. Podczas spotkania poruszyliśmy kwestie związane z tematyką gospodarki o obiegu zamkniętym (GOZ), co wydaje nam się ważne, a wiemy, że nie dla wszystkich temat ten jest zrozumiały. Dlatego wstępem do dyskusji było pokazanie dobrych praktyk w tym zakresie oraz zaprezentowanie wyników badania ankietowego, które przeprowadzimy wcześniej a dotyczyło ono „gospodarki o obiegu zamkniętym w gospodarstwach domowych na Ziemi Kłodzkiej".

Piąta Narada Obywatelska odbyła się 16 sierpnia 2022 r. (wtorek), w godzinach 10:00-13:00 w formule online. Temat: Partycypacja, czyli porozmawiajmy o zaangażowani mieszkańców w sprawy dla nich istotne/ważne. Podczas spotkania poruszyliśmy m.in. następujące zagadnienia:

- diagnoza zaangażowania społecznego na terenie Ziemi Kłodzkiej
- dobre praktyki
- prezentacja tworzonej platformy konsultacyjno-partycypacyjnej
- zaplanowanie działań / procesów konsultacyjnych na platformie IT
- podsumowanie cyklu narad.

3. Badanie ankietowe – badanie opinii publicznej na reprezentatywnej grupie respondentów.
W ramach partycypacyjnego procesu przygotowania Lokalnej Strategii Rozwoju podczas pierwszego etapu konsultacji zaplanowaliśmy i przeprowadziliśmy badanie ankietowe dotyczące „gospodarki o obiegu zamkniętym w gospodarstwach domowych na Ziemi Kłodzkiej", jego celem było zbadanie działań/postaw proekologicznych podejmowanych w gospodarstwach domowych związanych z gospodarką o obiegu zamkniętym tzw. cyrkularną.

4. Spotkania konsultacyjne w formule cyklicznych dyżurów on-line na zadane tematy – przy okazji informowanie o postępach prac nad dokumentem strategii. Spotkania organizowane były przez nas w formule – „Porozmawiajmy przy porannej kawie o… „ w zależności od etapu na jakim był proces konsultacyjny tj. w pierwszej kolejności rozmawialiśmy o założeniach do strategii i elementach diagnozy. Spotkania organizowaliśmy poprzez platformę ZOOM – dwa razy w miesiącu (stały dzień i stała godzina).

Etap II: analizy potrzeb rozwojowych i potencjału obszaru z przełożeniem na zdefiniowanie celów

1. Fokus tzw. wywiad zogniskowany - moderowana dyskusja grupowa, opiera się o wcześniej przygotowany scenariusz. W ramach zaplanowanych konsultacji, w każdej gminie należącej do LGD, jest ich 11, zostało zorganizowane spotkanie, w ramach którego przeprowadziliśmy w sumie 11 wywiadów zogniskowanych z mieszkańcami każdej z gmin. W tym celu wykorzystaliśmy cykliczne spotkania, które są organizowane w gminach z sołtysami.
W miastach należących do LGD, gdzie nie ma spotkań z sołtysami, z pomocą samorządu gminnego zorganizowaliśmy ekstra spotkania z mieszkańcami w celu przeprowadzenia wywiadów.

2. Badanie ankietowe – badanie opinii publicznej na reprezentatywnej grupie respondentów.
W ramach partycypacyjnego procesu przygotowania Lokalnej Strategii Rozwoju przeprowadziliśmy drugie badanie ankietowe w trakcie trwania II etapu konsultacji. Tym razem chcieliśmy poznać opinię mieszkańców na temat szeroko pojętego kryzysu klimatycznego i potrzeby organizowania Społeczności Energetycznych. Celem badania było dowiedzenie się, czy mieszkańcy są zainteresowani inwestowaniem w odnawialne źródła energii i tworzeniem społeczności energetycznych w regionie, jako warunku

sprawiedliwej transformacji energetycznej. Pytania, z którymi mierzymy się dziś w kontekście transformacji energetycznej nie dotyczą już tego „czy?" lecz „jak?", „kiedy?", „w jakim kierunku?". I o to właśnie zapytaliśmy w ankiecie: Jak mieszkańcy definiują transformację energetyczną i czy uważają ją za ważną? W jaki sposób transformacja energetyczna i popularyzacja OZE może pomóc rozwiązać problemy związane z ochroną środowiska w skali lokalnej? Kto powinien koordynować działania związane z transformacją energetyczną? Jakie czynniki pozaekonomiczne mogą mieć wpływ na decyzję o przystąpieniu do wspólnoty energetycznej?

3. Spotkania konsultacyjne w formule cyklicznych dyżurów on-line na zadane tematy – przy okazji informowanie o postępach prac nad dokumentem strategii. Spotkania organizowaliśmy w formule – „Porozmawiajmy przy porannej kawie o… „ w zależności od etapu na jakim był proces konsultacyjny. W II etapie rozmawialiśmy o problemach, potrzebach, potencjale społeczności lokalnych i obszaru. Spotkania organizowaliśmy poprzez platformę ZOOM – dwa razy w miesiącu (stały dzień i stała godzina).

4. Zespół Roboczy to narzędzie wykorzystywane do zaawansowanych prac nad określonym tematem, złożonym zagadnieniem, wypracowanie rozwiązań, dokumentów, rekomendacji.
W skład naszego zespołu, którym „zawiaduje" biuro LGD zaprosiliśmy przedstawicieli samorządów lokalnych, społeczności i grup interesów, jak również zainteresowanych mieszkańców. Na tym etapie konsultacji zespół roboczy przymierzył się już wstępnie do zdefiniowania celów dla nowej lokalnej strategii rozwoju na podstawie zgromadzonego dotychczas materiału z konsultacji.

Etap III: określenie przedsięwzięć/działań do realizacji na etapie wdrażania strategii oraz rezultatów jej wdrożenia

1. Zespół Roboczy to narzędzie, które wykorzystywaliśmy już w I etapie konsultacji, ale powołany zespół w ramach ciągłości swojej pracy, po zdefiniowaniu celów do realizacji, zajmował się również zaproponowaniem określonych przedsięwzięć, czy działań do realizacji w ramach powstającego dokumentu, zarekomendował też propozycje rezultatów, które powinny zostać osiągnięte w wyniku realizacji strategii.

2.Ocena partycypacyjna to technika, która zakłada szersze podejście w planowaniu i przeprowadzaniu procesów partycypacyjnych, której główną cechą jest pełne zaangażowanie uczestników w określenie tematów i zakresu działania. Rola inicjatora procesu ogranicza się zazwyczaj do działań moderujących i ułatwiających realizację tego typu działań partycypacyjnych, oddając większość kompetencji w ręce społeczności lokalnej. Daje jej to możliwość diagnozowania kontekstu, generowania rozwiązań zidentyfikowanych przez siebie problemów oraz planowania przyszłych działań.
Techniki tej użyliśmy w oparciu o 5 sołectw, które zechciały w ramach konsultacji wypracować wizję rozwoju swojej miejscowości, w duchu koncepcji SMART VILLAGE. Jako rezultat procesu konsultacyjnego z użyciem tej techniki stworzyliśmy jasny plan działania, z ustaleniami czasu, potrzebnych zasobów, kosztów realizacji, co umożliwiło wpisanie realizacji tych planów do nowej lokalnej strategii rozwoju.

3. Spotkania konsultacyjne w formule cyklicznych dyżurów on-line na zadane tematy – przy okazji informowanie o postępach prac nad dokumentem strategii. Spotkania organizowaliśmy w formule – „Porozmawiajmy przy porannej kawie o… „ w zależności od etapu na jakim był proces konsultacyjny. W III etapie konsultacji rozmawialiśmy o rozwiązaniach i konkretnych działaniach, które należy podjąć, aby zaspokoić zdiagnozowane potrzeby i rozwiązać istniejące problemy. W ostatniej fazie konsultacji pytaliśmy również o oczekiwane rezultaty w ramach wdrożonej strategii. Spotkania organizowaliśmy poprzez platformę ZOOM – dwa razy w miesiącu (stały dzień i stała godzina).

Analiza i wykorzystanie danych z konsultacji społecznych przeprowadzonych na obszarze objętym LSR do opracowania ostatecznego kształtu LSR 2023-2030.

Jak już wspomniano konsultacje były realizowane trzyetapowo, w sumie spłynęło ponad **700 uwag**, a wzięło w nich udział **370 osób,** w tym najbardziej zaangażowani byli: sołtysi, radni, włodarze i ich zastępcy, urzędnicy, rolnicy, przedsiębiorcy, seniorzy, przedstawiciele i przedstawicielki OSP i KGW. W sumie **uwzględniono** w dokumencie nowej strategii **375 rekomendacji/uwag** plus wyniki dwóch badań opinii publicznej, analizy zjawiska ubóstwa energetycznego oraz rekomendacje z ewaluacji poprzedniej strategii tj. 2014-2020.

W ramach Celu 1 uwzględniono w opracowywanym dokumencie LSR blisko 147 uwagi/rekomendacje, które można podzielić na następujące obszary tematyczne:

1. dotyczące uruchomienia doradztwa energetycznego - 3 uwagi
2. dotyczące źródeł finansowania zielonych inwestycji – 3 uwagi
3. dotyczące wsparcia eksperckiego i współpracy z ośrodkami naukowymi – 3 uwagi
4. dotyczące edukacji ekologicznej i promowania wspólnot energetycznych – 2 uwagi
5. dotyczące małej aktywności gospodarczej mieszkańców obszaru LSR – 5 uwag
6. dotyczące wymiany źródeł ciepła w firmach na niskoemisyjne – 5 uwag
7. dotyczące wysokiej stopy bezrobocia – 1 uwaga
8. dotyczące podnoszenia kompetencji przedsiębiorców – 1 uwaga
9. dotyczące wdrażania gospodarki obiegu zamkniętego – 1 uwaga
10. dotyczące niezagospodarowanego potencjału obszaru LSR - 1 uwaga
11. dotyczące ochrony powietrza - 3 uwagi
12. dotyczące gospodarki ściekowej – 1 uwaga
13. dotyczące ścieżek rowerowych – 18 uwag
14. dotyczące oświetlenia ulicznego- 17 uwag
15. dotyczące obiektów sportowych i siłowni zewnętrznych – 17 uwag
16. dotyczące chodników – 13 uwag
17. dotyczące parkingów i miejsc postojowych – 12 uwag
18. dotyczące placów zabaw – 10 uwag
19. dotyczące świetlic wiejskich i remiz OSP – 7 uwag
20. dotyczące miejsc spotkań – 7 uwag
21. dotyczące terenów zielonych – 5 uwag
22. dotyczące gospodarowania wodą – 4 uwagi
23. dotyczące przeciwdziałania podtopieniom lokalnych – 3 uwagi
24. dotyczące wież widokowych - 1 uwaga
25. dotyczące projektów sieciowych- 4 uwagi

W ramach Celu 2 uwzględniono w opracowywanym dokumencie LSR blisko 64 uwagi/rekomendacje, które można podzielić na następujące obszary tematyczne:

1. wsparcia dedykowanego osobom starszym, wymagającym opieki, w tym utworzenie miejsc opieki – 28 uwag
2. brak zaangażowania mieszkańców w sprawy lokalne, potrzeba pobudzenia aktywności społeczności lokalnej – 23 uwagi
3. zwiększenie zaangażowania i współpracy lokalnych podmiotów i liderów w promocję regionu oraz aktywne uczestnictwo w programach liderskich związanych z energetyką – 2 uwagi
4. polepszenia komunikacji i współpracy na linii: mieszkańcy – gmina – 6 uwag
5. dotyczące promocji strony partycypacyjno – komunikacyjnej *www.mydecydujemy.pl* – 2 uwagi
6. dotyczące współpracy NGO – 3 uwagi

W ramach Celu 3 uwzględniono w opracowywanym dokumencie LSR blisko 164 uwagi/rekomendacje, które można podzielić na następujące obszary tematyczne:

1. zwiększenie świadomości obywateli w temacie kryzysu klimatycznego, w tym edukacja i kampanie – 15 uwag
2. transformacja energetyczna, w tym OZE – 33 uwagi
3. gospodarka o obiegu zamkniętym GOZ – 40 uwag
4. ochrona powietrza – 4 uwagi
5. lokalne inicjatywy inwestycyjne, integracyjne i szkoleniowo-warsztatowe – 10 uwag
6. adaptacja do zmian klimatu – 5 uwag
7. wysokie ceny energii, w tym zjawisko ubóstwa energetycznego – 37 uwag
8. współpraca na rzecz neutralności klimatycznej, w tym potrzeba partycypacyjnego budowania polityki klimatycznej na obszarze 11 gmin LGD – 20 uwag

334 rekomendacje nie zostały uwzględnione. Ze względu na swój charakter zostały podzielone na 10 grup:

1. **Rekomendacje w zakresie infrastruktury wodno-kanalizacyjnej (liczba: 60) -** rekomendacje dotyczące budowy/rozbudowy sieci wodnej i kanalizacyjnej. Kilka dotyczyło budowy/rozbudowy ujęć wody oraz budowy/ modernizacji oczyszczalni ścieków. Zadania o tym charakterze są wyłączone z interwencji *LEADER*.
2. **Rekomendacje dotyczące rozwiązań na poziomie krajowym (liczba:49) -** rekomendacje dotyczące zadań w kompetencji organów i instytucji państwa. Większości dotyczących inwestycji na ciekach wodnych (Wody Polskie). Były też rekomendacje dotyczące zmiany obowiązujących przepisów prawa.

3. **Rekomendacje do wdrożenia na poziomie JST (liczba: 48) -** dotyczą zagadnień, które mogą zostać rozwiązane w ramach realizacji zadań własnych samorządu: edukacji, bezpieczeństwa, przestrzeni publicznej.
4. **Rekomendacje dotyczące dostępu do szybkiego Internetu (liczba: 38) -** dotyczą głównie rozbudowy sieci światłowodowej. Rozwój usług publicznych i infrastruktury technicznej, w tym w zakresie dostępu do Internetu będzie mógł być finansowany z innych interwencji niż LEADER.
5. **Rekomendacje dotyczące wykluczenia komunikacyjnego mieszkańców (liczba: 31) -** mieszkańcy doświadczają wykluczenia komunikacyjnego. Organizacja transportu publicznego jest zadaniem własnym JST. Działania takie samorządy finansują ze środków własnych oraz środków Budżetu Państwa.
6. **Rekomendacje dotyczące przedsięwzięć nie objętych wsparciem PS WPR 2023-2027 (liczba: 31) -** dotyczą one przede wszystkim wsparcia w zakresie wymiany źródeł ciepła w budynkach mieszkalnych. Tego typu wsparcie nie jest przewidziane w ramach PS WPR 2023-2027.
7. **Rekomendacje dotyczące termomodernizacji budynków (liczba: 19) -** dotyczą one przede wszystkim wsparcia w zakresie termomodernizacji budynków mieszkalnych i budynków użyteczności publicznej. Tego typu wsparcie nie jest przewidziane w ramach PS WPR 2023-2027.
8. **Rekomendacje dotyczące dużych przedsięwzięć inwestycyjnych (liczba: 18) -** dotyczą zadań inwestycyjnych o dużej wartości: budowa budynków oświatowych, kulturalnych, spalarni odpadów itp. Ze względu na wartość tego typu zadań nie mogą one być uwzględnione w LSR.
9. **Rekomendacje dotyczące infrastruktury drogowej (liczba: 18) -** dotyczą budowy/przebudowy dróg. Inwestycje tego typu są wyłączone z interwencji *LEADER*.
10. **Pozostałe nieuwzględnione rekomendacje (liczba: 23) -** rekomendacje dotyczące poprawy sytuacji makroekonomicznej i demograficznej obszaru LSR.

Ostatecznie w dniu 26.05.2023 r. Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia Kłodzka Wstęga Sudetów – Lokalna Grupa Działania zatwierdziło LSR do realizacji, podejmując uchwałę, która wejdzie w życie w przypadku pozytywnej weryfikacji dokumentu przez UMWD.

III.2 Partnerstwo na obszarze LSR

Kluczowym partnerstwem budowanym na obszarze LGD przez nas od dwóch lat, jest partnerstwo w ramach Porozumienia na rzecz klimatu i energii, które uroczyście podpisaliśmy 30.09.2022 r. Treść porozumienia została wypracowana w formule partycypacyjnej podczas organizowanych przez nas narad obywatelskich. Sygnatariuszami są zarówno wszystkie samorządy lokalne, jak również mieszkańcy zaangażowani w kwestie związane z dążeniem do neutralności klimatycznej regionu. Z treści porozumienia prezentowanej poniżej wynika, że umawiamy się wspólnie na przyspieszenie dekarbonizacji obszaru LGD oraz zintensyfikowanie działań na rzecz inwestycji w odnawialne źródła energii.

Pierwszym etapem przybliżającym nas do realizacji celów niniejszego porozumienia jest zaplanowanie spójnej międzygminnej „polityki klimatycznej" w formule partycypacyjnej. W związku z tym, po uzgodnieniach z sygnatariuszami porozumienia, nasza LGD złożyła wniosek w ramach „operacji własnej", i podpisaliśmy już umowę na jej realizację, pn. „**Opracowanie międzygminnej „polityki klimatycznej" w uspołecznionym procesie decyzyjno-edukacyjnym, poprzez przygotowanie czterech dokumentów planistycznych".**
Na mające powstać w formule partycypacyjnej cztery dokumenty składają się: strategia energetyczna, międzygminny plan adaptacji do zmian klimatu, mapa drogowa gospodarki o obiegu zamkniętym na Ziemi Kłodzkiej i strategia transportowa z uwzględnieniem bezemisyjnych środków transportu na obszarze LGD.

Także przed nami i naszymi partnerami ogromny wysiłek pracy analitycznej i koncepcyjnej a co najważniejsze przekonania społeczności lokalnych do czynnego zaangażowania się w tworzenie ww. dokumentów, a w przyszłości wdrażania wypracowanych założeń i działań. Niebawem rozpoczynamy realizację tej operacji własnej, co zajmie nam dostatecznie czas w oczekiwaniu na wyniki oceny tej strategii. Dodatkowo jesteśmy pewni, że część działań wynikających z opracowywanych dokumentów w ramach tworzonej międzygminnej polityki klimatycznej znajdzie swoje finansowanie w ramach zaplanowanych tutaj przedsięwzięć, szczególnie tych wymagających zaangażowania obywatelskiego.

POROZUMIENIE NA RZECZ KLIMATU I ENERGII dla Ziemi Kłodzkiej

Wspólną ambicją sygnatariuszy niniejszego Porozumienia jest uczynienie gmin Ziemi Kłodzkiej przyjaznymi dla klimatu, nie tylko dla osiągnięcia celów klimatycznych, ale również dla zapewniania większego komfortu życia, niższych rachunków za energię oraz większej ilości lokalnych miejsc pracy dla mieszkańców i zapewnienie nowych możliwości rozwoju dla lokalnych firm. „Przyspieszamy dekarbonizację regionu do roku 2050, przygotowując się jednocześnie na nieuchronne skutki zmian klimatycznych oraz zapewnienia dostępu do bezpiecznej, zrównoważonej i niedrogiej energii dla wszystkich mieszkańców".

Z tą wspólną wizją wiążą się następujące cele:
1. Do 2030 r. chcemy emitować mniej gazów cieplarnianych.
2. Dążymy do tego, aby gminy były bardziej odporne na zmiany klimatu.
3. Chcemy zapewnić wszystkim dostęp do bezpiecznej, zrównoważonej i niedrogiej energii. Staramy się zmniejszać wzrost zapotrzebowania na energię i pracujemy nad osiągnięciem regionalnego celu, jakim jest wytwarzanie lokalnego zapotrzebowania na energię (elektryczną i cieplną) ze źródeł odnawialnych do roku 2030.

Aspiracją mieszkańców i partnerów samorządowych Ziemi Kłodzkiej jest jak najszybsze osiągnięcie neutralności klimatycznej. Mając na uwadze wyzwania związane ze sprawiedliwą transformacją i przeciwdziałaniem wykluczeniu energetycznemu oraz aktualne możliwości ekonomiczne, technologiczne i prawne proces ten będzie rozłożony w czasie. Do końca 2023 roku zostanie przygotowana Polityka Klimatyczna Ziemi Kłodzkiej, przedstawiająca plan dojścia do neutralności klimatycznej, zakładająca redukcję emisji gazów cieplarnianych oraz osiągnięcie neutralności klimatycznej nie później niż do 2050 roku. Polityka zostanie wypracowana w sposób partycypacyjny, a prace nad jej stworzeniem i koordynacją przejmie specjalnie powołany zespół. Postępy prac będą corocznie raportowane, a Polityka regularnie ewaluowana, aby dostosować opisane w niej cele i przyjęte ścieżki działania do aktualnej wiedzy naukowej i możliwości technologicznych, z zastrzeżeniem nieobniżania przyjętych celów.

Dodatkowo, LGD przewiduje w ramach wdrażania LSR zachęcanie do współpracy i zgłaszania nowych inicjatyw/pomysłów w formule spotkań sieciujących między przedsiębiorcami. Robiliśmy już podobne działanie w mijającej perspektywie finansowej, czego efektem było zrealizowanie 5 projektów sieciowych pomiędzy przedsiębiorcami.

Zaplanowano cykl **tematycznych spotkań sieciujących dla osób zainteresowanych podjęciem współpracy.** Spotkania skierowane będą przede wszystkim do osób prowadzących działalność gospodarczą, zainteresowanych udziałem w konkursach organizowanych przez LGD i nawiązaniem partnerstw projektowych.

Podczas każdego ze spotkań:
1. Prelegenci podzielą się inspirującymi przykładami działań mieszczących się w proponowanych obszarach tematycznych:
   - ochrona środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu
   - społeczna odpowiedzialność biznesu
   - innowacje społeczne, inne w razie potrzeby;
2. Umożliwią poznanie podmiotów zainteresowanych partnerstwem w projektach;
3. Będzie też przestrzeń do porozmawiania o pomysłach projektowych na podjęcie współpracy partnerskiej;
4. Zostaną zaprezentowane najważniejsze zasady zawierania partnerstw projektowych w ramach LSR, dopuszcza się możliwość zmian w strategii, jeżeli zajdzie taka potrzeba;
5. Będzie można uzyskać odpowiedzi na pytania związane z tematyką spotkania.

Każdorazowo, po spotkaniu sieciującym do uczestników zostanie wysłana informacja zwrotna z prośbą o wypełnienie fiszki projektowej dla pomysłu zgłoszonego podczas spotkania i wskazanie partnerów, którzy zamierzają wspólnie złożyć projekt. Ostatecznie też poinformujemy zainteresowanych o wyniku weryfikacji pomysłu i ewentualnym terminie naboru, w ramach którego będzie możliwe złożenie wniosku.

LGD przewiduje również poszukiwanie i kojarzenie partnerów, którzy mogliby realizować operacje w partnerstwie. Możliwość taką upatrujemy w naszej bazie pond 100 mikrofirm, które powstały za naszym pośrednictwem w ramach wdrażania obecnej LSR (PROW 2014-2020), gdzie mamy dogłębne rozeznanie czym zajmują się firmy i w jakich branżach działają, gdyż wspólnie tworzyliśmy ich modele biznesowe w ramach autorskiego programu STARTUP na START.
Propozycje nawiązania współpracy mogłyby dotyczyć kwestii:

- gospodarki cyrkularnej (zamykania obiegu odpadami) – np. skojarzenie funkcjonujących kawiarni, produkujących odpad jakim są fusy kawowe z firmami ogrodniczymi dla których fusy byłyby cennym nawozem;
- tworzenia nowych produktów turystycznych i wspólnej ich promocji – np. usługi noclegowe z wypożyczalniami sprzętu rowerowego, narciarskiego;
- transformacji energetycznej – np. przechodzenie na zieloną energię i współdzielenie się nią w celach oszczędnościowych.
W celu kojarzenia partnerów zaproponujemy spotkania aktywizujące oraz szkolenia, jeżeli będzie taka potrzeba wyrażona przez samych zainteresowanych.

III.3 Wsparcie grup osób w niekorzystnej sytuacji

III.3.1 Aktywizacja seniorów

Do wsparcia w tej kategorii wybraliśmy Koła Gospodyń i Gospodarzy Wiejskich.
Chcemy przede wszystkim przełamać stereotyp pań i panów, którzy są już na emeryturach i zazwyczaj występują z repertuarem muzycznym na różnych imprezach oraz zwrócić uwagę na fakt, że brakuje kontynuatorów; w większości badanych KGW średnia wieku wynosiła ponad 50 lat, osoby młodsze stanowią zdecydowaną mniejszość.

Koła Gospodyń Wiejskich (KGW)[2] to po dziś dzień najpopularniejsza forma samoorganizacji kobiet na obszarach wiejskich. W 2016 r. obchodzono uroczyście jubileusz 150-lecia działalności KGW na ziemiach polskich. Uczestnictwo kobiet w tych organizacjach miało wyposażyć ich członkinie w takie umiejętności, które pozwalałyby im na racjonalne gospodarowanie zasobami gospodarstwa domowego. Spektrum podejmowanej działalności było bardzo szerokie, obejmowało przygotowywanie potraw, wdrażanie nowych rozwiązań w zakresie uprawy roślin i hodowli zwierząt. KGW prowadziły działalność modernizacyjną, uczyły jak w najefektywniejszy sposób organizować sobie i rodzinie pracę w obejściu gospodarskim, jak być nowoczesną i zaradną gospodynią, żoną, matką.
W badaniu przeprowadzonym w 2014 r. przez Fundację Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia"[3] KGW w 92% zajmowały się kulinariami i gotowaniem, w 77% rękodziełem i sztukami plastycznymi, w 39% prowadzeniem ludowych zespołów śpiewaczych, teatralnych i tanecznych, w 28% organizacją zajęć i warsztatów, w 22% promowaniem lokalnego produktu, w 12% organizacją wycieczek i pielgrzymek, w 10% rekonstruowaniem historii i tradycji regionu, w 7% współorganizowaniem świąt i imprez.

Naszym pomysłem jest zaangażowanie seniorów, w szczególności kobiet z KGW, w działania związane z kryzysem klimatycznym, gdyż to właśnie kobiety wykazują większy aktywizm w walce ze zmianami klimatu, demonstrując większą świadomość i troskę o naszą planetę niż mężczyźni.

Ponadto raport *Kobiety. Wieś. Klimat i Środowisko w mozaice postaw, poglądów i działań*[4] *wykazał, że:*
- Zagadnienie zmiany klimatu coraz mocniej przenika do świadomości społecznej, w tym także mieszkanek wsi;
- Większość mieszkanek wsi nie czuje się zaniepokojona ogólnym stanem środowiska naturalnego w swoim otoczeniu, ale martwią je różne konkretne problemy ekologiczne, w tym w największym stopniu zaśmiecenie środowiska, ekstremalne zjawiska pogodowe i zmniejszająca się liczba pszczół oraz innych zapylaczy;
- Zaledwie 7% mieszkanek wsi deklaruje społeczną aktywność na rzecz środowiska lub klimatu;
- Aktywność społeczna kobiet na rzecz klimatu i środowiska uwarunkowana jest wieloma czynnikami. **Z jednej strony brakuje lokalnych inicjatyw,** w których kobiety mogłyby brać udział, czasu, by móc się w nie zaangażować, wiedzy, jak to robić, a także funduszy. Kobiety zwracają również uwagę na problem dyskryminacji kobiet – zarówno w lokalnej przestrzeni publicznej, jak i w obrębie swoich rodzin;
- Część kobiet jest ponadto przekonana o braku swojego wpływu na stan środowiska i klimatu. Około 40% mieszkanek nie widzi potrzeby, by włączać się w takie działania, ale **55% byłoby gotowych włączyć się w jakieś inicjatywy, gdyby tylko pojawiły się one w ich okolicy.**

---

[2] *Współczesne role Kół Gospodyń Wiejskich w społecznościach lokalnych (na przykładzie województwa dolnośląskiego) – Barbara Szczepańska, Jacek Szczepański*

[3] *Koła Gospodyń Wiejskich nie tylko od kuchni. Raport z badania, Fundacja Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia", Warszawa. Mencwel J., Milczewska K., Wiśniewski J. (2014)*

[4] *Kobiety. Wieś. Klimat i Środowisko w mozaice postaw, poglądów i działań. – Paulina Sobiesiak-Penszkko - publikacja powstała w ramach projektu: „Mieszkanki wsi a zrównoważony rozwój obszarów wiejskich. Postawy, wiedza i zaangażowanie" realizowanego we współpracy z Fundacją im. Heinricha Böll w Warszawie*

Z jednej strony mając świadomość roli kobiet wiejskich, jaką mają do odegrania w ochronie klimatu, z drugiej strony odpowiadając na ich zapotrzebowanie na inicjatywy lokalne i zgłaszaną gotowość do wzięcia w nich udziału, w ramach wdrażania LSR zaproponujemy KONKURS ~~GRANTOWY~~ dedykowany między innymi KGW **(ilość KGW na obszarze LGD - 34)**

Głównym celem Konkursu ~~Grantowego~~ będzie zaangażowanie członkiń Kół Gospodyń Wiejskich i zwiększenie ich świadomości ekologicznej w zakresie indywidualnych działań na rzecz ochrony klimatu. Konkurs będzie miał również na celu popularyzację właściwych zachowań ekologicznych stosowanych w gospodarstwie domowym, a także zwiększenie świadomości ekologicznej w zakresie indywidualnych działań na rzecz ochrony klimatu, które można w prosty sposób wprowadzać we własnych domach. Celem pośrednim Konkursu będzie utwierdzenie w przekonaniu, że warto zmieniać dotychczasowe codzienne nawyki na bardziej ekologiczne, przyczyniające się do oszczędzania zasobów naturalnych i dzięki temu pozytywnie wpływać na klimat, a także zwrócenie uwagi uczestniczek konkursu na kwestie zmian klimatu i zachęcenie ich do poszerzania wiedzy w tym zakresie.
Dodatkowym efektem Konkursu ~~Grantowego~~ będzie stworzenie przez nas e-book'a , w którym znajdą się wszystkie dofinansowane ~~zadania grantowe~~ operacje, jako przykłady dobrych praktyk. E-book zostanie opublikowany na stronie www.kws.org.pl oraz w naszych mediach społecznościowych.

III.3.2 Aktywizacja ludzi młodych

Zaproponowana w LSR forma aktywizacji ludzi młodych jest ściśle związana z ich aktywizmem klimatycznym, który w ostatnich latach bardzo się nasilił, obserwujemy to w całej Europie, również w naszym kraju, jednak na poziomie gminnym jest on już mniej widoczny, co chcielibyśmy zmienić, wychodząc z propozycją powołania **Młodzieżowej Rady Klimatycznej Ziemi Kłodzkiej.**

Chcąc poznać dokładnie motywacje ludzi młodych do angażowania się w różne formy aktywizmu klimatycznego natknęliśmy się na publikację Młodzi aktywiści wobec kontrowersji klimatyczno-energetycznych,[5] gdzie czytamy o powodach ludzi młodych do rozpoczęcia działalności w ramach Młodzieżowego Strajku Klimatycznego:

Wśród zarejestrowanych odpowiedzi wydają się dominować motywy związane z:
• powagą problemu zmian klimatycznych,
• lękiem o przyszłość,
• niechęcią do bezczynności,
• chęcią działania razem.

W związku z powyższym, jak najbardziej zasadnym wydaje się podjąć wyzwanie w ramach działalności LGD i zaproponować powołanie Młodzieżowej Rady Klimatycznej Ziemi Kłodzkiej. Zaplanowany nabór do Rady będzie otwarty i potrwa 30 dni. W tym czasie udamy się do 12 liceów i uczelni z informacją o trwającej rekrutacji oraz ogłosimy to w naszych mediach społecznościowych.
Młodzieżowa Rada Klimatyczna będzie organem doradczym przy Zarządzie Stowarzyszenia Kłodzka Wstęga Sudetów – Lokalna Grupa Działania.
Do udziału w naborze zaprosimy młodych ludzi, którym bliskie są zagadnienia związane z polityką klimatyczną, energetyczną, ekologiczną oraz gospodarki o obiegu zamkniętym na Ziemi Kłodzkiej.
Do zadań Członków Młodzieżowej Rady Klimatycznej Ziemi Kłodzkiej między innymi (lista jest otwarta), należeć będzie:
- czynne zaangażowanie w budowanie międzygminnej „polityki klimatycznej";
- wyrażanie opinii w zakresie spraw objętych działami Stowarzyszenia Kłodzka Wstęga Sudetów – Lokalna Grupa Działania w tematach: klimat, energia, środowisko i gospodarka o obiegu zamkniętym, w szczególności: proponowanie zmian w tworzonych międzygminnych strategiach branżowych , w tym propozycji rozwiązań;
- proponowanie zmian w lokalnych kryteriów wyboru operacji;
- kreowanie i promowanie wśród młodzieży postaw proekologicznych i proklimatycznych, poprzez wnoszenie inicjatyw projektowych z możliwością dedykowania konkursu grantowego dla tych inicjatyw młodzieżowych;
- administrowanie portalem konsultacyjno-partycypacyjnym, na którym mieszkańcy będą zgłaszać propozycje projektowe w zakresie klimatu, energii, środowiska i gospodarki o obiegu zamkniętym – www.mydecydujemy.pl.

Kandydować będą mogą osoby, które w dniu ogłoszenia naboru do Rady miały ukończone 18 lat, a jednocześnie nie miały ukończonych 25 lat. W naborze wyłonione zostanie do 15 osób.

[5] *Młodzi aktywiści wobec kontrowersji klimatyczno-energetycznych. Przykład Młodzieżowego Strajku Klimatycznego w Polsce – Sebastian Medoń*

Aby wziąć udział w naborze, konieczne będzie wysłanie wypełnionego i podpisanego Formularza zgłoszeniowego. Informacja zwrotna o przyjęciu, bądź nie do Rady, wraz z uzasadnieniem zostanie przesłana kandydatom do dwóch tygodni od zakończenia naboru.

III.3.3 Aktywizacja kobiet poszukujących zatrudnienia

Bezrobocie na obszarze LSR, to wciąż duży problem i sięga blisko 12%, z tego większość stanowią kobiety, dlatego w odpowiedzi na zdiagnozowany problem będzie wdrożenie przez LGD autorskiego programu doradczego pn. „KOBIECY STARTUP na START". Głównym celem programu będzie wspólna praca z wnioskodawczyniami nad ich pomysłem biznesowym począwszy od wstępnej koncepcji do przygotowania szczegółowego biznesplanu. Wsparcie dotyczy też przygotowania wniosku aplikacyjnego wraz z wymaganymi załącznikami. Dodatkowo w razie potrzeby zapewnimy Paniom wsparcie w opiece nad dzieckiem, na czas udzielanego doradztwa. Program jest realizowany w etapach, które dopasujemy do możliwości czasowych uczestniczek programu. Uczestniczki, które zdecydują się na udział w programie podpisują kontrakt, który określa ich prawa ale też obowiązki.
ETAP I - zgłoszenie pomysłu biznesowego na formularzu udostępnionym przez KWS_LGD,
ETAP II - udział w spotkaniu informacyjnym organizowanym przez KWS_LGD,
ETAP III - udział w dwudniowym szkoleniu organizowanym przez KWS_LGD,
ETAP IV - cykl „zadań domowych" dla przyszłych wnioskodawczyń przygotowanych przez KWS_LGD,
ETAP V - udział w doradztwie indywidualnym organizowanym przez KWS_LGD,
ETAP VI - możliwość złożenia wniosku o przyznanie pomocy w ramach ogłoszonego przez KWS_LGD naboru wniosków, **ze znaczącą punktacją w ramach lokalnych kryteriów wyboru dla kobiet poszukujących zatrudnienia.**
Czas trwania programu: 2-3 miesiące, w zależności od ilości uczestników.

Informacja o dedykowanym programie doradczym i możliwości starania się o środki na uruchomienie działalności gospodarczej będzie zamieszczona w formie plakatu w Powiatowym Urzędzie Pracy oraz we wszystkich 11 urzędach gminnych, dodatkowo zamieścimy ją w mediach społecznościowych i na naszej stronie internetowej. W razie potrzeby zorganizujemy też spotkania informacyjne w gminach.

W związku z tym, że według wszelkich dostępnych badań na grupach kobiet bez pracy dominuje wśród nich zjawisko **NISKIEJ SAMOOCENY**, w ramach planowanego przez nas wsparcia oprócz dedykowanego programu doradczego opisanego wyżej zaplanujemy **również „superwizję grupową",** gdzie pod okiem specjalisty uczestniczki zmierzą się z własnymi słabościami ze wsparciem grupy kobiet o podobnych problemach.

III.3.4 Gospodarstwa domowe dotknięte zjawiskiem ubóstwa energetycznego

Jako LGD, w dobie kryzysu energetycznego, który rozpoczął się po wybuchu wojny w Ukrainie postanowiliśmy rozeznać na naszym terenie skalę zjawiska ubóstwa energetycznego, tym bardziej, że na spotkaniach konsultacyjnych z mieszkańcami problem ten wybrzmiewał dość często. Analizę taką wykonała dla nas Krajowa Agencja Poszanowania Energii, i tak jak się spodziewaliśmy, problem jest i dotyczy blisko **5000 gospodarstw domowych.**

Z kolei z badań ogólnopolskich wynika, że jednym z wymiarów ubóstwa, którego doświadczają głównie kobiety, jest właśnie ubóstwo energetyczne, polegające na niemożności pokrycia wydatków na energię lub usługi energetyczne w celu zaspokojenia swoich potrzeb energetycznych (ogrzewania, ciepłej wody, elektryczności). Problem ten szczególnie dotyczy obszarów wiejskich, gdzie z jednej strony ryzyko ubóstwa zwiększa jednorodzinna zabudowa, a z drugiej – niższe niż przeciętne dochody osób mieszkających na wsi.

W tej sytuacji odejście od węgla rodzi zapewne z jednej strony ogólne obawy dotyczące na przykład wzrostu cen za energię, ale także konkretne pytania o alternatywę w związku z niewystarczającym poziomem samowystarczalności energetycznej wsi. W ramach wdrażania LSR nie mamy możliwości wsparcia finansowego gospodarstw domowych zagrożonych zjawiskiem ubóstwa energetycznego, ale w ramach współpracy z lokalnymi samorządami zakładamy powołanie „Koalicji na rzecz zwalczania ubóstwa energetycznego", gdzie wspólnie zastanowimy się jakie działania są możliwe do podjęcia, aby pomóc zwalczyć ten problem. Współpracujemy też ściśle z Fundacją Stocznia, która w zeszłym roku przeprowadziła ogólnopolski panel obywatelski o kosztach

energii, gdzie wypracowano już wiele rozwiązań, należy tylko się zastanowić jak można je wdrażać w środowisku lokalnym i to zadanie przed nami.

III.4 Wsparcie pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych

III.4.1 Agroturystyka i zagrody edukacyjne

Na obszarze LSR funkcjonuje 3731 gospodarstw rolnych, z tego 2627 to gospodarstwa o areale do 10 ha, więc potencjalnie mogące się starać o wsparcie w ramach wdrażania strategii. W ramach konsultacji społecznych odbyło się dedykowane spotkanie, w którym wzięli udział rolnicy prowadzący gospodarstwa agroturystyczne i zagrody edukacyjne. Uczestnicy spotkania wyrazili zainteresowanie wsparciem na rozwój ich działalności i swoje potrzeby rozwojowe, co zostało uwzględnione w budżecie LSR i opisane w dedykowanym przedsięwzięciu. Na dzień dzisiejszy na obszarze LGD znajduje się 298 gospodarstw agroturystycznych i tylko 3 zagrody edukacyjne.

IV Analiza potrzeb i potencjałów obszaru LSR

IV.1 Obszar gospodarczy z uwzględnieniem kryzysu klimatycznego

W uzasadnieniu obszaru prezentujemy dane statystyczne potwierdzające zdiagnozowane problemy na obszarze LGD:

Charakterystyka gospodarki/przedsiębiorczości - w 2020 r. na obszarze LSR zarejestrowanych było ogółem 10 678 podmiotów gospodarczych, z czego większość stanowiły przedsiębiorstwa prywatne (10 068 podmiotów). W porównaniu do 2014 r. nastąpił wzrost liczby podmiotów o ok. 8,3%. W 2014 r. według danych GUS zarejestrowanych było 9 857 podmiotów gospodarczych, w tym 9 303 prywatnych.

Wzrost liczby podmiotów gospodarczych na obszarze LSR był szybszy niż w powiecie kłodzkim (5,6%) ale wolniejszy niż w województwie dolnośląskim (11,3%). Prowadzi to do wniosku, że obszar LSR rozwija się wolniej niż województwo, w rezultacie jego pozycja gospodarcza na w regionie uległa na przestrzeni analizowanych lat osłabieniu.

Wśród podmiotów gospodarczych funkcjonujących na obszarze LSR przeważały osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W 2020 r. działało łącznie 7 394 firm. W stosunku do 2014 r. ich liczba zwiększyła się o 8,6%. Niestety wzrost ten był wolniejszy niż w regionie (11,2%).

W 2020 r. najwięcej osób fizycznych prowadziło działalność gospodarczą w gminie Bystrzyca Kłodzka (1 257 podmiotów) i Kłodzko (1 103). Najmniej takich przedsiębiorstw działało na terenie gminy Lewin Kłodzki (177).

W latach 2014–2020 liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą wzrosła w większości gmin, przy czym największą dynamikę odnotowano w przypadku gmin Szczytna (17,7%) oraz Radków (112,7%). W gminie Polanica-Zdrój odnotowano spadek liczby podmiotów gospodarczych prowadzonych przez osoby fizyczne (-2,8%).

Liczba podmiotów gospodarczych odniesiona do ilości mieszkańców umożliwia porównanie poziomu przedsiębiorczości w poszczególnych Gminach obszaru LSR. W analizie wykorzystano wskaźnik „podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym".

W analizowanym okresie wartość wskaźnika kształtowała się mniej korzystnie w porównaniu z powiatem i regionem. Dynamika wzrostu wskaźnika w analizowanym okresie kształtuje się korzystnie – jest zdecydowanie wyższa niż średnia dla powiatu i nieco wyższa niż średnia na Dolnym Śląsku.

Najwyższą wartość przedmiotowy wskaźnik osiągnął w gminach: Polanica-Zdrój (311,5) i Duszniki-Zdrój (267,4). Co warte podkreślenia w tych przypadkach wartość wskaźnika kształtowała się powyżej średniej dla Dolnego Śląska. Najniższą wartość wskaźnika odnotowano w gminach: Kłodzko (132,5) i Międzylesie (135,5).

Tabela. Podmioty gospodarcze na obszarze LGD

Wyszczególnienie	Podmioty gospodarcze ogółem			Liczba firm wpisanych do CEiDG			Firmy/1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym		
	2014	2020	2014=100(%)	2014	2020	2014=100(%)	2014	2020	2014=100(%)
Obszar LSR	**9 857**	**10 678**	**108,3%**	**6 811**	**7 394**	**108,6**	**153,0**	**186,4**	**121,9**
Powiat kłodzki	**17 660**	**18 651**	**105,6%**	**11 419**	**12 026**	**105,3**	**170,5**	**202,7**	**118,9**
Dolny Śląsk	**351 121**	**396 046**	**112,8%**	**234 473**	**260 691**	**111,2**	**190,1**	**231,5**	**121,8**

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Analiza struktury przedsiębiorstw obszaru LSR według sekcji, w których funkcjonują, prowadzi do wniosku, że na analizowanym obszarze dominowały podmioty związane z: handlem a także naprawą pojazdów mechanicznych (Sekcja G). Ten rodzaj działalności na koniec 2020 roku wykonywało 21,3% podmiotów. Działalnością związaną z obsługą nieruchomości (Sekcja L) zajmowało się 13,0% firm. Budownictwem (Sekcja F) zajmowało się 12,8% firm. Łącznie w ramach niniejszych sekcji działała niemal połowa (47,1%) firm zlokalizowanych na obszarze LSR.

Tabela Podmioty wpisane do rejestru REGON według sekcji PKD na obszarze LSR

Sekcja	podmioty gospodarki narodowej ogółem wg sekcji PKD		
	2014	2020	2014=100(%)
Sekcja A Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	372	341	91,7%
Sekcja B Górnictwo i wydobywanie	11	12	109,1%
Sekcja C Przetwórstwo przemysłowe	657	631	96,0%
Sekcja D Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze, do układów klimatyzacyjnych	17	17	100,0%
Sekcja E Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	31	31	100,0%
Sekcja F Budownictwo	1 075	1 360	126,5%
Sekcja G Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	2 477	2 269	91,6%
Sekcja H Transport i gospodarka magazynowa	466	453	97,2%
Sekcja I Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	736	897	121,9%
Sekcja J Informacja i komunikacja	91	135	148,4%
Sekcja K Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	235	227	96,6%

Sekcja L Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	1 214	1 389	114,4%
Sekcja M Działalność profesjonalna naukowa i techniczna	419	533	127,2%
Sekcja N Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	206	317	153,9%
Sekcja O Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	76	75	98,7%
Sekcja P Edukacja	299	278	93,0%
Sekcja Q Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	562	629	111,9%
Sekcja R Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	187	228	121,9%
Sekcja S i T Pozostała działalność usługowa, gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników, gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	723	826	114,2%

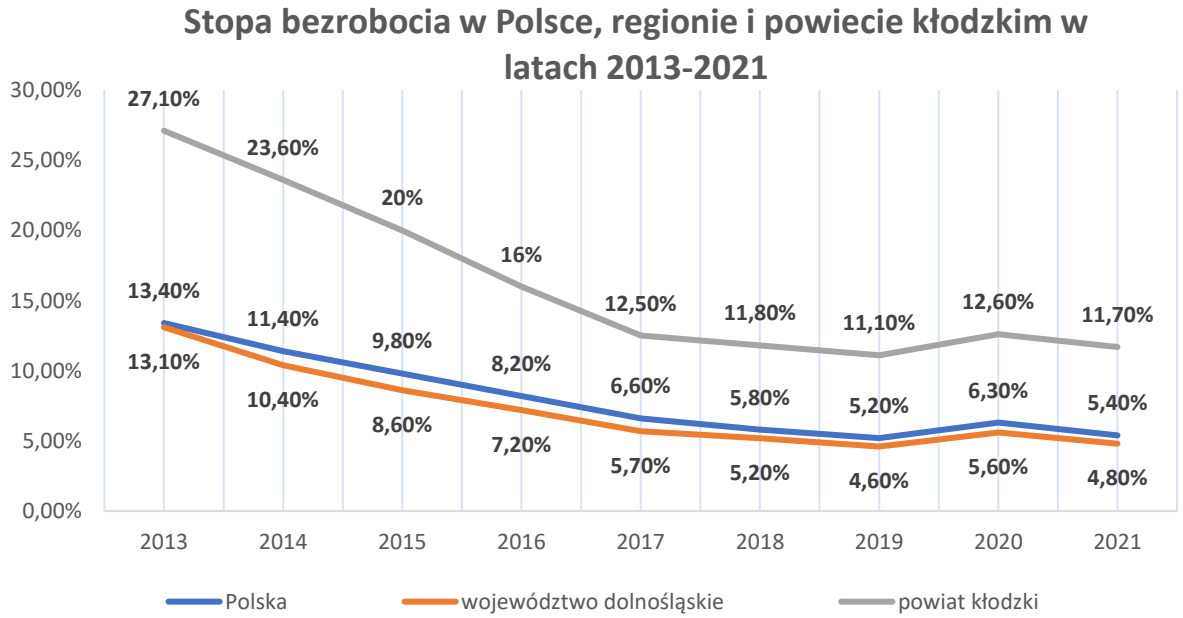
Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Największy wzrost liczby podmiotów w okresie 2014-2020 dotyczy usług w zakresie administrowania i działalności wspierającej (sekcja N). Ich liczba w ramach sekcji wzrosła o 53,9%. Duży wzrost nastąpił także w dziale informacji i telekomunikacji (sekcja J) oraz działalności profesjonalnej naukowej i technicznej (sekcja M). Było to odpowiednio 48,4% i 27,2%.

Największy spadek liczby firm nastąpił w dziale Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle (sekcja G). Liczba firm w obrębie działu zmniejszyła się o 8,4%. Duże spadki wystąpiły też w Rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie (sekcja A), gdzie ubyło 8,3% podmiotów a także w Edukacja (sekcja P), gdzie odnotowano spadek o 7%.

Opis rynku pracy - bezrobocie w Polsce w ostatnich latach wyraźnie spada. Również w powiecie kłodzkim, w którym znajduje się obszar LSR (11 z 14 gmin powiatu) nastąpił znaczny spadek stopy bezrobocia. Jest to trend wieloletni, wyjątkiem jest rok 2020, w którym nastąpił wzrost wskaźnika. Był to jednak rok, w którym na gospodarkę silnie oddziaływała pandemia COVID 19. Tezę tę potwierdza spadek bezrobocia w 2021 roku.

Odsetek bezrobotnych na Ziemi Kłodzkiej jest wciąż dwukrotnie wyższy w porównaniu do średniej krajowej i średniej dla województwa dolnośląskiego.

Jak wynika z danych GUS w 2020 r. w na obszarze LSR pracowały łącznie 12 851 osoby, w tym 5 401 mężczyzn i 7 450 kobiet. W porównaniu do roku 2014 wzrosła liczba osób pracujących o 6,26%. Procentowy wzrost był jednak niższy od tego dla województwa (11,32%). W analizowanym okresie na obszarze LSR nastąpił wzrost liczby pracujących mężczyzn (o 3,63 pp.) i kobiet (o 8,25 pp.). W latach 2014–2020 wartość wskaźnika *„Pracujący na 1000 ludności”* wzrosła na obszarze LSR o 10,77% z poziomu 120 do 133 pracujących na 1000 mieszkańców. Co ważne, wskaźnik ten był wyraźnie niższy od średniej regionalnej (277). Gminą z najwyższą wartością wskaźnika w 2020 r. była Polanic-Zdrój (243) a najniższą gmina Międzylesie (59). Największy wzrost procentowy odnotowała gmina Kłodzko (89,07%), natomiast spadek gmina Międzylesie (26,05%).

Z danych GUS wynika, że na przestrzeni lat 2014–2020 zmniejszyła się ogólna liczba osób bezrobotnych 8 150 z do 3 955. W 2014 roku wśród bezrobotnych dominowali mężczyźni, w 2020 roku zjawisko bezrobocia z większym natężeniem dotykało kobiety (1 994) ale różnica w odniesieniu do mężczyzn (1 961) jest nieznaczna.

Tabela. Bezrobotni ogółem

	Bezrobotni zarejestrowani wg płci w gminach 2014			Bezrobotni zarejestrowani wg płci w gminach 2020		
	ogółem	mężczyźni	kobiety	ogółem	mężczyźni	kobiety
Obszar LSR	8 150	4 371	3 779	3 955	1 961	**1 994**

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Pomimo dużego spadku bezrobocia jest to problem wciąż istotny na obszarze LSR. Zmianie uległa grupa, której to zjawisko dotyka – obecnie wśród bezrobotnych zarejestrowanych w PUP większość stanowią kobiety.

Charakterystyka rolnictwa i rynku rolnego - wg danych GUS na obszarze objętym Lokalną Strategią Rozwoju w 2020 r. działało 3 731 indywidualnych gospodarstw rolnych, które gospodarują na 47 725 hektarach gruntów rolnych. Średnia powierzchnia gospodarstwa to 12,53 ha. W gospodarstwach pracuje 6 849 osób, liczba ta obejmuje członków rodzin i pracujących pracowników najemnych.

Tabela Gospodarstwa rolne na obszarze LSR

	Liczba gospodarstw rolnych	**Średnia wielkość gospodarstwa rolnego (ha UR)**	**Pracujący w gospodarstwach rolnych**	**Gospodarstwa rolne prowadzące sprzedaż własnych produktów rolnych**	
Obszar LSR	**3 731**	12,53	6 849	1 825	47,90%

Dane: obliczenia własne na podstawie danych PSR 2020

Utrudnione warunki prowadzenia działalności wynikają z podgórskiego i górskiego charakteru obszaru a także dużego rozdrobnienia gospodarstw, co wpływa negatywnie na produktywność gospodarstw rolnych. Mniej niż połowa gospodarstw rolnych działających na obszarze LSR sprzedaje własne produkty rolne (47,90%).
Średnia powierzchnia gospodarstwa na obszarze LSR wynosi 12,53 ha. Aż 70% (2 627) wszystkich gospodarstw na obszarze LSR ma powierzchnię nie przekraczającą 10 ha. Mała powierzchnia użytków rolnych bardzo często nie jest wstanie zapewnić wystarczającego dochodu dla właściciela gospodarstwa i jego domowników.

Tabela Powierzchnia indywidualnych gospodarstw rolnych na obszarze LSR

	Powierzchnia gospodarstwa					
	do 1 ha	**1 - 5 ha**	**5 - 10 ha**	**10 - 15 ha**	**15 ha i więcej**	**Razem**
Obszar LSR	54	1 705	868	375	729	**3 731**

Źródło: https://bdl.stat.gov.pl

Rolnicy poszukują alternatywnych i uzupełniających źródeł dochodów. Na obszarze LSR działa 161 gospodarstw ekologicznych, za których produkty rolnicy uzyskują wyższe ceny. Blisko 300 gospodarstw oferuje na obszarze LSR kwatery agroturystyczne. Ze względu na walory turystyczne i rekreacyjne Ziemi Kłodzkiej potencjał w tym zakresie jest bardzo duży. Z tego samego względu obszar LSR jest dobrym miejscem dla rozwoju zagród edukacyjnych, na dzień dzisiejszy działają tutaj tylko 3 tego typu obiekty. Dodatkowo widzimy też potencjał w rozwoju gospodarstw agroturystycznych ze względu na walory przyrodnicze i środowiskowe obszaru LGD.

Tabela Uzupełniające źródła dochodu w gospodarstwach rolnych obszaru LSR

	Liczba producentów w rolnictwie ekologicznym	**Liczba gospodarstw agroturystycznych**	**Liczba zagród edukacyjnych**
Obszar LSR	**161**	**298**	**3**

Źródło: Główny Inspektor Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych; dane z JST, www.zagrodaedukacyjna.pl

IV.2 Obszar społeczny z uwzględnieniem kryzysu demograficznego

W uzasadnieniu obszaru prezentujemy dane statystyczne związane z problemem wyludnienia obszaru i „starzejącego się społeczeństwa" oraz potencjału, jaki upatrujemy w dużej ilości zarejestrowanych na obszarze LGD organizacji pozarządowych:

Demografia - według danych Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) na koniec grudnia 2020 r. na stałe na obszarze LSR mieszkały 94 434 osoby. W stosunku do 2014 r. liczba ludności obszaru LSR zmniejszyła się o 6,4%. Problem ten występuje na obszarze powiatu kłodzkiego, gdzie odnotowano spadek na poziomie 6,73%, jak też Dolnego Śląska, jednak w regionie proces depopulacji jest niemal niezauważalny (0,003%)

Tabela. Mieszkańcy obszaru LSR

	Liczba mieszkańców		
	2014	**2020**	**2014=100(%)**
Obszar LSR	100 886	94 434	93,60%
Powiat kłodzki	163 672	152 651	93,27%
Dolny Śląsk	2 908 457	2 908 378	100,00%

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Na obszarze LSR nie tylko zmniejsza się liczba mieszkańców ale też niekorzystnie zmienia się struktura wiekowa populacji. Jedyną grupą wiekową, której udział zwiększa się są osoby w wieku poprodukcyjnym. Na obszarze LSR w roku 2020 liczba osób w wieku przedprodukcyjnym w porównaniu do roku 2014 spadła o 6%. Dla porównania, na Dolnym Śląsku odnotowano wzrost w tej grupie na poziomie 2%. Liczba osób w wieku produkcyjnym w analizowanym okresie na obszarze LSR spadła o blisko 15%. Spadek w tej grupie odnotowano w całym regionie, jednak na poziomie 6%. Wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym wystąpił zarówno na obszarze LSR (20%) jak też w całym regionie (18%).

Niekorzystne zmiany liczby mieszkańców w ekonomicznych grupach wiekowych są zjawiskiem występujących na całym Dolnym Śląsku. Jednak na obszarze LSR tempo tej zmiany na tle regionu postępuje znacznie szybciej.

Tabela. Liczba mieszkańców obszaru LSR wg ekonomicznych grup wiekowych (2020r)

Wyszczególnienie	Ludność w wieku przedprodukcyjnym		Ludność w wieku produkcyjnym		Ludność w wieku poprodukcyjnym		Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym		
	2014	2020	2014	2020	2014	2020	2014	2020	2014= 100%
	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	[osoba]	%
Powiat Kłodzki	25 652	24 064	103 585	88 312	34 435	40 275	33,2	45,61	137,2
Dolny Śląsk	488 422	499 214	1 846 755	1 734 051	573280	675 113	31,0	38,93	125,4

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Dla obszaru LSR wyliczono wskaźnik obciążenia demograficznego tj. liczbę osób w wieku poprodukcyjnym, jaki przypada na 100 osób w wieku produkcyjnym. Wskaźnik wyliczono dla roku 2014 i 2020.

Tabela. Wskaźnik obciążenia demograficznego na obszarze LSR

	Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym		
	2014	**2020**	**2014=100(%)**
Obszar LSR	**32**	**43**	**135,72%**
Powiat kłodzki	**33**	**44**	**132,62%**
Dolny Śląsk	**31**	**40**	**128,45%**

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Według danych GUS w roku 2020 na 100 osób w wieku produkcyjnym w regionie przypadało 40 osób w wieku poprodukcyjnym. Na obszarze LSR wskaźnik ten wynosi 43 osoby, ale np. w gminie Polanica-Zdrój wynosi aż 57. Na obszarze LSR są też gminy charakteryzujące się korzystniejszym wskaźnikiem niż średnia dla Dolnego Śląska, np. w gminie Lewin Kłodzki na 100 osób w wieku produkcyjnym przypada 35 osób w wieku poprodukcyjnym.

We wszystkich gminach obszaru LSR w latach 2014-2020 nastąpił wzrost wskaźnika „Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym" o blisko 36%. Dynamika tego wzrostu jest większa niż na Dolnym Śląsku, gdzie w analogicznym okresie wyniosła nieco ponad 28%.

Przedstawione dane świadczą o narastaniu problemów demograficznych. Jednocześnie będą one czynnikiem silnie oddziałującym na dalszy rozwój obszaru LSR.

Działalność sektora społecznego - na obszarze LSR w roku 2014 funkcjonowały 364 organizacje pozarządowe, w roku 2020 liczba ta wzrosła do 436. Jednym z mierników aktywności społecznej jest wskaźnik liczby organizacji pozarządowych przypadająca na 10 000. W 2014 roku na obszarze LSR działały 36 organizacje na każde 10 000 mieszkańców. Dolny Śląsk charakteryzował się takim samym poziomem tego wskaźnika.

W roku 2020 widoczny jest wyraźny wzrost liczby organizacji. Na obszarze LSR, na każde 10 000 mieszkańców przypadało 45 organizacji podczas gdy średnia dla regionu wynosi 43 organizacje. W okresie 2014-2020 dynamika wzrostu liczby NGO na obszarze LSR była wyższa niż średnia dolnośląska.
Największe wysycenie organizacjami pozarządowymi w roku 2020 występowało w gminie Lądek Zdrój i wynosiło 63 organizacje na 10 000 mieszkańców. Najniższym wskaźnikiem charakteryzuje się gmina Kłodzko, gdzie na 10 000 mieszkańców przypadało 31 organizacji pozarządowych.

Tabela. Organizacje pozarządowe na obszarze LSR - *Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS*

	2014		2020		2014=100(%)
	Liczba	**liczba/10 000 mieszkańców**	**Liczba**	**liczba/10 000 mieszkańców**	**liczba/10 000 mieszkańców**
Obszar LSR	364	36	436	45	119,61
Dolny Śląsk	10470	36	12 433	43	119,40

Zaangażowanie młodzieży w sprawy lokalne

Wydaje się, że dobrym wskaźnikiem pomiaru zaangażowania młodzieży sprawami lokalnej społeczności są rady młodzieżowe. Działają one przy jednostkach samorządu terytorialnego jako fakultatywne organy o charakterze konsultacyjnym, doradczym i inicjatywnym, które reprezentują młodzież w samorządzie. Młodzież poprzez działalność w radach zyskuje wpływ na tworzenie lokalnego prawa, uczy się współodpowiedzialności za wspólne dobro, zyskuje możliwość prezentowania własnych poglądów oraz zdobywa unikalną wiedzę i kompetencje.

Na obszarze LSR działają tylko 2 młodzieżowe rady:

Młodzieżowa Rada Gminy Kłodzko

Młodzieżowa Rada Gminy Międzylesie

W przeszłości rady młodzieżowe funkcjonowały również w innych samorządach, jednak ze względu na brak zainteresowania ze strony młodzieży zostały zlikwidowane.

Wzmacnianie partycypacji obywatelskiej młodzieży, wydaje się kluczowe, bo jak widać bez właściwej „opieki" tego rodzaju inicjatywy po prostu kończą się niepowodzeniem. W ramach LSR podejmiemy próbę stworzenia takiej rady na wzór samorządowej, jednak będzie ona międzygminna i „branżowa", czyli zajmująca się głównie tematem transformacji klimatycznej.

IV.3 Obszar społeczny z uwzględnieniem kryzysu klimatyczno-energetycznego

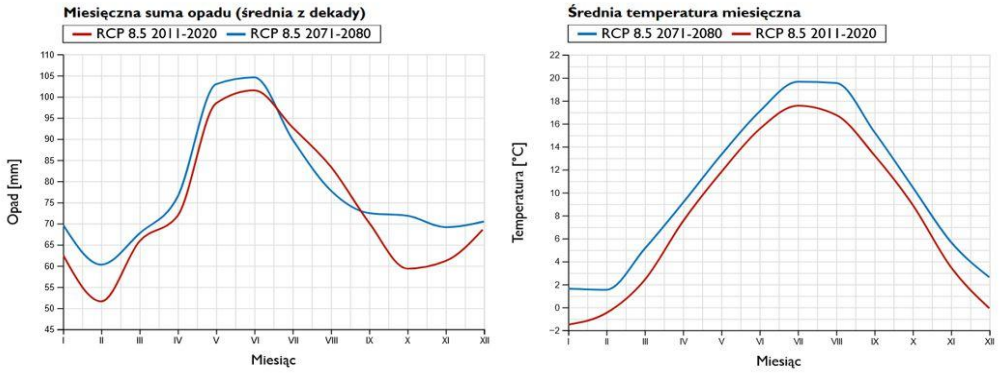

IV.4 Współpraca ponad podziałami na rzecz wyzwań klimatyczno-energetycznych

Uzasadniając obszar prezentujemy dane zgromadzone podczas prowadzonego „białego wywiadu", ale również z przeprowadzonych przez nas badań i analiz związanych z problemami, które wybrzmiały podczas prowadzonych konsultacji społecznych.

Ocieplający się klimat i adaptacja do zmian klimatu - Instytut Ochrony Środowiska – Państwowy Instytut Badawczy opracował prognozę zmian temperatury i opadu w perspektywie do 2100 roku. Jeżeli zmiany klimatyczne będą zachodzić w obecnym tempie to w ciągu 40 lat w powiecie kłodzkim nawet w okresie zimowym średnie miesięczne temperatury będą dodatnie. Spowoduje to niekorzystne zmiany w środowisku przyrodniczym a także uniemożliwi uprawianie sportów zimowych, które są ważnym składnikiem oferty turystycznej i rekreacyjnej obszaru LSR. Tak więc zmiany klimatu następują z coraz większą intensywnością, co pokazuję analiza zamian i opracowanie prognozowanych zmian klimatu, którą wykonał Instytut Ochrony Środowiska w ramach projektu „Baza wiedzy o zmianach klimatu i adaptacji do ich skutków oraz kanałów jej upowszechniania w kontekście zwiększania odporności gospodarki, środowiska i społeczeństwa na zmiany klimatu oraz przeciwdziałania i minimalizowania skutków nadzwyczajnych zagrożeń" (Klimada 2.0). Jednym z działań oceny skutków zmian klimatu jest przygotowanie prognozy trendów temperatury i wysokości opadu. Przygotowane prognozy są udostępnione dla każdego powiatu, poniżej porównanie: miesięczna suma opadów i średnia temperatura miesięczna w latach 2011-2020 i 2071-2080 - *źródło: https://klimada2.ios.gov.pl/klimat*

Z opracowanych scenariuszy zmian wynika, że za pół wieku średniomiesięczna temperatura w najzimniejszym miesiącu – styczniu będzie oscylowała w okolicach 2 °C , a miesięczne sumy opadów w miesiącach lipiec-wrzesień będą niższe niż obecnie, a w pozostałych miesiącach będą wyższe. Zmiany te będą się przejawiać między innymi uciążliwymi zjawiskami pogodowymi, takimi jak: deszcze nawalne, długotrwałe upały i okresy bezwietrzne, burze śnieżne w okresie wiosennym, trąby powietrzne i huragany latem.

W związku z tym należy podjąć działania adaptacyjne, które zwiększą odporności obszaru (szczególnie terenów zurbanizowanych) przed skutkami zmian klimatu, jak również wykorzystanie szans związanych z tymi zmianami.

Sprawiedliwa transformacja energetyczna - mechanizm sprawiedliwej transformacji jest kluczowym narzędziem służącym zapewnieniu, by transformacja na rzecz gospodarki neutralnej dla klimatu przebiegała w sposób sprawiedliwy, nie pozostawiając nikogo samemu sobie. Mechanizm zapewnia ukierunkowane wsparcie, aby w latach 2021–2027 zainwestować około 55 mld euro w regionach najbardziej dotkniętych negatywnymi społeczno-gospodarczymi skutkami transformacji i złagodzić te skutki.

„Musimy okazać solidarność z najbardziej dotkniętymi transformacją regionami w Europie, takimi jak regiony górnicze, aby Zielony Ład uzyskał powszechne poparcie i miał szansę się urzeczywistnić".

Frans Timmermans, wiceprzewodniczący wykonawczy Komisji Europejskiej

Obszar KWS-LGD jest zaliczany do subregionu wałbrzyskiego, gdzie reperkusje zamykania kopalń węgla kamiennego są widoczne po dziś dzień. Dlatego też zaplanowaliśmy rozszerzenie finansowania wdrażania LSR o środki z programu regionalnego z Funduszu Sprawiedliwej Transformacji oraz z Krajowego Planu Odbudowy, stąd w poniższym uzasadnieniu znajdują się dane pokazujące na potrzebę inwestowania w Odnawialne Źródła Energii (OZE) oraz oczekiwane wsparcie w zakresie tworzenia wspólnot energetycznych, jako jednego z narzędzi zwalczania zjawiska ubóstwa energetycznego.

Infrastruktura energetyczna - napowietrzna sieć elektroenergetyczna doprowadza prąd sieciami wysokiego napięcia do wszystkich ośrodków miejskich poza Radkowem, Międzylesiem i Stroniem Śląskim.

Ciekawym wskaźnikiem obrazującym sytuację w zakresie energii elektrycznej jest zużycie energii elektrycznej na jednego mieszkańca w gospodarstwach domowych(kWh/rok). Dane tego typu są dostępne na poziomie powiatu. Biorąc pod uwagę, że obszar LSR stanowi 11 z 14 gmin powiatu kłodzkiego można przyjąć, że wskaźnik ten będzie reprezentatywny dla gmin wchodzących w skład LGD.

W latach 2014–2020 w powiecie kłodzkim zauważalny jest wzrost zużycia energii elektrycznej w gospodarstwach domowych na jednego mieszkańca. Wzrost wartości wskaźnika w powiecie kłodzkim jest w analizowanym okresie wyższy niż dla województwa (20,6%) i wynosi 22,7% ale wskaźnik ten dla powiatu pozostaje niższy niż średnia dla Dolnego Śląska.

Tabela. Zużycie energii elektrycznej na jednego mieszkańca w gospodarstwach domowych(kWh/rok)

	podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym		
	2014	**2020**	**2014=100(%)**
Powiat kłodzki	**658,2**	**807,4**	**122,7**
Dolny Śląsk	**715,3**	**862,9**	**120,6**

Źródło: opracowanie na podstawie BDL GUS.

Potencjał i wykorzystanie OZE, w tym energetyki obywatelskiej - wyzwania związane ze zmianami klimatu oraz rosnące ceny paliw kopalnych oraz ich ograniczona dostępność powodują wzrost zainteresowania odnawialnymi źródłami energii.

Na potencjał związany z wykorzystywaniem OZE składa się między innymi energia uzyskiwana z wiatru, słońca czy wody.

Wg danych uzyskanych od Operatora Sieci Dystrybucyjnej TAURON Dystrybucja S.A. na koniec marca 2021 roku na obszarze LSR funkcjonowało 15 elektrowni dużych (pow. 50 kW) o łącznej mocy 5,58 MW (8 elektrowni wodnych i 7 elektrowni solarnych) oraz 2 606 mikroinstalacji fotowoltaicznych o łącznej mocy 20,78 MW.

Tabela. Mikroinstalacje OZE na obszarze LSR

	Mikroinstalacje					
	marzec 2021		**marzec 2022**		**2021=100(%)**	
	ilość	Moc MW	ilość	Moc MW	ilość	moc
Obszar LSR	**1264**	**9,17**	**2606**	**20,78**	**206,2**	**226,7**

Źródło: opracowanie na podstawie danych Tauron Dystrybucja S.A.

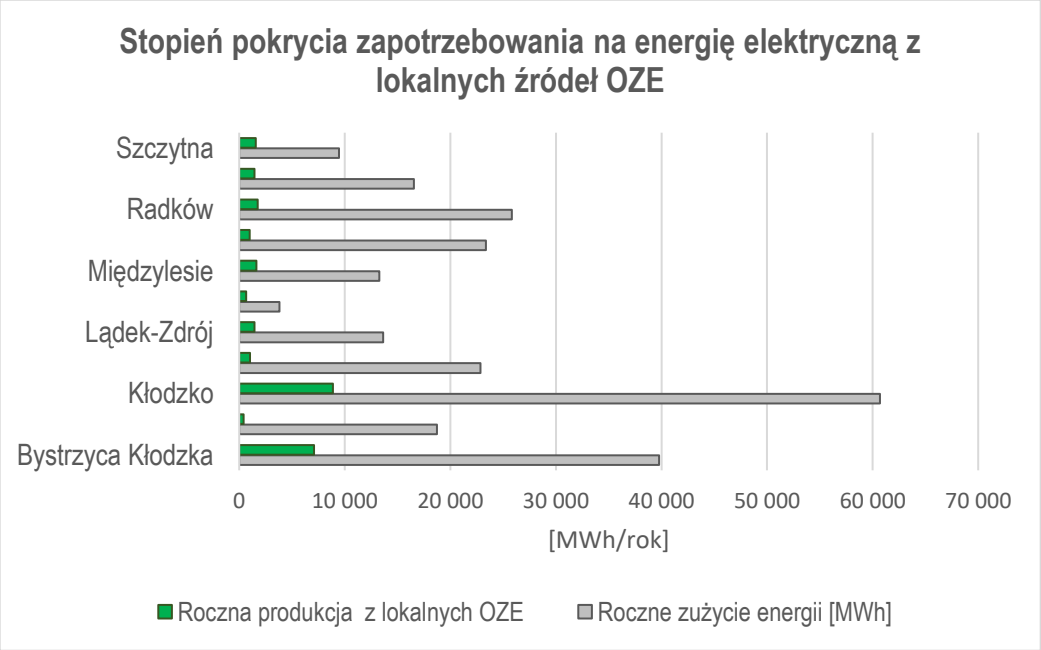
W okresie od wiosny 2021 do wiosny 2022 na obszarze LSR nastąpił radykalny przyrost ilości i mocy mikroinstalacji fotowoltaicznych. Ilość instalacji wzrosła o 106,2% a ich łączna moc wzrosła o 126,7%. Niewątpliwe było to spowodowane zmianą systemu rozliczania energii jaka weszła w życie z dniem 1 kwietnia 2022 roku (sprzedaż nadwyżek energii zamiast jej magazynowanie w sieci).Po 1 kwietnia 2022 roku ilość inwestycji w zakresie mikroinstalacji na obszarze LSR znacząco spadła, co jest spowodowane zmianą przepisów krajowych w rozliczaniu za energię z OZE przez prosumentów.

Zapotrzebowanie na energię elektryczną obszaru LSR i lokalne instalacje OZE - prezentujemy w liczbach w tabeli:

	Moc zainstalowana OZE [MW][6]	Energii elektryczna z OZE [MWh/rok]	Roczne zużycie energii [MWh][7]	% pokrycia z lokalnych OZE
Razem obszar LSR	28,36	26 941,05	247 903,47	10,87%

Dane: opracowanie własne na podstawie danych TAURON Dystrybucja S.A. i TAURON Sprzedaż sp. Z o.o.

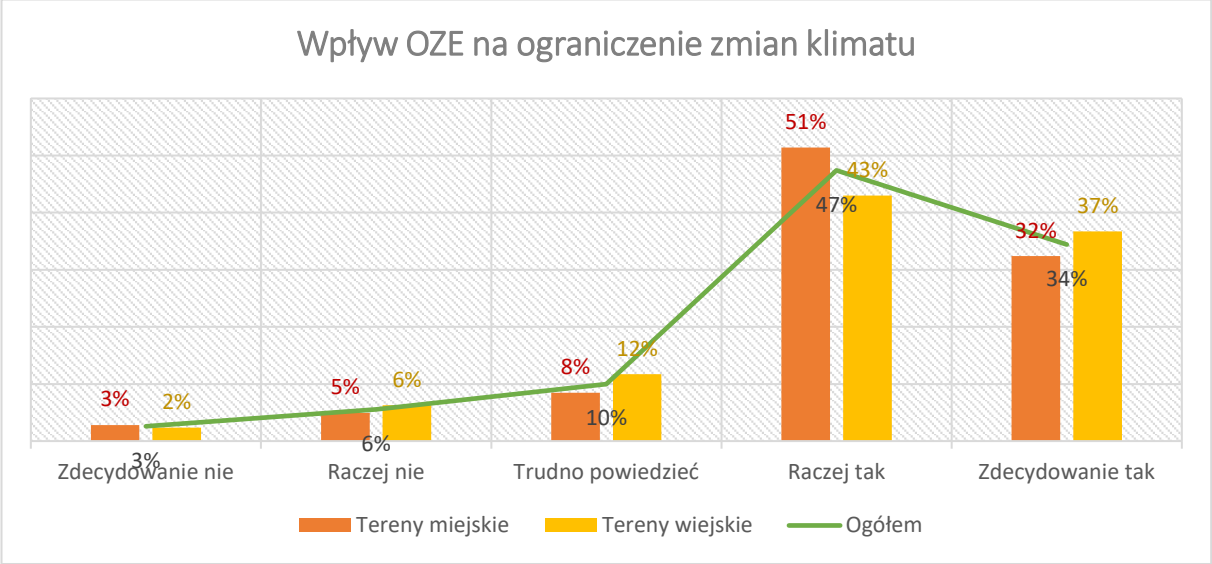
Odbiorcy z obszaru LSR w roku 2021 zakupili od TAURON Sprzedaż 247 903,47 MWh energii elektrycznej. Całkowita moc instalacji wytwórczych OZE na obszarze gmin obszaru LSR (wg stanu na 31 maca 2022) wynosi 28,36 MW. Są to niemal wyłącznie panele fotowoltaiczne. Przyjmuje się, że w polskich warunkach z 1 MW instalacji fotowoltaicznej można uzyskać 950 MWh energii elektrycznej. Z zainstalowanych źródeł OZE można uzyskać 26 941,05 MWh energii elektrycznej rocznie. Pozwala to pokryć 10,87% zapotrzebowania obszaru LSR.

Wg danych udostępnionych przez TAURON Sprzedaż sp. z o.o. na obszarze LSR w ciągu 2021 roku zużyto 247 903,47 MWh energii elektrycznej dostarczonej przez ten podmiot. Należy pamiętać, że jest to wiodący, ale nie jedyny podmiot sprzedający energię elektryczną. W związku z tym rzeczywiste zużycie będzie większe.
Na dzień 31 marca 2022 roku na obszarze LSR do sieci dystrybucyjnej było przyłączonych 15 dużych elektrowni OZE (pow. 50 kW) i 2609 mikroinstalacji.

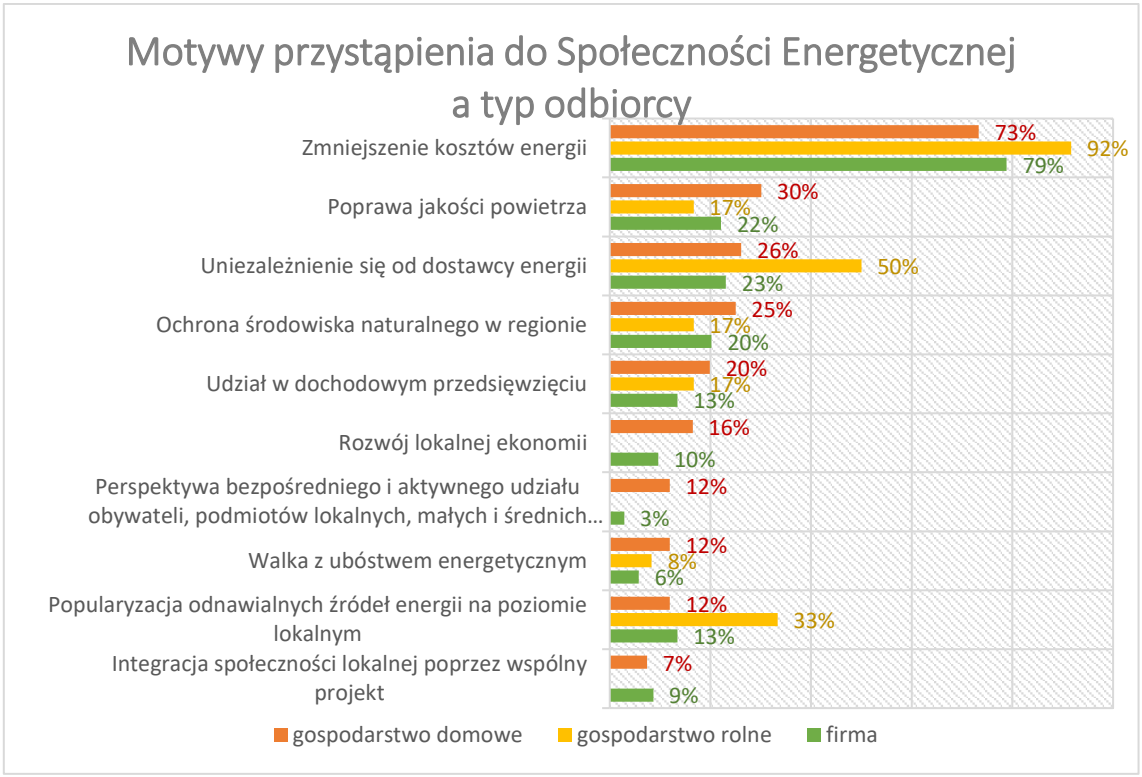
Badanie własne zapotrzebowania na społeczności energetyczne na obszarze LSR przeprowadziliśmy we wrześniu 2022 r. Jak wskazują przeprowadzone przez nas badania ankietowe, mieszkańcy obszaru LSR rozumieją znaczenie OZE w ograniczaniu zmian klimatu. Zdecydowana większość respondentów jest zdania, że wykorzystanie OZE ogranicza zmiany klimatyczne.

[6] Wg stanu na dzień 31 marca 2022
[7] Dane TAURON Sprzedaż sp. z o.o. za rok 2021

Źródło: Raport z badania zapotrzebowania na wspólnoty energetyczne

Mieszkańcy obszaru LSR są również świadomi korzyści, jakie może im przynieść udział we wspólnotach energetycznych. Wspólnoty energetyczne wykorzystują OZE do produkcji energii elektrycznej na potrzeby swoich członków. Najważniejszym argumentem za przyłączeniem się do wspólnot energetycznych jest *zmniejszenie kosztów energii*. Jako bardzo istotny mieszkańcy obszaru LSR wskazują również argument związany z ochroną środowiska i poprawą jakości powietrza.

Ubóstwo energetyczne – to z kolei analiza przeprowadzona na nasze zlecenie przez Krajową Agencję Poszanowania Energii na początku roku 2023.

Zapewnienie komfortu cieplnego, czyli odpowiedniego poziomu ciepła/chłodu w ciągu całego roku oraz energii niezbędnej do przygotowania posiłków, oświetlenia i zasilania urządzeń stanowi fundament godnego poziomu życia każdego człowieka. Wiele rodzin nie jest w stanie zaspokoić swoich potrzeb w tym zakresie a zjawisko to nazwano „ubóstwem energetycznym". Problem został zidentyfikowany już dawno, ale biorąc pod uwagę konieczność transformacji energetycznej wynikającej ze zmian klimatycznych oraz wzrost cen paliw i energii, stał się on jednym z kluczowych elementów europejskiej i krajowej polityki energetycznej.

Tabela: Szacowana skala występowania zjawiska ubóstwa energetycznego na obszarze LGD

Gmina	Szacowana skala występowania zjawiska ubóstwa energetycznego	Szacowana liczba gospodarstw domowych dotkniętych zjawiskiem ubóstwa energetycznego
Bystrzyca Kłodzka	12,7 %	1008
Duszniki-Zdrój	11,0 %	231
Kłodzko	13,4 %	838
Kudowa-Zdrój	11,6 %	474
Lądek-Zdrój	12,0 %	418
Lewin Kłodzki	13,2 %	110
Międzylesie	14,7 %	413
Polanica-Zdrój	10,8 %	338
Radków	13,6 %	436
Stronie Śląskie	11,3 %	353
Szczytna	13,3 %	347

Dane: „Analiza zjawiska ubóstwa energetycznego na terenie 11 gmin Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Kłodzka Wstęga Sudetów „ - KAPE

Na obszarze LGD aż 4 966 gospodarstw domowych doświadcza ubóstwa energetycznego. To od 10,8% gospodarstw domowych w gminie Polanica-Zdrój do 14,7% gospodarstw domowych w gminie Międzylesie. Należy zwrócić uwagę, że brak możliwości zapewnienia sobie wystarczającego poziomu ciepła/chłodu, energii do przygotowania posiłków, oświetlenia oraz zasilania urządzeń elektrycznych, związana jest nie tylko z dostępnymi środkami finansowymi danego gospodarstwa domowego, ale również, m.in. stanem technicznym budynku, rodzajem wykorzystywanego paliwa oraz jego ceną jednostkową.

Gospodarka o obiegu zamkniętym (GOZ)[8] **-** ankieta została przeprowadzona przez KWS LGD w maju – kwietniu 2022 roku, metodą CAWI (ankieta w formie elektronicznej). Celem ankiety było zbadanie zachowań proekologicznych mieszkańców Ziemi Kłodzkiej związanych z gospodarką o obiegu zamkniętym, zwaną też cyrkularną.

Tytuł ankiety: „Gospodarka obiegu zamkniętego (GOZ) w gospodarstwach domowych na Ziemi Kłodzkiej”.

Jakie wnioski udało nam się wyciągnąć z badania i rekomendacje, które zostały uwzględnione w LSR ?

Świadomość ekologiczna - w badaniu ankietowym w pierwszej kolejności zapytaliśmy mieszkańców Ziemi Kłodzkiej o **zrozumienie pojęcia „gospodarki o obiegu zamkniętym”** gdzie 45,5% respondentów zadeklarowała, że zna i rozumie pojęcie GOZ, 45% - że nie zna i 9% - że zna, ale nie rozumie.

Na pytanie „**Które z zagadnień mieszczą się w pojęciu gospodarki o obiegu zamkniętym**, w skrócie GOZ ?” aż 63,6% ankietowanych wskazuje na: „ponowne wykorzystanie surowców/odpadów’. W następnej kolejności (po 50%) są odpowiedzi: „naprawa i konserwacja”, „utrzymanie surowców/materiałów jak najdłużej w obiegu”, „zmniejszanie wytwarzania odpadów”. Na prawidłową odpowiedź, czyli „wszystkie wyżej wymienione” wskazało 45,5%. **Kto ma największy wpływ na kształtowanie postaw i zachowań ekologicznych i skąd czerpiemy wiedzę na ten temat?** Na to pytanie większość respondentów wskazuje na siebie (63,6%), co świadczy o dużej świadomości i poczuciu sprawstwa. Na kolejnym miejscu wskazana została „szkoła” (54,5%) oraz rodzina (40,9%).

Na pytanie „Czy sądzi Pan/i, że **działania podejmowane na terenie Pani/i gospodarstwa domowego mogą wpłynąć na poprawę środowiska naturalnego**?” 54,5% odpowiedziało, że „raczej tak”, a 27,3% - „zdecydowanie tak”.

Jak się okazuje „**wiedzę na temat środowiska i tematyki pokrewnej**” odpowiadający czerpią najczęściej z Internetu (81,8%), mediów społecznościowych (50%) i z profilów w kontaktach społecznościowych (31,8%)! zaś to, „**co może wpłynąć na zmianę nastawienia w zakresie podejmowania działań proekologicznych**” to: „najbliższe otoczenie” (63,6%), „akcje/kampanie społeczne” (54,5%), „angażowanie konsumentów w ważne działania i badanie ich opinii” (54,5%) oraz „edukacja społeczeństwa” (50%).

[8] GOZ to skrót od gospodarki obiegu zamkniętego, inaczej zwanej gospodarką cyrkularną. To model gospodarczy przyszłości, w którym zasoby krążą w zamkniętym obiegu. Zmaksymalizowana jest ich wartość dodana, a zminimalizowane powstawanie odpadów.

Nasze ostateczne wnioski odnośnie podejmowanych działań proekologicznych, gotowości do współdzielenia i wymiany oraz wprowadzania samoograniczeń w oparciu o badanie mieszkańców Ziemi Kłodzkiej:

*1. Na pytanie „**Jakie są przyczyny podejmowania działań proekologicznych** w gospodarstwie domowym?" kryterium oszczędnościowe znalazło się na dalszym miejscu po odpowiedziach: „ochrona i chęć poprawy środowiska naturalnego"(77,3%), „poczucie odpowiedzialności za sprawy środowiska"(72,7%), „troska o przyszłe pokolenia"(72,7%). Z kolei na pytanie: „**Co stanowi barierę/trudność** w zakresie podejmowania działań proekologicznych?" kryterium cenowe pojawia się na pierwszym miejscu (59,1%).*

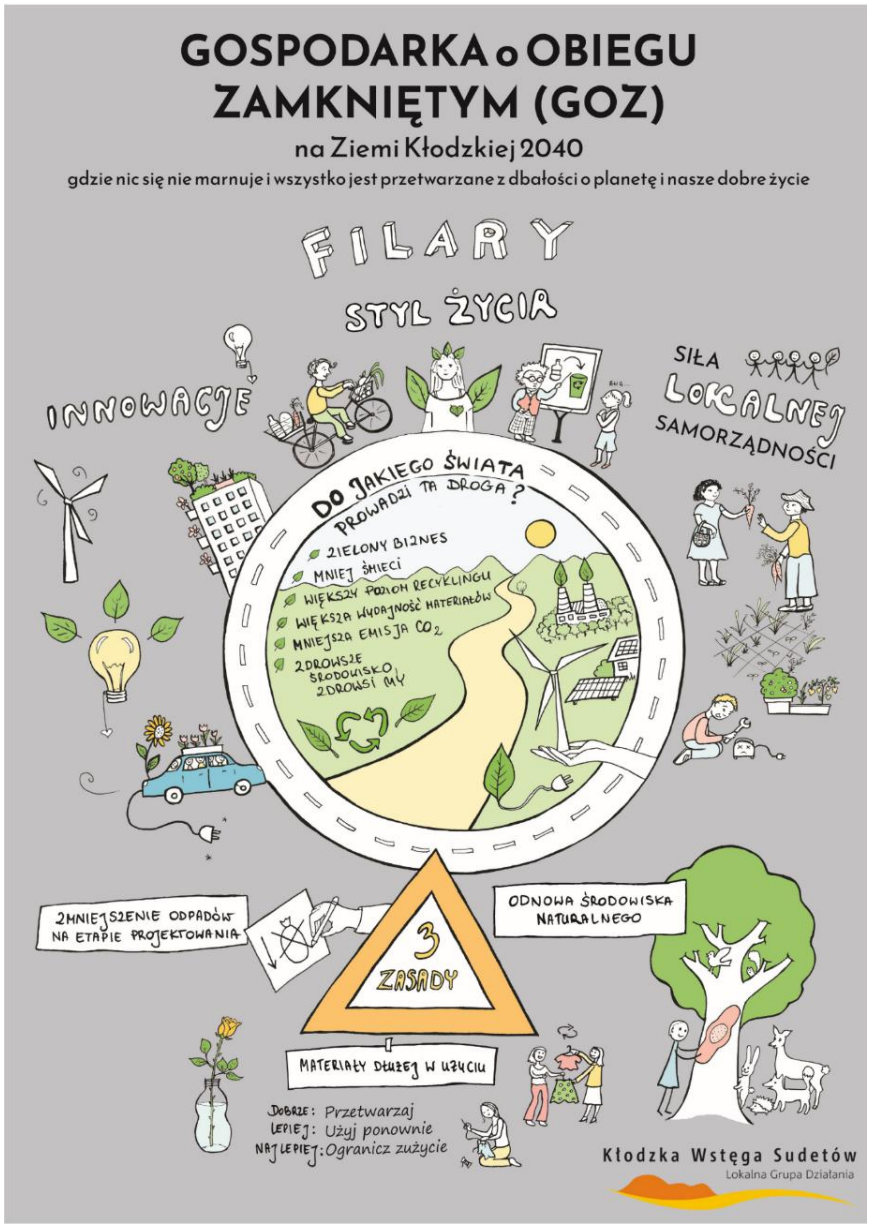
2. Zdecydowana większość mieszkańców ma świadomość konieczności oszczędzania energii i podejmuje działania celem zmniejszenia opłat za energię elektryczną *(gaszenie świateł w nieużywanych pomieszczeniach (90,9%), energooszczędne żarówki/wyłączanie nieużywanych sprzętów/zakup energooszczędnych sprzętów (po 77,3%), zainstalowanie OZE (40,9%)), termomodernizacja - ocieplenie budynku (36,4%).*

3. Zdecydowana większość mieszkańców ma świadomość konieczności oszczędzania wody *(uruchamianie tylko pełnej pralki/zakręcanie wody podczas mycia rąk/naczyń/zębów (po 72,7%), prysznic zamiast kąpieli (68,2%.)*

4. Prawie wszyscy mieszkańcy segregują śmieci *(95,5%.)*

5. Staramy się nie marnować żywności *(36,4%), ale stosunkowo często zdarza się przeoczenie terminu ważności do spożycia (31,8%).*

6. Kupujemy rzeczy z drugiej ręki *(najczęściej samochody (72,7%) i ubrania (68,2%)ale również książki (45,5%)), głównie poprzez aplikację OLX (68,2%), w second handach (59,1%) oraz na platformie Allegro lokalnie/aplikacji Vinted/FB market place (po 31,8%); głównie z powodu niższej ceny (81,8%), ale też jak wskazuje część ankietowanych „z powodu ich dobrej jakości"(63,6%) i „ze względów środowiskowych" (50%).*

7. Ograniczamy robienie zakupów *poprzez ich planowanie(68,2%), ale zdarzają się jeszcze zachowania typu „zakupy pod wpływem impulsu"(27,3%) czy „kupowanie na zapas" (18,2%) Często naprawiamy rzeczy (63,6%).*

Jak widać z badania – mieszkańcy mają stosunkowo dużą wiedzę z zakresu GOZ i ekologii. Aby wzmocnić te zachowania - jak sugerują sami ankietowani – istnieje potrzeba organizacji akcji/kampanii społecznych, szeroko pojętej edukacji społeczeństwa, promowania ekologicznych postaw, dlatego w LSR podjęliśmy ww. tematykę w różnych przedsięwzięciach, jako działanie przekrojowe. Na stronie prezentujemy grafikę przygotowaną specjalnie na potrzeby konsultacji społecznych w tematyce GOZ na Ziemi Kłodzkiej w przyszłości 2040– przez Dominikę Jobs – naszą pracownicę , która obecnie przebywa na urlopie wychowawczym.

V Spójność, komplementarność i synergia

SPÓJNOŚĆ I KOMPLEMENTARNOŚĆ LSR Z PROGRAMAMI:

V.1 Plan Strategiczny Wspólnej Polityki Rolnej 2023-2027 (PS WPR)[9]:

Opracowana LSR wdrażana będzie w oparciu o Cel 8 PS WPR 2023-2027: Promowanie zatrudnienia, wzrostu, równości płci, w tym udziału kobiet w rolnictwie, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, w tym biogospodarki o obiegu zamkniętym i zrównoważonego leśnictwa.

Przedsięwzięcia w PS WPR, z którymi spójna jest zaplanowana interwencja w ramach LSR:

PS WPR CS 8.P 9.Rozwój przedsiębiorczości poprzez tworzenie i utrzymanie miejsc pracy i dywersyfikację dochodów

Przedsięwzięcie zaplanowane w PS WPR, z myślą o budowaniu stabilnych miejsc pracy i rozwoju odpornych i silnych małych i średnich przedsiębiorstw. Tego rodzaju interwencję zaprogramowano w ramach podejścia LEADER (I 13.1.), która umożliwi najbardziej precyzyjne wsparcie oparte o identyfikację rzeczywistych nisz rynkowych na danym obszarze LSR.

W ramach LSR spójne i komplementarne z PS WPR są przedsięwzięcia w ramach Celu 1:

Przedsięwzięcie 1.1 (P 1.1.)[10] Wsparcie doradcze w budowaniu zielonych modeli biznesowych

P.1.2 Wsparcie dotacyjne na rozwój zielonej przedsiębiorczości

P.1.3 Wsparcie dotacyjne pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych

PS WPR CS 8.P 11.Stymulowanie rozwoju lokalnego przez innowacje, cyfryzację i wykorzystanie potencjału endogenicznego

Przedsięwzięcie zaprojektowane w PS WPR na projekty z zakresu: tworzenie i rozwój przedsiębiorczości, w tym wdrożenie innowacyjnych rozwiązań w zakresie usług opiekuńczych, gospodarki wolnego czasu, poszukiwania rozwiązań na dostarczenie usług publicznych dla lokalnej społeczności, w tym z zastosowaniem rozwiązań cyfrowych. Wsparcie zostanie zapewnione także dla opracowania koncepcji inteligentnej wsi, w tym w zakresie rozwiązań w obszarze rozwoju biogospodarki i gospodarki obiegu zamkniętego z uwzględnieniem rozwiązań zielonych i cyfrowych.

W ramach LSR spójne i komplementarne z PS WPR są przedsięwzięcia w ramach Celu 1 i 3:

P.1.1 Wsparcie doradcze w budowaniu zielonych modeli biznesowych

P.1.3 Wsparcie dotacyjne pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych (agroturystyka i zagrody edukacyjne)

P.1.5 Wsparcie animacyjne w budowaniu powiązań sieciowych na rzecz zielonej gospodarki

P 3.2 Realizacja lokalnych inicjatyw z uwzględnieniem przeciwdziałania: zmianom klimatu i nadmiernemu konsumpcjonizmowi

P 3.3 Opracowanie koncepcji Smart Village (SV)

PS WPR CS 8.P 4.Poprawa dostępu do infrastruktury publicznej

Biorąc pod uwagę zdiagnozowane na poziomie PS WPR potrzeby w tym zakresie na poziomie lokalnym, w ramach Planu przewidziano wsparcie dla rozwoju małej infrastruktury publicznej w ramach interwencji (I 13.1.) LEADER/RLKS.

W ramach LSR spójne i komplementarne z PS WPR jest przedsięwzięcie w ramach Celu 1:

P.1.4 Wsparcie inwestycyjne dla JSFP, w zakresie małej infrastruktury publicznej z uwzględnieniem rozwiązań GOZ[11], OZE[12], BZI[13]

[9] W dalszej części dokumentu używany będzie skrót dla Planu Strategicznego Wspólnej Polityki Rolnej 2023-2027 – (PS WPR)
[10] W dalszej części dokumentu używany będzie skrót dla „przedsięwzięcia" – (P)
[11] GOZ – gospodarka o obiegu zamkniętym
[12] OZE – odnawialne źródła energii
[13] BZI – błękitno-zielona infrastruktura

PS WPR CS 8.P 8.Rozwój form współpracy na obszarach wiejskich w wymiarze produkcyjnym, usługowym, społecznym

Zgodnie z zaplanowanym przedsięwzięciem w ramach PS WPR - realizacja wspólnych przedsięwzięć na poziomie lokalnym przyczyni się do większej integracji społeczności mieszkańców małych miejscowości wiejskich. Dodatkowo realizacja wspólnych projektów w ramach formalnych i nieformalnych form współpracy będzie się przyczyniać do ograniczenia zjawiska wykluczania i defaworyzowania grup w niekorzystnej sytuacji.

W ramach LSR spójne i komplementarne z PS WPR jest przedsięwzięcie w ramach Celu 1:

P 3.4 Wsparcie działań w ramach „Porozumienia na rzecz klimatu i energii Ziemi Kłodzkiej", w tym zwalczanie ubóstwa energetycznego i powołanie Młodzieżowej Rady Klimatycznej

PS WPR CS 8.P 7.Poprawa dostępu do usług komercyjnych

Wsparcie w zakresie poprawy dostępu do usług będzie realizowane w Planie poprzez wdrożenie wsparcia na tworzenie i rozwój ,np. drobnej przedsiębiorczości (mikro i małe przedsiębiorstwa) w ramach interwencji (I 13.1.) LEADER/RLKS. Zakres tematyczny wsparcia dla przedsiębiorców jest bardzo szeroki, aby z kolei zakres wsparcia w poszczególnych LSR mógł być maksymalnie dopasowany do potrzeb lokalnych. Z uwagi na procesy demograficzne zachodzące na obszarach wiejskich (np. starzenie się społeczeństwa) przewiduje się, iż duże zainteresowanie będzie dotyczyło wsparcia na podjęcie działalności gospodarczej w zakresie świadczenia usług opiekuńczych (również w gospodarstwach rolnych), rehabilitacyjnych, zdrowotnych itp. (rozwój srebrnej gospodarki).

W ramach LSR spójne i komplementarne z PS WPR są przedsięwzięcia w ramach Celu 1:

P.1.1 Wsparcie doradcze w budowaniu zielonych modeli biznesowych

P.1.2 Wsparcie dotacyjne na rozwój zielonej przedsiębiorczości

P.1.3 Wsparcie dotacyjne pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych

PS WPR CS 8.P 10.Włączenie osób z grup defaworyzowanych lub wykluczonych na obszarach wiejskich

Przedsięwzięcia na rzecz integrowania społeczności lokalnych, w tym integrowania grup osób defaworyzowanych i wykluczonych np. kobiet, realizowane są w podejściu LEADER/RLKS (I 13.1.), które jest najlepszym narzędziem do aktywizacji, integrowania i prowadzenia działań informacyjno-edukacyjnych na poziomie lokalnym. Zakresem wspieranym tylko w ramach EFRROW jest wsparcie kierowane do grupy społecznych osób będącej w niekorzystnej sytuacji jaką są rolnicy niskotowarowi. Dla nich dedykowane jest wsparcie na podjęcie działalności gospodarczej dodatkowej do działalności rolniczej np. w postaci krótkich łańcuchów żywnościowych (KŁŻ), agroturystyki, zagród edukacyjnych, gospodarstw opiekuńczych, itp. Dodatkowo w ramach realizowanych przedsięwzięć inwestycyjnych zapewnione są elementy poprawiające dostępność infrastruktury publicznej dla grup osób z niepełnosprawnościami. Ponadto wsparcie obejmie inne grupy osób w niekorzystnej sytuacji np.: kobiety, osoby poszukujące pracy (w tym osoby zamieszkujące osiedla po-PGR), migrantów lub mniejszości kulturowe, zdiagnozowane na obszarze objętym, daną LSR. Uzupełniająco promocja realizacji wspólnych projektów w ramach formalnych i nieformalnych grup współpracy będzie się przyczyniać do poprawy partycypacji grup defaworyzowanych i osób wykluczonych w rozwoju lokalnym.

W ramach LSR spójne i komplementarne z PS WPR są przedsięwzięcia w ramach Celu 1 i 2:

P.1.3 Wsparcie dotacyjne pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych

P 2.1 Kampania społeczna[14] na rzecz zmiany w odpowiedzi na zdiagnozowane problemy społeczne.

P 2.2. Badanie opinii publicznej – identyfikacja potrzeb na usługi społeczne wśród seniorów i osób z niepełnosprawnościami

P 2.3 Warsztaty liderskie wraz z generowania pomysłów na innowacje społeczne[15]

P 2.4 Warsztaty wprowadzające do ekonomii społecznej wraz z przygotowaniem koncepcji rozwoju podmiotów ekonomii społecznej

[14] Kampania społeczna to narzędzie marketingu społecznego − zestaw różnych działań zaplanowanych w konkretnym czasie, skierowanych do określonej grupy docelowej, których celem jest doprowadzenie do wzrostu wiedzy, zmiany myślenia, zachowania wobec określonego problemu społecznego lub prowadzi do rozwiązywania problemu społecznego blokującego osiąganie dobra wspólnego zdefiniowanego jako dany cel marketingowy.
Kampania społeczna może stosować narzędzia i techniki reklamowe − reklamę społeczną oraz PR.
Działania reklamowe służą budowaniu zasięgu (dotarcie do jak największej liczby ludzi z grupy docelowej), natomiast działania PR mają na celu pogłębienie tematu i budowanie relacji (spotkania, warsztaty, seminaria, publikacje). – źródło: https://marketingspoleczny.pl/artykul.php?id_artykul=320

[15] innowacje społeczne rozumiane jako nowe, bardziej skuteczne metody i narzędzia rozwiązywania problemów społecznych

P 2.5 Wsparcie na tworzenie i rozwój podmiotów ekonomii społecznej

PS WPR CS 8.P 12.Zaangażowanie młodych w życie lokalne, w tym w podejmowaniu decyzji, tworzenie sieci społecznościowych

Potrzeba jest istotna ze względu na niekorzystne zmiany demograficzne na obszarach wiejskich (depopulacja) - odpływ szczególnie ludzi młodych do miast, które charakteryzują się lepszym dostępem do usług publicznych, komercyjnych oraz rynku pracy. Sposobem przeciwdziałania temu zjawisku jest tworzenie korzystnych warunków do życia na obszarach wiejskich. Równolegle należy zabiegać o zainteresowanie rozwojem lokalnym młodych kobiet i mężczyzn oraz włączyć ich w oddolny proces zarządzania tym rozwojem poprzez zachęcanie ich do członkostwa w organizacjach pozarządowych, w tym aktywnego udziału w działalności LGD albo partnerstwach przygotowujących lub wdrażających koncepcje inteligentnej wsi. Aktywne uczestnictwo w życiu społeczności buduje poczucie sprawczości, tożsamości lokalnej oraz wzmacnia relacje z jej członkami, co pośrednio przekłada się na odłożenie ewentualnej decyzji o zmianie miejsca zamieszkania (migracje). Oprócz tworzenia atrakcyjnych warunków życia ograniczenie depopulacji możliwe jest dzięki bezpośredniemu wsparciu tworzenia nowych miejsc pracy. W perspektywie 2023-2027 planuje się zatem utrzymanie oferty w postaci premii na złożenie działalności gospodarczej, a także wparcie na realizację działań aktywizujących i oddolnie realizowanych wspólnych inicjatyw w zakresie rozwoju lokalnego, zachowania i ochrony tradycji historycznej i kulturowej danego obszaru w ramach interwencji (I 13.1.) LEADER/RLKS.

W ramach LSR spójne i komplementarne z PS WPR jest przedsięwzięcie w ramach Celu 3:

P 3.4 Wsparcie działań w ramach „Porozumienia na rzecz klimatu i energii Ziemi Kłodzkiej", w tym zwalczanie ubóstwa energetycznego i powołanie Młodzieżowej Rady Klimatycznej

PS WPR CS 8.P 13.Rozwój wiedzy/umiejętności: cyfryzacja, oszczędność zasobów, przedsiębiorczość, środowisko, klimat

Rozwój wiedzy i umiejętności w zakresie: wykorzystania rozwiązań cyfrowych, ochrony środowiska i przeciwdziałania zmianom klimatu, podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej, zrównoważonego gospodarowania zasobami (żywność, woda, energia itp.), wiedzy konsumenckiej (czytanie etykiet, świadome zakupy) będzie mieć znaczenie dla zrównoważonego, przyjaznego środowisku procesu transformacji obszarów wiejskich w kierunku inteligentnej zielonej i cyfrowej gospodarki. Wymaga to zapewnienia odpowiednio dostosowanych do potrzeb poszczególnych grup społecznych w niekorzystnej sytuacji (osoby starsze, młodzież i dzieci, kobiety, rolnicy, przedsiębiorcy, osoby poszukujące pracy, osoby z ograniczeniami ruchowymi, osoby marginalizowane i wykluczane) programów edukacyjno – informacyjnych. Potrzeby takie najlepiej są identyfikowane na poziomie lokalnym gdzie wiedza o warunkach życia, poziomie integracji w społeczeństwie, poziomie wiedzy w zakresie ochrony środowiska, poziomie umiejętności cyfrowych, czy wiedzy na temat przedsiębiorczości są znane wśród społeczności lokalnych. Dlatego najbardziej dostosowanym instrumentem do planowania takich przedsięwzięć jest LEADER/RLKS (I 13.1.). W Polsce z powodzeniem od roku 2004 wdrażane są w ramach LEADERA projekty z zakresu rozwijania miękkich kompetencji mieszkańców obszarów wiejskich m.in. w obszarze podejmowania działalności gospodarczej, czy umiejętności wykorzystania w sposób zrównoważony zasobów naturalnych i materialnych danego obszaru. W Planie zaprojektowano kontynuację tych działań.

W ramach LSR spójne i komplementarne z PS WPR są przedsięwzięcia w ramach Celu 3:

P 3.1 Kampania społeczna na rzecz edukacji klimatyczno-energetycznej
P 3.2 Realizacja lokalnych inicjatyw z uwzględnieniem przeciwdziałania: zmianom klimatu i nadmiernemu konsumpcjonizmowi
P 3.3 Opracowanie koncepcji Smart Village (SV)

V.2 Dywersyfikacja źródeł finansowania LSR

V.2.1 KPO

Oprócz wsparcia w ramach PS WPR 2023-2027 przewidzieliśmy również pozyskanie środków z innych źródeł w ramach zaplanowanych dwóch przedsięwzięć P 3.5 i P 3.6 w Celu 3:

P 3.5 Budowa i rozwój wspólnot energetycznych

Przedsięwzięcie do realizacji poza wsparciem z PS WPR 2023-2027, stąd nie określono, ani wskaźnika rezultatu, ani wskaźnika produktu, gdyż nie mamy pewności, czy w procedurze konkursowej nasz wniosek otrzyma wsparcie, jeżeli tak uzupełnimy wskaźnik w trakcie wdrażania LSR. Proponowane źródła finansowania to Krajowy Plan Odbudowy. W ramach konsultacji społecznych wpłynęło blisko 10 uwag związanych z potrzebą wsparcia dla ruchów związanych z energetyką obywatelską. Dodatkowo z przeprowadzonego przez nas badania opinii publicznej (na próbie 200 mieszkańców) wynika, że we wszystkich gminach LGD najważniejszym argumentem za przyłączeniem się do wspólnoty energetycznej pozostaje zmniejszenie kosztów energii. Można zaryzykować twierdzenie, że bez tego elementu żadna oferta nie będzie dla mieszkańców Ziemi Kłodzkiej atrakcyjna. W niemal wszystkich gminach istotne są również argumenty związane z ochroną środowiska i poprawą jakości powietrza. W przypadku części gmin ważne jest uniezależnienie się od dostawcy energii.

Opis źródła finansowania przedsięwzięcia: **Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO)**
Komponent B „Zielona energia i zmniejszenie energochłonności"
Cel szczegółowy: B2. Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii.
Reforma:
B2.2. Poprawa warunków dla rozwoju odnawialnych źródeł energii
Inwestycje:
B2.2.2. Instalacje OZE realizowane przez społeczności energetyczne
Działanie A.2: Rozwój istniejących spółdzielni energetycznych
Działanie A.3: Rozwój nowych społeczności energetycznych działających w zakresie OZE.

Wsparcie przedinwestycyjne w ramach działania A.2 i A.3 będzie miało na celu opracowanie optymalnej formuły prawnoorganizacyjnej i modelu biznesowego na potrzeby uruchomienia lub rozwoju społeczności energetycznej oraz przygotowanie niezbędnych analiz i dokumentacji pod kątem przygotowania inwestycji. W ramach tego wsparcia będą finansowane m.in:

- strategie lokalnego rozwoju rynku energii;
- analizy prawne, biznesowe i techniczne, analizy lokalnego popytu i podaży energii;
- inwentaryzacje lokalnych zasobów energetycznych (infrastruktury), a także potencjału w tym zakresie (np. zdolności do udostępniania przyłączy energetycznych);
- studia wykonalności, biznesplany, dokumenty typu due dilligence;
- dokumentacja techniczna, projekty budowlane, w tym programy funkcjonalno-użytkowe;
- analizy docelowego montażu finansowego inwestycji;
- zatrudnienie dedykowanego personelu merytorycznego do zapewnienia trwałości i obsługi budowanych społeczności energetycznych.

Przykładowe zgłoszone uwagi w trakcie konsultacji społecznych:
„ należy podejmować działania na rzecz zapewnienia pozyskania środków Unii Europejskiej z nowej perspektywy finansowej na inwestycje w spółdzielnie energetyczne"
„wsparcie dla tworzenia spółdzielni energetycznych"
„tworzenie obywatelskich społeczności energetycznych jest ważnym wymiarem transformacji energetycznej"
„wypracowanie pomysłów na zmniejszenie rachunków za energię np. poprzez utworzenie spółdzielni energetycznej"
„niezależność energetyczna w sołectwach"
„stworzenie w każdej gminie wspólnot energetycznych aby mieszkańcy mogli korzystać z taniej energii"…
Wpływ na realizację celów zrównoważonego rozwoju, jako jedna z wartości dodanej wdrażania LSR:

P 3.6 Wsparcie inwestycji w odnawialne źródła energii

Przedsięwzięcie do realizacji poza wsparciem z PS WPR 2023-2027, stąd nie określono, ani wskaźnika rezultatu, ani wskaźnika produktu, gdyż nie mamy pewności, czy w procedurze konkursowej nasz wniosek otrzyma wsparcie, jeżeli tak uzupełnimy wskaźnik w trakcie wdrażania LSR. Proponowane źródłowa finansowania to program regionalny pn. Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 (FEDŚ), w ramach dedykowanego funduszu dla subregionu wałbrzyskiego, tj. Funduszu Sprawiedliwej Transformacji. W ramach przeprowadzonych przez nas konsultacji społecznych wielokrotnie pojawiał się temat potrzeby wsparcia inwestycji w odnawialne źródła energii, ponad 22 uwagi wprost dotyczyły tego tematu. Stąd decyzja o przedsięwzięciu, w ramach którego będzie możliwe pozyskanie przez nas środków poza interwencją LEADER, w której nie przewidziano tego rodzaju wsparcia. Na ten moment nie znamy jeszcze szczegółów naboru w ramach wybranego przez nas działania 9.5.C, czytamy jedynie w Szczegółowym Opisie Priorytetów programu, że dopuszcza się formułę grantową, więc jest całkiem prawdopodobne, że pozyskamy środki, które następnie rozdysponujemy w formie grantów na instalacje OZE. Jeżeli jednak, z jakiś powodów będzie to niemożliwe, to na pewno w ramach prowadzonego przez nas Centrum Doradztwa Ekologicznego będziemy pomagać w przygotowaniu i rozliczaniu wniosków w ramach opisanego poniżej działania. Dyrektorka naszego biura LGD jest w Komitecie Monitorującym FEDŚ, stąd śledzimy na bieżąco kwestie wdrażania programu w naszym województwie i staramy się jeszcze poprawić zapisy, w tym między innymi zawnioskowaliśmy o obniżenie minimalnej kwoty wsparcia w ramach działania 9.5. C, gdyż obecnie proponowana kwota wydaje się być zaporowa dla beneficjentów.

V.2.2 FEDŚ 2021-2027

Opis źródła finansowania przedsięwzięcia: **Programu Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027**
Priorytet FEDS.09 Fundusze Europejskie na rzecz transformacji obszarów górniczych na Dolnym Śląsku

Działanie FEDS.09.05 Transformacja środowiskowa

Cel szczegółowy: FST.CP6.I - Umożliwienie regionom i ludności łagodzenia wpływających na społeczeństwo, zatrudnienie, gospodarkę i środowisko skutków transformacji w kierunku osiągnięcia celów Unii na rok 2030 w dziedzinie energii i klimatu oraz w kierunku neutralnej dla klimatu gospodarki Unii do roku 2050 w oparciu o porozumienie paryskie.

Opis działania 9.5.C: Wsparcie OZE, w tym tworzenie magazynów energii
Wsparcie inwestycji w:
• alternatywne źródła energii (w tym inst. PV i pompy ciepła),
• efektywności energetyczna, także w zakresie. prosumenckim dla indywidualnych instalacji OZE,
• tworzenie magazynów energii także jako samodzielnych inwestycji,
• przebudowie sieci umożliwiająca. odbiór energii z OZE.
Wspierany będzie również:
• rozwój spółdzielni energetycznych.,
• klastrów energii odnawialnej
• oraz innych mechanizmów wytwarzania i bilansowania energii z OZE (społeczności energetyczne działające w zakresie OZE).
Przykładowe zgłoszone uwagi w trakcie konsultacji społecznych:
„ wsparcie finansowe do instalacji OZE”
„ zwiększenie dofinansowania do odnawialnych źródeł energii, co spowoduje obniżenie rachunków za energię oraz częściowo rozwiąże problem zanieczyszczenia powietrza”
„ możliwość aplikowania organizacji pozarządowych na inwestycje przechodzący na energię odnawialną i bez emisyjne źródła ciepła”
„ poprawa infrastruktury, która umożliwi sprawne działanie instalacji fotowoltaicznych”…

SPÓJNOŚĆ Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI na poziomie województwa i powiatu:

V.3 Strategia Województwa Dolnośląskiego

Opracowana LSR jest komplementarna (uzupełniająca) w stosunku do zaplanowanych w strategii wojewódzkiej celów strategicznych, którymi są:
1. efektywne wykorzystanie gospodarczego potencjału regionu,
2. poprawa jakości i dostępności usług publicznych,
3. wzmocnienie regionalnego kapitału ludzkiego i społecznego,
4. odpowiedzialne wykorzystanie zasobów i ochrona walorów środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego.

V.4 Strategia Powiatu Kłodzkiego

Opracowana LSR jest komplementarna (uzupełniająca) w stosunku do zaplanowanych w strategii powiatowej celów strategicznych, którymi są:

1. Włączający rozwój społeczny odpowiadający potrzebom mieszkańców i nowoczesnej gospodarki
2. Trwały i odporny na zmiany rozwój gospodarczy wykorzystujący endogeniczne walory powiatu kłodzkiego
3. Zrównoważony rozwój przestrzeni wspierający przemiany społeczne i gospodarcze powiatu kłodzkiego.

VI Cele i wskaźniki

VI.1 Wprowadzenie do wybranej tematyki LSR i planowanych interwencji

Aby wyjaśnić obrany przez nas „zrównoważony i zielony" profil LSR niezbędne jest krótkie wprowadzenie do tematu i wyjaśnienie kontekstu lokalnego.

Czym jest Agenda 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju ? Przyjęty w 2015 r. przez Organizację Narodów Zjednoczonych (ONZ) program działań o bezprecedensowym zakresie i znaczeniu, definiujący model zrównoważonego rozwoju na poziomie globalnym. Jego ramy wykraczają daleko poza, realizowane do tej pory, Milenijne Cele Rozwoju przyjęte w 2000 r. Zgodnie z Agendą 2030 współczesny wysiłek modernizacyjny powinien koncentrować się na wyeliminowaniu ubóstwa we wszystkich jego przejawach, przy równoczesnej realizacji szeregu celów gospodarczych, społecznych i środowiskowych.

Czym jest Europejski Zielony Ład ? Ponieważ przyszłość Europy zależy od kondycji naszej planety, państwa UE zobowiązały się osiągnąć neutralność klimatyczną do 2050 r. i wypełnić w ten sposób swoje zobowiązania wynikające z Porozumienia Paryskiego. Europejski Zielony Ład to strategia UE na rzecz osiągnięcia tego celu do 2050 r. w odpowiedzi na narastający kryzys klimatyczny.

Aspiracją mieszkańców obszaru LSR jest zarówno, wdrażanie na POZIOMIE LOKALNYM wybranych celów zrównoważonego rozwoju, jak również realizacja założeń Europejskiego Zielonego Ładu w zgodzie z Agendą 2030, co prezentujemy na grafice powyżej.

PLANOWANA INTERWENCJA NA KRYZYS KLIMATYCZNY – krótkie wprowadzenie

Zgodnie z tezą dr. Radomira Matczaka[16] potrzebujemy pięciu trudnych i skoordynowanych kroków, aby rozpocząć proces przełamywania kryzysu klimatycznego. **Pierwszym jest hamowanie awaryjne**, czyli drastyczne zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych, głównie w energetyce, rolnictwie, budownictwie, transporcie i przemyśle. **Drugim, odwrót od hiperkonsumpcji**, rozumiany jako redukcja zapotrzebowania na surowce naturalne i energię, ograniczenie marnotrawstwa żywności i promocja odpowiedzialnej konsumpcji, w tym ograniczenie sztucznie kreowanych potrzeb i wydłużenie czasu korzystania z produktów. **Trzeci krok to tarcza ochronna**, czyli zapewnienie bezpieczeństwa publicznego, w tym sprawnej infrastruktury krytycznej, a także zdolności do przewidywania klęsk żywiołowych i zarządzania sytuacjami kryzysowymi, w szczególności w obszarze bezpieczeństwa środowiskowego. **Czwartym fundamentem jest budowanie odporności**, czyli optymalizacja planowania i zagospodarowania przestrzennego, odtwarzanie różnorodności biologicznej i redukcja emisji zanieczyszczeń dla poprawy bezpieczeństwa zdrowotnego i żywnościowego (optymalna temperatura, dostęp do czystej wody, powietrza i gleby). I wreszcie **piątym, ale priorytetowym krokiem, powinien być konsensus społeczny (umowa społeczna)** oparty na rosnącej świadomości i długofalowym zaangażowaniu obywateli, sektora prywatnego i pozarządowego we współtworzenie lokalnych strategii na rzecz klimatu wraz z sektorem publicznym.

Jako LGD od ponad 2 lat konsekwentnie budujemy narrację konieczności zajęcia się tematem kryzysu klimatycznego na poziomie lokalnym, zgodnie z zaleceniami 5 kroków dr. Matczaka, wskazanych powyżej. Wiedząc, że globalnie, co przekłada się też bezpośrednio na naszą lokalność, znajdujemy się gdzieś w połowie drogi: stary świat stracił rację bytu, forma nowego jest rozmyta, debata na temat charakteru tej zmiany ledwie się rozpoczęła, a wizje przyszłości – wciąż w dużej mierze są abstrakcyjne, także w środowisku lokalnym, o czym mogliśmy się przekonać podczas konsultacji z mieszkańcami przy opracowywaniu tego dokumentu.

Wysiłek konsultacyjny, jaki wykonaliśmy, między innymi poprzez organizację 5 narad obywatelskich wyraźnie wskazał, że trudno jest sobie wyobrazić, aby samorząd lokalny, samodzielnie był w stanie sam sprostać wyzwaniom związanym z kryzysem klimatycznym, bez zaangażowania i akceptacji mieszkańców.

Dlatego też z woli uczestników narad obywatelskich wypracowano w formule partycypacyjnej treść „Porozumienia na rzecz klimatu i energii Ziemi Kłodzkiej", które oficjalnie w dniu 30.09.2022 r. podpisało 11 samorządów lokalnych i kilkudziesięciu mieszkańców (proces podpisywania porozumienia przez zainteresowanych jest wciąż otwarty).

Porozumienie to jest pierwszym lokalnym narzędziem, które ma pomóc naszym społecznościom w osiągnięciu postępu nie tylko w kwestii klimatu, lecz także w kwestiach problemów społecznych zdiagnozowanych na obszarze LGD, podczas prowadzonych konsultacji, przejawiających się np. w narastającym zjawisku ubóstwa energetycznego, braku wody, lokalnymi podtopieniami, nadmierną produkcją śmieci, czy złą jakością powietrza.

Niniejszy dokument jest więc kontynuacją rozpoczętych już przez nas działań, w tym operacji własnej, której wdrażanie właśnie rozpoczynamy, gdzie zaplanowaliśmy „**Opracowanie międzygminnej „polityki klimatycznej" w uspołecznionym procesie decyzyjno-edukacyjnym, poprzez przygotowanie czterech dokumentów planistycznych",** o której w szczegółach pisaliśmy już w rozdziale dotyczącym „partnerstwa na obszarze LSR".

PLANOWANA INTERWENCJA NA KRYZYS SPOŁECZNY – krótkie wprowadzenie

Jak wykazaliśmy wcześniej w analizie potrzeb rozwojowych i potencjału obszaru wybrzmiał bardzo silnie problem starzejącego się społeczeństwa i potrzeby budowy rynku usług społecznych.

Podejmujemy to wyzwanie licząc się z ryzykiem niepowodzenia, jednak zbyt silnie podkreślano ten problem podczas konsultacji społecznych, abyśmy pozostali na niego głusi.

Podejmujemy temat w obszarze dla nas, jako LGD zupełnie nowym, ale niezwykle potrzebnym w środowisku lokalnym.

[16] Radomir Matczak, „Jak lokalnie wspierać działania proklimatyczne", w: *Pomorski thinkletter wobec wyzwań przyszłości*, red. Jan Szomburg i in. Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową. II-82-II-89.

„Tworzenie i rozwijanie przedsięwzięcia społecznego jest trudne. Wymaga poświęcenia, wytrwałości, finansowania i niemałej dozy szczęścia. Trzeba znaleźć klientów, zatrudnić odpowiednich ludzi, radzić sobie z obciążeniami administracyjnymi i regulacyjnymi, a także udowodnić, że wywiera się pozytywny wpływ na społeczeństwo. Nic więc dziwnego, że założyciele przedsięwzięć społecznych poszukują wsparcia w rozpoczęciu działalności i rozwoju. Takie wsparcie ma zapewnić nowo powstały sektor – inkubacja społeczna."[17]

Zaprojektowane przez nas przedsięwzięcia w Celu 2 (opisane poniżej), są swego rodzaju inkubacją społeczną mającą na celu wprowadzenie do ekonomii społecznej oraz przygotowanie koncepcji rozwoju dla podmiotów ekonomii społecznej. W ramach tych przedsięwzięć będziemy korzystali ze wsparcia zewnętrznego – eksperckiego, w tym Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej z Wałbrzycha i Fundacji Stocznia, aby zapewnić wszystkim zainteresowanym podjęciem tego tematu jak najlepszy dostęp do wiedzy i doświadczenia w dziedzinie ekonomii społecznej, również poprzez działania integracyjno-aktywizujące.

VI. 2 Zdefiniowane cele, przedsięwzięcia i wskaźniki

Lokalny program rozwoju zielonej gospodarki.

Cel.1 (C.1)[18] Rozwój Zielonej Gospodarki – przy definiowaniu celu uwzględniono łącznie 147 rekomendacji, które wpłynęły w ramach partycypacji społecznej procesu tworzenia LSR. Planowane wskaźniki rezultatu wynikające z PS WPR:

Wskaźnik rezultatu R37 - wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich – 10 utworzonych miejsc pracy

Wskaźnik rezultatu R39 - rozwój gospodarki wiejskiej – 10 przedsiębiorstw rolnych, które uzyskały wsparcie

Wskaźnik rezultatu R27 - realizacja celów środowiskowych lub klimatycznych poprzez inwestycje na obszarach wiejskich – 10 operacje, które uzyskały wsparcie

P 1.1 Wsparcie doradcze w budowaniu zielonych modeli biznesowych

Wskaźnik produktu WP 1.1 – ilość udzielonego doradztwa – 30 osób

[17]DOBRA INKUBACJA Sztuka wspierania przedsięwzięć społecznych na wczesnym etapie ich rozwoju - Paul Miller oraz Jessica Stacey

[18] W dalszej części dokumentu używany będzie skrót dla „celu" – (C)

W ramach partycypacji społecznej zgłoszono 11 rekomendacji, które zostały uwzględnione w ramach przedsięwzięcia 1.1 *Wsparcie doradcze w budowaniu zielonych modeli biznesowych*. Wyzwania związane z koniecznością ochrony klimatu wymagają by w działalności gospodarczej dużą uwagę przykładać do takich zagadnień jak ograniczenie zużycia energii i materiałów, zmniejszenie zanieczyszczeń powietrza czy ograniczanie ilości wytwarzanych odpadów. Celem przedsięwzięcia 1.1 jest transfer wiedzy w tym zakresie. W tym celu LGD uruchomiło Centrum Doradztwa Ekologicznego oraz będzie kontynuowało autorski program doradczy STARTUP na START, również w specjalnej edycji dedykowanej tylko dla kobiet chcących uruchomić własną działalność gospodarczą.

Większość rekomendacji, które zostały uwzględnione w ramach przedsięwzięcia 1.1 dotyczy wsparcia doradczego związanego z efektywnością energetyczną oraz odnawialnymi źródłami energii oraz wsparcia w poszukiwaniu źródeł finansowania inwestycji w tym zakresie. Część rekomendacji dotyczyła wsparcia eksperckiego przy projektowaniu konkretnych rozwiązań w firmach, a także budowania współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami i ośrodkami naukowymi. Działania w ramach przedsięwzięcia 1.1 będą tworzyły przestrzeń do takiej współpracy.

P.1.2 Wsparcie dotacyjne na rozwój zielonej przedsiębiorczości

Wskaźnik produktu WP 1.2 – ilość przyznanych dotacji - 20

W toku prowadzonych konsultacji społecznych za istotny problem wskazano zbyt małą aktywność mieszkańców obszaru LSR w sferze gospodarczej. Zgłaszano również postulaty dotyczące konieczności ochrony środowiska i klimatu w sferze przedsiębiorczości. Łącznie wpłynęło 14 rekomendacji dotyczących przedsiębiorczości. Odpowiedzią na ten problem będzie przedsięwzięcie 1.2 *Wsparcie dotacyjne na rozwój zielonej przedsiębiorczości*, gdzie będzie udzielane wsparcie finansowe na inwestycje w zakresie uruchamiania i rozwiania działalności gospodarczej.

Większość rekomendacji, które zostały uwzględnione w ramach przedsięwzięcia 1.2 dotyczy małej ilości firm usługowych i niewystarczającej aktywności gospodarczej mieszkańców obszaru LSR. Wsparcie finansowe na uruchamianie działalności gospodarczej pozwoli mieszkańcom pokonać najistotniejszą barierę wejścia na rynek – wysokie koszty inwestycji w nową firmę.

Podobna ilość rekomendacji dotyczyła jakości powietrza na obszarze LSR. Ze względu na postulaty dotyczące środowiska w ramach przedsięwzięcia będą szczególnie wspierane tzw. zielone rozwiązania w firmach.

Wśród zgłoszonych rekomendacji znalazły się też szkolenia dla firm. W ramach przedsięwzięcia 1.2 udzielenie wsparcia finansowego będzie poprzedzała ścieżka doradcza zaplanowana w ramach przedsięwzięcia P 1.1 w zakresie przedsiębiorczości realizowana przez LGD.

Wpływ lokalny na realizację celów zrównoważonego rozwoju, jako jedna z wartości dodanej wdrażania LSR:

P 1.3 Wsparcie dotacyjne pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych

Wskaźnik produktu WP 1.3 – ilość przyznanych dotacji - 10

W ramach przeprowadzonych konsultacji społecznych wpłynęły 4 uwagi, które dotyczą problemów ochrony środowiska w gospodarstwach rolnych. Rekomendacje zostały uwzględnione w przedsięwzięciu P.1.3 *Wsparcie dotacyjne pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych*, w którym LGD zaplanowało wsparcie dotyczące rozwoju agroturystyki oraz zagród edukacyjnych.

Uwagi dotyczyły ochrony powietrza i gospodarki wodno-kanalizacyjnej na obszarach wiejskich. Wsparcie na rozwijanie pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych w ramach P.1.3 będzie uwzględniało inwestycje związane z ochroną środowiska i klimatu.

P 1.4 Wsparcie inwestycyjne dla JSFP w zakresie małej infrastruktury publicznej z uwzględnieniem rozwiązań opartych o gospodarkę cyrkularną (GOZ), odnawialne źródła energii (OZE), czy błękitno-zieloną infrastrukturę (BZI)

Wskaźnik produktu WP 1.4 – ilość przyznanych dotacji - 10

W toku prowadzonych konsultacji aż 114 rekomendacji dotyczyło rozwoju małej infrastruktury publicznej. Odpowiedzią na te postulaty jest przedsięwzięcie 1.4 *Wsparcie inwestycyjne dla JSFP, w zakresie małej infrastruktury publicznej z uwzględnieniem rozwiązań GOZ , OZE , BZI*. W ramach przedsięwzięcia przewidziane jest wsparcie na inwestycje w tym zakresie. Preferowane będą w szczególności przedsięwzięcia uwzględniające gospodarkę obiegu zamkniętego oraz wykorzystujące odnawialne źródła energii i błękitno-zieloną infrastrukturę.

Zakres tematyczny złożonych rekomendacji jest bardzo szeroki. Najwięcej z nich dotyczy rozbudowy i modernizacji oświetlenia przestrzeni publicznej. Wsparcie w tym zakresie będzie ukierunkowane na wdrażanie rozwiązań energooszczędnych i wykorzystujących OZE.

Duża grupa rekomendacji dotyczy budowy/rozbudowy ścieżek rowerowych i chodników. Rozwiązania takie niewątpliwe przyczyniają się do poprawy bezpieczeństwa, a dzięki wykorzystaniu rozwiązań BZI mogą przyczyniać się do ochrony środowiska i klimatu. W ramach przedsięwzięcia P.1.4 właśnie tego typu rozwiązania będą preferowane.

Pozostałe rekomendacje dotyczą obiektów sportowych i rekreacyjnych oraz infrastruktury turystycznej. Również w tym obszarze preferowane będą rozwiązania wykorzystujące OZE i BZI.

P.1.5 Wsparcie animacyjne w budowaniu powiązań sieciowych na rzecz zielonej gospodarki

Wskaźnik produktu WP 1.5 – ilość udzielonego doradztwa w zakresie sieciowania - 10

Istotą zielonej gospodarki jest oszczędne i racjonalne wykorzystywanie zasobów dla osiągnięcia maksymalnego efektu. Rozwiązania takie można wykorzystywać zarówno w działalności produkcyjnej jak też przy świadczeniu usług.

Zgłoszono 4 rekomendacje dotyczące projektów sieciowych. Wszystkie dotyczyły rozwoju turystyki na obszarze LSR. W tym 3 dotyczące sieciowania produktów turystycznych oraz 1, dotyczącą transportu publicznego (transport turystów).

Celem przedsięwzięcia 1.5 jest wsparcie w budowie partnerstw na obszarze LSR. Wsparcie to będzie miało charakter animacyjny.

Wpływ lokalny na realizację celów zrównoważonego rozwoju, jako jedna z wartości dodanej wdrażania LSR:

Lokalny program dla tworzenia i rozwoju podmiotów ekonomii społecznej z poszanowaniem celów zrównoważonego rozwoju.

C.2. Budowanie odporności obszaru LGD na niekorzystne zmiany społeczne – przy definiowaniu celu uwzględniono łącznie 64 rekomendacje, które wpłynęły w ramach partycypacji społecznej procesu tworzenia LSR. Planowane wskaźniki rezultatu wynikające z PS WPR:

Wskaźnik rezultatu R1 - poprawa realizacji celów dzięki wiedzy i innowacjom - 41 osób korzystających ze szkoleń, wymiany wiedzy

Wskaźnik rezultatu R42 - promowanie włączenia społecznego – 15 osób objętych wsparciem

P 2.1 Kampania społeczna[19] na rzecz zmiany w odpowiedzi na zdiagnozowane problemy społeczne.
Wskaźnik produktu WP 2.1 – ilość przeprowadzonych kampanii 1

Kolejną znaczącą grupą zagadnień, które pojawiły się w trakcie konsultacji z mieszkańcami obszaru LGD okazały się niekorzystne zmiany społeczne takie jak:

1. starzejące się, wymagające opieki i miejsc opiekuńczych społeczeństwo – w ilości 28 uwag
2. brak aktywności i zaangażowania mieszkańców we wspólne działania – 23 uwagi,
3. brak włączenia społeczności przy podejmowaniu decyzji przez gminy - 3 uwagi,
4. mało widoczna działalność NGO – 3 uwagi.

Planowana kampania posłuży nam do nagłośnienia problemów społecznych obszaru LSR, angażowania ludzi i pozyskiwania funduszy na ich rozwiązywanie, także w ramach wdrażania naszej LSR. Kampania społeczna będzie naszym narzędziem, które wykorzystamy skutecznie w swojej komunikacji z otoczeniem, narzędziem niosącym emocje, ale też skutecznie wspierającym misję naszej działalności, jako LGD i zaplanowane przez nas działania w ramach celu 2. Połączenie wiedzy o komunikacji mediowo-reklamowej z wiedzą o istotnych społecznie kwestiach tworzy wspaniałą możliwość budzenia świadomości, przekonywania i edukowania ludzi, a także skłaniania ich do dobrych działań. W kampanię planujemy włączenie różnorodnych interesariuszy: nie tylko mieszkańców, ale również organizacje społeczne, przedsiębiorców oraz samorządy lokalne. W kampanii wykorzystamy też nowo powstałą platformę komunikacyjno – partycypacyjną www.mydecydujemy.pl jako miejsce „lokalnej" dyskusji, wymiany zdań, opinii, głosowania pomysłów/inwestycji/działań. Realizację tego przedsięwzięcia zaplanowaliśmy w ramach tzw. **„operacji własnej".**

Przykładowe zgłoszone uwagi w trakcie konsultacji społecznych:
„Wyzwaniem jest wzbudzenie zainteresowania mieszkańców własnymi sprawami",
„Wyzwaniem jest zaangażowanie w działania lokalnej społeczności"
„Brak integracji wobec wspólnych celów"
„Aktywne i zaangażowane są tylko wybrane grypy (sołtys, OSP, KGW)" – dlatego kampania ma być odpowiedzią na te właśnie wyzwania.

P 2.2. Badanie opinii publicznej – identyfikacja potrzeb na usługi społeczne wśród seniorów i osób z niepełnosprawnościami.

Wskaźnik produktu WP 2.2 – ilość przeprowadzonych badań opinii publicznej - 1

To przedsięwzięcie w LSR zaproponowano w odpowiedzi na wyniki z konsultacji społecznych, gdzie zgłoszono ponad 28 uwag związanych ze starzejącym się, wymagającym opieki i miejsc opiekuńczych społeczeństwem obszaru LGD. Zaplanowane badanie jest nam niezbędne, aby odpowiedzieć na podstawowe dwa pytania i dobrze zorganizować wsparcie w ramach pozostałych trzech przedsięwzięć (P 2.3; P 2.4 i P 2.5) w Celu 2:

Jakie rozwiązania/usługi społeczne należy wprowadzić w celu zaspokojenia potrzeb społecznych?

Jaki potencjał (instytucji, organizacji sektora obywatelskiego i sektora ekonomii społecznej, podmiotów prywatnych) możemy wykorzystać w celu zaspokajania potrzeb społecznych na obszarze naszej działalności?

Realizację tego przedsięwzięcia zaplanowaliśmy w ramach tzw. **„operacji własnej".**

Przykładowe zgłoszone uwagi w trakcie konsultacji społecznych:
„Godna ścieżka życia – niepełnosprawność nie jest przeszkodą"
„Zwiększenie opieki dla osób starszych"

[19] Kampania społeczna to narzędzie marketingu społecznego − zestaw różnych działań zaplanowanych w konkretnym czasie, skierowanych do określonej grupy docelowej, których celem jest doprowadzenie do wzrostu wiedzy, zmiany myślenia, zachowania wobec określonego problemu społecznego lub prowadzi do rozwiązywania problemu społecznego blokującego osiąganie dobra wspólnego zdefiniowanego jako dany cel marketingowy.
Kampania społeczna może stosować narzędzia i techniki reklamowe − reklamę społeczną oraz PR.
Działania reklamowe służą budowaniu zasięgu (dotarcie do jak największej liczby ludzi z grupy docelowej), natomiast działania PR mają na celu pogłębienie tematu i budowanie relacji (spotkania, warsztaty, seminaria, publikacje). – źródło: https://marketingspoleczny.pl/artykul.php?id_artykul=320

P 2.3 Warsztaty liderskie wraz z generowania pomysłów na innowacje społeczne[20] (wraz z komponentem testowania rozwiązań w praktyce)

Wskaźnik produktu WP 2.3 – ilość przeprowadzonych warsztatów – 1 cykl

Przedsięwzięcie będzie odpowiedzią na wyżej wskazane problemy społeczne, ale również wykorzystujące potencjał obszaru LGD, gdzie mamy zarejestrowanych ponad 400 NGO. Mamy też nadzieję, że zaplanowana kampania społeczna w ramach P 2.1 na tyle pobudzi mieszkańców do działań na rzecz dobra wspólnego, że zechcą uczestniczyć w zaplanowanych warsztatach i tym samym zbliżymy się do rozwiązania zgłaszanego w konsultacjach, aż 23 razy, problemu „brak aktywności i zaangażowania mieszkańców we wspólne sprawy".

Spodziewamy się, że efektem końcowym warsztatów będzie wygenerowanie pomysłów na innowacyjne rozwiązania, które po wdrożeniu będą miały wpływ na poprawę jakości życia społeczności lokalnej, ze szczególnym uwzględnieniem tych grup i obszarów, w których istnieje rzeczywista potrzeba innowacyjnych rozwiązań i podejmowania nowych inicjatyw społecznych, czyli osób w podeszłym wieku czy z niepełnosprawnościami. Zakładamy, że część wypracowanych pomysłów znajdzie dofinansowanie w ramach wdrażania LSR w postaci realizacji zadań grantowych lub konkursu ogłoszonego w ramach przedsięwzięcia 2.5. Realizację tego przedsięwzięcia zaplanowaliśmy w ramach tzw. **„operacji własnej".**

Przykładowe zgłoszone uwagi w trakcie konsultacji społecznych:
„Przyrastająca liczba ludzi starszych"
Wzrost liczby osób starszych, którzy wymagają wsparcia"
„Przyrastający odsetek ludzi starszych, potrzebujących opieki i wsparcia w codziennych czynnościach domowych"

Wpływ lokalny na realizację celów zrównoważonego rozwoju, jako jedna z wartości dodanej wdrażania LSR:

P 2.4 Warsztaty wprowadzające do ekonomii społecznej wraz z przygotowaniem koncepcji rozwoju podmiotów ekonomii społecznej

Wskaźnik produktu WP 2.4 – ilość przeprowadzonych warsztatów – 1cykl

Zaprojektowane przez nas warsztaty, są swego rodzaju inkubacją mającą na celu wprowadzenie do ekonomii społecznej oraz przygotowanie koncepcji rozwoju dla podmiotów ekonomii społecznej, aby mogły skutecznie rozpocząć swoją działalność w obszarze ekonomii społecznej. Realizację tego przedsięwzięcia zaplanowaliśmy w ramach tzw. **„operacji własnej".**

Efektem końcowym powyższej „ścieżki edukacyjnej" będzie wsparcie dotacyjne w ramach przedsięwzięcia P 2.5.

P 2.5 Wsparcie na tworzenie i rozwój podmiotów ekonomii społecznej.

Wskaźnik produktu WP 2.5 – ilość organizacji, którym przyznano wsparcie - 5

Przedsięwzięcie będzie wdrażane w formie **konkursu**. Podmiot ekonomii społecznej (przedsiębiorstwo społeczne) to specyficzny typ podmiotu gospodarczego, w działalności którego na pierwszy plan wysuwają się nie zyski i ich maksymalizację, lecz cele społeczne. Przy rozwijaniu lub podejmowaniu tego typu działalności możliwe będą do wykorzystania innowacje społeczne i koncepcje rozwoju wypracowane w Przedsięwzięciach P.2.3 i P.2.4.
Przykładowe zgłoszone uwagi w trakcie konsultacji społecznych:
„W gminie jest dużo emerytów i rencistów, brakuje usług senioralnych"
„Stworzenie większej ilości miejsc opieki dla osób starszych (miejsca rehabilitacji, pobytu długoterminowego"
„Stworzenie miejsca i opieki geriatrycznej dla ludzi starszych (zatrudnienie gastrologa, psychologa, darmowe konsultacje)"

[20] innowacje społeczne rozumiane jako nowe, bardziej skuteczne metody i narzędzia rozwiązywania problemów społecznych

C.3 Wzrost aktywności mieszkańców w odpowiedzi na zmiany klimatyczne i sprawiedliwą transformację energetyczną przy definiowaniu celu uwzględniono łącznie 164 rekomendacje, które wpłynęły w ramach partycypacji społecznej procesu tworzenia LSR. Planowane wskaźniki rezultatu wynikające z PS WPR:

Wskaźnik rezultatu R27 - realizacja celów środowiskowych lub klimatycznych poprzez inwestycje na obszarach wiejskich – 10 operacje, które uzyskały wsparcie

Wskaźnik rezultatu R40 - inteligentna przemiana gospodarki wiejskiej – 10 koncepcji SV

P 3.1 Kampania społeczna na rzecz edukacji klimatyczno-energetycznej.

Wskaźnik produktu WP 3.1 – ilość przeprowadzonych kampanii - 1

To przedsięwzięcie w LSR zaproponowano w odpowiedzi na wyniki z konsultacji społecznych, gdzie zgłoszono ponad 27 uwag związanych z koniecznością zwiększenia świadomości mieszkańców w zakresie przeciwdziałania i adaptacji do zmian klimatu oraz sprawiedliwej transformacji energetycznej. Jako LGD w ramach tzw. **„operacji własnej”** zamierzamy zorganizować kampanię budującą wrażliwość społeczną w kwestii przeciwdziałania skutkom kryzysu klimatycznego i możliwości przechodzenia na tzw. „zieloną energię” na szczeblu lokalnym, czyli sołeckim.

Przykładowe[21] zgłoszone uwagi w trakcie konsultacji społecznych:
„zwiększenie świadomości zmian klimatu i ich konsekwencji w swoim najbliższym otoczeniu”
„zachęcanie ludzi do współpracy w obszarze transformacji energetycznej”
„gospodarka o obiegu zamkniętym (GOZ) to stosunkowo nowy temat w debacie publicznej i działaniach samorządów”
„działania edukacyjne – renaturalizacja ogrodów przydomowych – na przyjazne zapylaczom”…

Wpływ lokalny na realizację celów zrównoważonego rozwoju, jako jedna z wartości dodanej wdrażania LSR:

P 3.2 Realizacja lokalnych inicjatyw z uwzględnieniem przeciwdziałania: zmianom klimatu i nadmiernemu konsumpcjonizmowi.

Wskaźnik produktu WP 3.2 – ~~ilość projektów grantowych – 3~~ ilość przyznanych dotacji 10

W ramach przeprowadzonych konsultacji społecznych wpłynęły ponad 32 uwagi i propozycje lokalnych inicjatyw, dzięki którym na szczeblu lokalnym byłoby możliwe łagodzenie skutków zmian klimatu, ale również wprowadzenie zasady zrównoważonej konsumpcji, co w skrócie oznacza optymalne i świadome wykorzystanie dostępnych zasobów do uzyskania zdrowego rozwoju, przy jednoczesnym zminimalizowaniu szkodliwego wpływu na środowisko. W odpowiedzi na zgłaszane uwagi zaproponowaliśmy w LSR przedsięwzięcie, które będzie wdrażane przy wykorzystaniu formuły **~~„projektów grantowych”,~~** konkursowej, gdzie możliwa będzie realizacja ~~zadań~~/pomysłów mieszkańców: raz adaptacyjnych do zmian klimatu, dwa promujących zdrowy styl życia oraz edukację związaną ze zrównoważoną konsumpcją.
Przykładowe zgłoszone uwagi w trakcie konsultacji społecznych:
„lokalne podtopienia – ogrody deszczowe, mała retencja”
„ włączenie gospodarki o obiegu zamkniętym (GOZ) do strategii rozwoju lokalnego”
„ ograniczenia nadmiernej konsumpcji”
„ oszczędne zakupy - nie produkować śmieci - kompostować”

[21] Wszystkie zgłoszone uwagi w ramach konsultacji społecznych znajdują się w RAPORCIE Z KONSULTACJI, który dołączono, jako załącznik do wniosku na wybór LSR

„brak wody w czasie suszy – zbiorniki na deszczówkę”…

P 3.3 Opracowanie koncepcji Smart Village (SV)

Wskaźnik produktu WP 3.3 – ilość opracowanych koncepcji SV - 10

Z przeprowadzonych konsultacji społecznych wyłoniła nam się grupa uwag i propozycji (ok. 16) , które naszym zdaniem mają potencjał szerszy niż realizacja jednego zadania grantowego, chociaż nie wykluczamy też takiej możliwości. W obecnej perspektywie pracujemy już z kilkoma sołectwami nad opracowaniem takich koncepcji SV i upatrujemy w nich możliwość poprawy jakości życia mieszkańców po wdrożeniu koncepcji, jak również integracji mieszkańców przy wdrażaniu zaproponowanych w koncepcji rozwiązań. Stąd decyzja o kontynuacji tej idei i dalszej pracy ze społecznościami lokalnymi w tym temacie.

Przykładowe zgłoszone uwagi w trakcie konsultacji społecznych:
„ Sołeckie „PODZIELNIE” - deklaracja mieszkańców użyczenia sprzętu na ustalonych zasadach -lista sprzętu, kontakt z właścicielem itd. Ewentualnie dodatkowo pozyskanie funduszy na konserwację urządzeń.”
„ program pilotażowy w obszarze GOZ na przykład dotyczący recyklingu odpadów”
„ wyjaśnienie na czym polega WSPÓŁDZIELENIE”
„ wymieniamy się rzeczami z sąsiadami na przykład kosiarką, piłą”
„ narzędzia IT do śledzenia konsumpcji”
„ zagrożenie brakiem wody”
„ podtopienia”
„ stworzenie podzieleni - miejsca gdzie ludzie będą mogli wymieniać się rzeczami brać udział w warsztatach „zero waste”, naprawiania, ponownego wykorzystania, niemarnowania”…
„zielona energia”…

Wpływ lokalny na realizację celów zrównoważonego rozwoju, jako jedna z wartości dodanej wdrażania LSR:

P 3.4 Wsparcie działań w ramach „Porozumienia na rzecz klimatu i energii Ziemi Kłodzkiej”, w tym zwalczanie ubóstwa energetycznego i powołanie Młodzieżowej Rady Klimatycznej

Wskaźnik produktu WP 3.4 – ilość spotkań w ramach partnerstwa - 6

LGD, jako inicjator podpisanego w dniu 30.09.2022 r. Porozumienia na rzecz klimatu i energii Ziemi Kłodzkiej czujemy się w obowiązku kontynuować i koordynować działania związane z tym tematem. Tym bardziej jest to zasadne, iż w ramach konsultacji społecznych pojawiło się blisko 58 uwag związanych właśnie z potrzebą koordynacji działań międzygminnych w temacie „zielonej transformacji” i po przeprowadzonej na nasze zlecenie analizie ubóstwa energetycznego, gdzie okazało się, że blisko 5000 gospodarstw domowych boryka się z problemem ubóstwa energetycznego. W obecnej perspektywie, która jeszcze trwa, mamy już podpisaną umowę na realizację „operacji własnej”, gdzie w formule partycypacyjnej będzie opracowana międzygminna polityka klimatyczna. W ramach tej polityki zostaną opracowane 4 dokumenty tj. strategia energetyczna obszaru LGD, międzygminny plan adaptacji do zmian klimatu; mapa drogowa GOZ dla Ziemi Kłodzkiej i strategia zrównoważonego transportu. To duże przedsięwzięcie z udziałem mieszkańców i lokalnych samorządów, gdzie zapewne pojawią się nowe obszary do współpracy w ramach podpisanego już „Porozumienia” i wdrażania opracowanych dokumentów. Do aktywnego włączenia się w przygotowywaną „politykę klimatyczną” zamierzamy zaprosić w szczególności młodzież, poprzez **powołanie Młodzieżowej Rady Klimatycznej Ziemi Kłodzkiej,** jako ciała doradczego i opiniotwórczego przy zarządzie LGD. Zaproponowane przedsięwzięcie, jest kontynuacją rozpoczętych już przez naszą LGD działań na szczeblu międzygminnym. Na ten moment już widzimy potrzebę powołania **„koalicji na rzecz zwalczania ubóstwa energetycznego”**, która wypracuje propozycje działań i niwelowanie powstałego problemu na poziomie lokalnym. Obecnie nie ma potrzeby zabezpieczania ekstra środków finansowych, gdyż będziemy realizować to przedsięwzięcie w ramach naszych obowiązków służbowych a członkostwo w Młodzieżowej Radzie Klimatycznej będzie miało charakter społeczny. Gdyby pojawiła się potrzeba finansowania będziemy szukać środków na ten cel z innych źródeł lub dokonamy przesunięć w ramach naszej LSR.

Przykładowe zgłoszone uwagi w trakcie konsultacji społecznych:

„ działania na rzecz osiągnięcia neutralności klimatycznej w regionie nie są należycie koordynowane, część gmin prowadzi zróżnicowane aktywności, brakuje integracji działań”
„ubóstwo energetyczne jest poważnym problemem, który wymaga wspólnych działań”
„konieczne przyjęcie konkretnych celów/ planu przeprowadzenia transformacji energetycznej”
„działania na rzecz osiągnięcia neutralności klimatycznej wymagają wspólnego wysiłku urzędników oraz społecznościlokalnych”
„ pokazywanie postępów we wdrażaniu GOZ - ranking gmin na ziemi kłodzkiej”
„bardzo szybki wzrost cen za energię elektryczną”
„drogi opał”
„ubóstwo energetyczne - wzrost rachunku za energię”
„niektórzy mieszkańcy nie mają wystarczających środków na zakup opału a nie wszyscy mają kotły gazowe, ale i tu jest problem ze względu na wzrost cen”…

Wpływ lokalny na realizację celów zrównoważonego rozwoju, jako jedna z wartości dodanej wdrażania LSR:

VI.3 Przewidziane w LSR przedsięwzięcia wykazujące komplementarność

W LSR przewidziano wdrożenie „Lokalnego programu rozwoju zielonej gospodarki”

Komplementarność przedsięwzięć w ramach celu C.1 Rozwój Zielonej Gospodarki.

Komplementarność typów przedsięwzięć

Typy przedsięwzięć	Doradztwo	Dotacje
	P 1.1	P 1.2, P 1.3
Komplementarne dobra	Wiedza	Wsparcie finansowe
Uzasadnienie komplementarności	Program doradczy zaproponowany w ramach przedsięwzięcia P 1.1 spowoduje, że składane w ramach konkursu na uruchamianie lub rozwój przedsiębiorczości, w tym pozarolniczej, wnioski będą lepszej jakości, z dopracowanym „zielonym” modelem biznesowym. Pozwoli to firmom na działania zgodne z poszanowaniem środowiska naturalnego i wzmocni ich trwałość na rynku, umożliwiając funkcjonowanie biznesu również po okresie związania z umową o przyznanie pomocy, oraz przyczyni się do wysokiej jakości wniosków przekazywanych przez LGD do Urzędu Marszałkowskiego. Dodatkowo planuje się, aby wnioskodawcy planujący udział w konkursie na uruchomienie lub rozwój działalności gospodarczej P 1.2 widzieli konieczność udziału w przedsięwzięciu P 1.1 czyli w programie doradczym, gdyż będzie to miało swoje odzwierciedlenie w wysokiej punktacji zaplanowanej w ramach lokalnych kryteriach wyboru operacji. **Potencjalna synergia**, będąca efektem zaistniałej komplementarności: **większa trwałość rezultatów** dofinansowanych operacji (1+1=3).	

Komplementarność problemowa

Przedsięwzięcie	P 1.2	P 1.3	P 1.4
Problem	Niekorzystne zjawiska klimatyczne na obszarze LSR		
Uzasadnienie komplementarności	W związku z tym, że przedsięwzięcia P 1.1, P 1.2, P 1.3 i P 1.4 kierowane są do różnych grup docelowych, ale na tym samym obszarze i w celu rozwiązania przynajmniej jednego wspólnego problemu, jakim jest przeciwdziałanie zjawiskom kryzysu klimatycznego, można uznać, że są względem siebie komplementarne, a każdy z uczestników ma tutaj swoją rolę do odegrania. Zaczynając od LGD, której rolą jest przybliżenie i uświadomienie tematu zmian klimatycznych i ich wpływu na życie i funkcjonowanie na obszarze LSR (edukacja), poprzez nowych i istniejących przedsiębiorców, którzy powinni dostosować swoje działania i inwestycje do nasilającego się kryzysu klimatycznego (w tym energetycznego) oraz samorząd lokalny, który planując inwestycje musi uwzględniać aspekt adaptacji do zmian klimatu.		

	Potencjalna synergia, będąca efektem zaistniałej komplementarności: **spotęgowanie wskaźników oddziaływania** dzięki realizacji projektów nakierowanych na osiągnięcie tego samego celu, na tym samym obszarze, w tym samym czasie.

Komplementarność procesowa

Beneficjenci	Przedsiębiorcy (obecni i przyszli)	Rolnicy	JST
	P 1.2	P 1.3	P 1.4
Proces	Animowanie tworzenia partnerstw przez LGD		
	P 1.5		
Uzasadnienie komplementarności	Przedsięwzięcie P 1.5 jest komplementarne względem przedsięwzięć P 1.2, P 1.3, P 1.4 ze względu na przypisaną mu rolę animującą, koordynowaną przez LGD, której zadaniem będzie budowanie partnerstwa/sieci na rzecz zielonej gospodarki obszaru LSR, w którego skład wejdą wnioskodawcy przedsięwzięć. Wypracowane w ramach tworzenia sieci rozwiązania znajdą swoją realizację w przygotowywanej obecnie międzygminnej polityce klimatycznej na obszarze LGD lub wspólnie składanych wnioskach w partnerstwie w naborze organizowanym przez LGD. **Potencjalna synergia,** będąca efektem zaistniałej komplementarności: **zwiększenie współpracy** pomiędzy różnymi interesariuszami w wyniku dostrzeżenia korzyści wynikających ze wspólnych działań.		

W LSR przewidziano wdrożenie „Lokalnego programu dla tworzenia i rozwoju podmiotów ekonomii społecznej z poszanowaniem celów zrównoważonego rozwoju".

Komplementarność przedsięwzięć w ramach celu C.2 Budowanie odporności obszaru LGD na niekorzystne zmiany społeczne.

Komplementarność typów przedsięwzięć

Typ przedsięwzięć	Badanie potrzeb	Doradztwo	Dotacje
	P 2.2	P 2.4	P 2.5
Komplementarne dobra	Informacja	Wiedza	Wsparcie finansowe
Uzasadnienie komplementarności	Wnioskodawcy, którzy będą aplikować o wsparcie na tworzenie i rozwój podmiotów ekonomii społecznej P 2.5 zyskają informacje o potrzebach społecznych obszaru LSR P 2.2 oraz wiedzę i kompetencje z zakresu ekonomii społecznej P 2.4. **Potencjalna synergia**, będąca efektem zaistniałej komplementarności: **wnioski** na tworzenie/rozwój podmiotów ekonomii społecznej będą **lepszej jakości** a **zakres** projektów **będzie odpowiadał na zidentyfikowane potrzeby** (trafność proponowanych rozwiązań).		

Komplementarność problemowa

Przedsięwzięcia	P 2.2	P 2.3
Problem	Niekorzystne zjawiska społeczne na obszarze LSR	
Uzasadnienie komplementarności	Badania opinii publicznej w przedsięwzięciu P 2.2 będą podpowiedzią/wskazówką dla przedsięwzięcia P 2.3 w jakim kierunku powinny zmierzać pomysły na innowacje społeczne generowane i testowane w tym przedsięwzięciu. **Potencjalna synergia**, będąca efektem zaistniałej komplementarności: **pełniejsze zaspokojenie potrzeb** odbiorców ostatecznych korzystających z innowacyjnych rozwiązań	

Komplementarność procesowa

Przedsięwzięcie	P 2.1	P 2.2	P 2.3	P 2.4, P 2.4
Proces	Budowanie struktur łagodzących niekorzystne zmiany społeczne na obszarze LSR			
Uzasadnienie komplementarności	Przedsięwzięcia P 2.1 i P 2.3 będą zachętą do rozpowszechniania i wdrażania idei ekonomii społecznej w ramach różnych modeli funkcjonowania, o których dowiedzą się uczestnicy przedsięwzięcia P 2.4 biorący udział w warsztatach. Warsztaty będą bodźcem do udziału w zaplanowanym przedsięwzięciu P 2.5, czyli konkursie na tworzenie i rozwój podmiotów ekonomii społecznej.			

	Potencjalna synergia, będąca efektem zaistniałej komplementarności: **zwiększenie ilości podmiotów** ekonomii społecznej na obszarze LSR.

W LSR przewidziano wdrożenie „Lokalnego programu na rzecz wzrostu aktywności społecznej z poszanowaniem unijnej polityki Zielonego Ładu".

Komplementarność przedsięwzięć w ramach celu C.3 Wzrost aktywności mieszkańców w odpowiedzi na zmiany klimatyczne i sprawiedliwą transformację energetyczną.

Komplementarność procesowa

Przedsięwzięcia	P 3.1	P 3.2	P 3.3	P 3.4	P 3.5	P 3.6
Proces	Budowanie aktywności mieszkańców obszaru LSR w odpowiedzi na zmiany klimatyczne i potrzebę transformacji energetycznej					
Uzasadnienie komplementarności	Przedsięwzięcie P 3.1 to kampania społeczna, której celem jest wzrost ich wiedzy oraz zmiana myślenia, zachowania wobec określonego problemu społecznego - małego zaangażowania mieszkańców obszaru LGD w pracę na rzecz ochrony planety i utrzymanie jej dobrostanu dla przyszłych pokoleń. Komplementarność pomiędzy przedsięwzięciami P 3.1 i P 3.2 upatrujemy w pobudzeniu kreatywności mieszkańców do realizacji lokalnych inicjatyw, które przewidzieliśmy do dofinansowania w formule konkursowej w przedsięwzięciu P 3.2 oraz przygotowywaniu koncepcji w duchu idei Smart Village, które przewiduje przedsięwzięcie P 3.3. Mieszkańcy, organizacje społeczne, grupy inicjatywne zaangażowane we wdrażanie P 3.2 i P 3.3 zostaną przez nas zaproszeni do współtworzenia międzygminnej "polityki klimatycznej", którą zaplanowaliśmy w ramach "Porozumienia na rzecz klimatu i energii" P 3.4. **Potencjalna synergia**, będąca efektem zaistniałej komplementarności: **większe zaangażowanie i współudział** obywateli we wdrażaniu dokumentów strategicznych w ramach tworzonej "polityki klimatycznej" oraz wzmożona **kontrola obywatelska** działań podejmowanych przez JST. Przedsięwzięcia P 3.5 i P 3.6 są konsekwencją wzrostu świadomości mieszkańców obszaru LSR w zakresie ochrony klimatu i transformacji klimatycznej, która będzie efektem kampanii społecznej P 3.1 oraz postulatów wpisanych w "Porozumieniu na rzecz klimatu i energii" P 3.4. **Potencjalna synergia**, będąca efektem zaistniałej komplementarności: **zwiększenie wiedzy** na temat kryzysu klimatycznego i jego skutków.					

Komplementarność źródeł finansowania

Przedsięwzięcia	P 3.1, P 3.2, P 3.3, P 3.4	P 3.5, P 3.6
Źródła finasowania	PS WPR 2023-2027	KPO, FEDŚ 2021-2027
Uzasadnienie komplementarności	Komplementarność źródeł finansowania oznacza, że przedsięwzięcia w ramach Celu 3 LSR opierają się na wsparciu z różnych źródeł finansowania (z wykluczeniem podwójnego dofinansowania). Przedsięwzięcia P 3.1, P 3.3, P 3.4 będą finansowane z PS WPR 2023-2027. Są to przedsięwzięcia o charakterze „miękkim", których celem jest zwiększenie świadomości i aktywności mieszkańców obszaru LSR w sferze ochrony klimatu i transformacji energetycznej. Przedsięwzięcie P 3.2 będzie obejmować przedsięwzięcia inwestycyjne, realizowane w ogólnodostępnej przestrzeni publicznej. Niekorzystnym skutkiem transformacji energetycznej jest zjawisko ubóstwa energetycznego. Uczestnicy biorący udział we wdrażaniu przedsięwzięć P 3.4 otrzymają od LGD analizę zjawiska ubóstwa energetycznego na obszarze LGD. Czynnikiem łagodzącym skutki ubóstwa energetycznego oraz przyczyniającym się do ochrony klimatu jest wprowadzanie rozwiązań OZE między innymi w mieszkalnictwie. Inwestycje w tym zakresie nie będą finansowane z PS WPR 2023-2027 w ramach inicjatywy LEADER. W związku z tym, finansowanie przedsięwzięć inwestycyjnych w ramach Celu 3 LSR zaplanowano z KPO, FEDŚ 2021-2027. **Potencjalna synergia**, będąca efektem zaistniałej komplementarności: pełniejsze zaspokojenie potrzeb	

Komplementarność problemowa

Przedsięwzięcia	P 3.5	P 3.6
Problem	Kryzys energetyczny i rosnąca skala ubóstwa energetycznego	
Uzasadnienie komplementarności	Przedsięwzięcia P 3.5 i P 3.6 są względem siebie komplementarne ze względu na fakt skupiania się na rozwiązaniu jednego problemu, jakim jest kryzys energetyczny wywołany wojną w Ukrainie i rosnącymi cenami za energię elektryczną. Przedsięwzięcie P 3.5 dodatkowo zwiększa popularyzację rozwiązań wykorzystujących odnawialne źródła energii przez obywateli, tzw. energetykę obywatelską co z kolei może się przełożyć na większe zainteresowanie P 3.6 - wsparciem inwestycyjnym w OZE . **Potencjalna synergia**, będąca efektem zaistniałej komplementarności: zmniejszenie emisji i tańszy prąd.	

VI.4 Wartość dodana podejścia LEADER w realizacji LSR

Wartość dodana podejścia LEADER wiąże się ściśle ze wzmocnieniem lokalnego zaangażowania poprzez partycypacyjne opracowanie lokalnej strategii (która może ewoluować wraz z nowymi potrzebami społecznymi), jej realizację i wykorzystanie lokalnych zasobów.

Jako LGD dążymy do wprowadzania nowych elementów i rozwiązań w zakresie rozwoju obszaru LGD. Dotyczy to zarówno strategii, jej struktury i procesu realizacji oraz animacji, jak również podejmowania decyzji i wyboru projektów. Rzecz jasna, że nie każdy innowacyjny pomysł odniesie sukces. Zawsze konieczna będzie uważna ocena projektów, jednak przy podejmowaniu decyzji LGD uwzględnia dopuszczalny poziom ryzyka. Tworząc odpowiednie warunki oraz starannie dopracowując nowe i świeże pomysły, nasza LGD może osiągać znaczne i trwałe zmiany oraz korzyści dla swojego obszaru — prawdziwą wartość dodaną, która jest celem wdrażanego przez nas podejścia LEADER.

W naszym przypadku wartości dodanej realizacji LSR należy upatrywać w uruchomieniu koła zamachowego rozwoju aktywności lokalnej w odpowiedzi na zdiagnozowane podczas konsultacji kryzysy społeczne i klimatyczne oraz w stworzeniu platformy dialogu i współpracy na rzecz przeciwdziałania wspomnianym kryzysom na poziomie międzygminnym z zastosowaniem innowacji społecznych i ekoinnowacji.

KORZYŚĆ Z WDROŻENIA STRATEGII poprzez podejście LEADER

Uzasadniając dobór zakresów wsparcia dla osiągnięcia wskazanych wyżej korzyści przewidujemy, iż:

- korzyści od 1 do 5 będą efektem zrealizowania Celu 1, w którym zaplanowano przedsięwzięcia z zakresu **doradczego** (pomoc doradcza LGD w przygotowaniu zielonych modeli biznesowych) – P 1.1, **dotacyjnego** na uruchamianie i rozwój firm z poszanowaniem celów zrównoważonego rozwoju i polityki Zielonego Ładu, w tym małych gospodarstw rolnych – P 1.2 i P 1.3, **dotacyjnego** dla JST na inwestycje adaptacyjne do zmian klimatu, zwiększające efektywność energetyczną i wprowadzające

rozwiązania cyrkularne – P 1.4, animacyjnego – pobudzającego do współpracy i wspólnych działań na rzecz zielonej gospodarki P 1.5;

- korzyści od 10 do 12 będą efektem zrealizowania Celu 2, w którym zaplanowano przedsięwzięcia z zakresu **edukacyjnego** w postaci kampanii społecznej realizowanej przez LGD w ramach operacji własnej – P 2.1, **badawczego**, gdzie zostanie przeprowadzone badanie opinii publicznej w zakresie zapotrzebowania na usługi społeczne P 2.2, **szkoleniowego**, gdzie odbędą się warsztaty z generowania pomysłów na innowacje społeczne i szkolenia z zakresu ekonomii społecznej P 2.3 i P 2.4, **dotacyjnego** na tworzenie i rozwój podmiotów ekonomii społecznej P 2.5.

- korzyści od 6 do 9 będą efektem zrealizowania Celu 3, w którym zaplanowano przedsięwzięcia z zakresu **edukacyjnego** w postaci kampanii edukacyjnej realizowanej przez LGD w ramach operacji własnej – P 3.1, ~~**grantowego**~~ **konkursowego,** gdzie spodziewamy się ~~zadań grantowych~~ operacji związanych z tematyką przeciwdziałania zmianom klimatu i nadmiernemu konsumpcjonizmowi P 3.2, **grantowego** ze wsparciem dla opracowania koncepcji Smart Village P 3.3, **współpracy** na linii samorząd lokalny – mieszkańcy w ramach Porozumienia na rzecz klimatu i energii P 3.4, **doradczego i dotacyjnego** (w przypadku otrzymania wsparcia w ramach Krajowego Planu Odbudowy) na rozwój wspólnot energetycznych P 3.5, **doradczego i dotacyjnego** (w przypadku otrzymania wsparcia w ramach programu regionalnego FEDŚ 2021-2027) na rozwój OZE P 3.6.

Uzasadniając dobór dostępnych źródeł finansowania: źródła finansowania dobrano adekwatnie do zakresu interwencji, w większości finansowanie będzie z PS WPR, jedynie w ramach P 3.5 przewidziano inne źródła, tj. Krajowy Plan Odbudowy i P 3.6 – program regionalny FEDŚ 2021-2027 z Funduszu Sprawiedliwej Transformacji.

Uzasadniając przyjęty sposób wdrażania LSR i dobór dostępnych metod: LSR będzie wdrażany z użyciem wszystkich dostępnych w ramach interwencji LEADER metod, tj.:

- projekty grantowe, gdyż są sprawdzonym już przez nas narzędziem zwiększania aktywności wśród lokalnych społeczności, które dzięki naszemu wsparciu realizują lokalne inicjatywy wpływające pozytywnie na integrację i wspólne działania przynoszące efekt dla dobra wspólnego

- operacje własne, gdyż dają LGD możliwość podejmowania tematów i działań trudnych, które bezpośrednio wynikają z potrzeb wdrażania strategii a nie są podejmowane przez inne instytucje/organizacje, chociaż jest takie oczekiwanie społeczne, które wynika ściśle z przeprowadzonych przez nas konsultacji społecznych przy opracowaniu dokumentu LSR.

- konkursy, gdyż są sprawdzonym już przez nas narzędziem do pobudzania przede wszystkim rozwoju przedsiębiorczości, ale też wspierającym zadania własne gmin, które dzięki naszemu wsparciu realizują mniejsze, ale jak ważne inwestycje w małą infrastrukturę tak bardzo oczekiwaną przez mieszkańców (również wynik konsultacji społecznych)

- projekty w partnerstwie na obszarze LSR, gdyż również przetestowaliśmy je już w poprzedniej perspektywie w ramach projektów sieciowych z udziałem kilku przedsiębiorców a w ramach konsultacji wybrzmiało oczekiwanie o kontynuacji tego rodzaju wsparcia.

Dodatkowo przyjęty sposób wdrażania LSR **odzwierciedla formułę kaskadową**, czyli wdrażania jedno po drugim przedsięwzięcie w ramach danego celu. Dopuszcza się też łączenie naborów wniosków w ramach np. rozwoju przedsiębiorczości dla osób fizycznych chcących uruchomić działalność gospodarczą, czy też dla tych którzy chcą swoją działalność rozwijać/dywersyfikować, jak również dla rolników, którzy mają zamiar uruchomić bądź rozwijać swoją działalność pozarolniczą. Ta sama reguła łączenia naborów będzie dotyczyła projektów grantowych na wdrażanie innowacji zarówno z zakresu tych mających na celu rozwiązywanie problemów społecznych i tych niwelujących skutki kryzysu klimatycznego.

Sposobem na wzmocnienie planowanych do osiągnięcia korzyści z wdrożenia LSR jest otwarcie się na współpracę LGD z organizacjami/instytucjami/uczelniami spoza obszaru LSR, wnosi to nowe spojrzenie i nową perspektywę na nasze działania i pozwala dążyć do zwiększania naszej efektywności w działaniu na rzecz obszaru i ludzi tu mieszkających.

VII Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanowienia kryteriów wyboru

Ogólna charakterystyka przyjętych rozwiązań formalno-instytucjonalnych wraz ze zwięzłą informacją wskazującą sposób powstawania poszczególnych procedur, ich kluczowe cele i założenia.

LGD posiada już duże doświadczenie w wyborze i ocenie operacji składanych przez beneficjentów w okresach programowania 2007-2013 i 2014-2020, stosowane dotychczas procedury zostały dopracowane i będą stosowane w nowym

okresie programowania. Nie widzimy powodu do ich zmiany, czy pisania na nowo skoro sprawdziły się dotychczasowe, uzupełnimy je tylko o wymogi proceduralne zgodnie z obowiązującymi obecnie przepisami prawa.

Tak więc, będziemy korzystać ze sprawdzonych procedur z poprzednich okresów programowania, co wiąże się także z zastosowaniem aplikacji elektronicznej do oceny wniosków. Jest to sprawdzone już przez nas narzędzie, które zostanie dostosowane do nowych wymogów.

Celem przyjętych przez nas procedur jest sformalizowanie wszystkich działań zmierzających do wyłonienia operacji beneficjentów o najwyższej wartości merytorycznej oraz udzielenie dofinansowania beneficjentom spełniającym w stopniu najwyższym wymagania konkursowe, wynikające ze zdiagnozowanych obszarów problemowych.
Procedura obejmuje czynności od prowadzenia kampanii informacyjnej, poprzez nabór wniosków, ich ocenę, aż do przekazania pełnej dokumentacji związanej z naborem i wyborem do Instytucji Wdrażającej, czy też rozliczeniem zadania w ramach projektu grantowego.

W LGD wprowadzono dwie odrębne procedury, tj. dla KONKURSÓW i PROJEKTÓW GRANTOWYCH.

Szczegółowe procedury zostaną dopracowane i przedłożone w stosownym czasie do akceptacji przez Instytucję Wdrażającą, poniższa tabela pokazuje w skrócie przebieg procesu oceny i wyboru wniosków z podziałem na tryb konkursowy i projektów grantowych z użyciem generatora do oceny wniosków.

Dodatkowo dla „operacji własnych" zostanie przygotowana odrębna procedura, kiedy zostaną zatwierdzone i upublicznione przez MRiRW szczegółowe wytyczne dla wdrażania LSR.

Lp.	Odpowiedzialność	KONKURS	PROJEKT GRANTOWY
1	LGD Biuro		Przygotowanie i złożenie wniosku na Projekt Grantowy przez LGD
2	UMWD		Weryfikacja wniosku na Projekt Grantowy przez UMWD
3	LGD Zarząd		Podpisanie umowy na Projekt Grantowy przez LGD
4	LGD Biuro		Opracowanie niezbędnej dokumentacji, w tym: wniosek, regulamin konkursu o dofinansowanie w ramach Projektu Grantowego oraz wzór raportu końcowego
5	LGD -Biuro	Opracowanie informacji przez LGD o możliwości realizacji operacji. Przeprowadzenie kampanii informacyjnej.	Opracowanie informacji przez LGD o możliwości realizacji zadań w ramach Projektu Grantowego. Przeprowadzenie kampanii informacyjnej
6	LGD - Biuro	LGD składa wniosek do Samorządu Województwa z prośbą o ustalenie kwoty dostępnej dla naboru i uzgadnia planowany termin naborów.	Informacja i szkolenia dla grantobiorców wraz wypełnieniem fiszek projektowych.
7	LGD - Biuro	Po zakończeniu uzgodnień z Instytucją Wdrażającą LGD podje do publicznej wiadomości informacje o naborach	LGD podaje do publicznej wiadomości informację o możliwości składania wniosków o przyznanie pomocy w ramach Projektu Grantowego. W informacji wskazuje się dokumenty niezbędne do aplikowania w ramach Projektu Grantowego.
8	LGD - Biuro	Czas trwania naborów wniosków, obsługa wniosków w systemie IT zgodnie z instrukcjami wydanymi przez właściciela systemu - ARiMR.	Czas trwania naborów na zadania grantowe – uruchomienie generatora wniosków
9	LGD - Biuro	Zamknięcie naboru w systemie IT	Zamknięcie generatora
10	Rada	Posiedzenie Rady, na którym projekty poddawane są, ocenie za zgodność z LSR, zgodność z lokalnymi kryteriami wyboru. Sporządzana jest lista rankingowa. Lista ta zatwierdzana jest uchwałą Rady i wywieszana na stronie internetowej LGD wraz z protokołem.	Posiedzenie Rady, na którym zadania poddawane są weryfikacji wstępnej, ocenie za zgodność z LSR, zgodność z lokalnymi kryteriami. Sporządzana jest lista rankingowa. Lista ta zatwierdzana jest uchwałą Rady i wywieszana na stronie internetowej LGD wraz z protokołem.
11	LGD – Biuro/Zarząd	Biuro LGD informuje na piśmie wnioskodawców o przebiegu oceny i jej wyniku, zgodności operacji z LSR, albo jej niezgodności z LSR - wskazując przyczyny niezgodności, liczbie uzyskanych punktów w ramach oceny lub miejscu na liście ocenionych operacji oraz o przysługującej	Biuro LGD informuje na piśmie wnioskodawców o przebiegu weryfikacji wniosku i jej wyniku, zgodności operacji z LSR, albo jej niezgodności z LSR -wskazując przyczyny niezgodności, liczbie uzyskanych punktów w ramach oceny lub miejscu na liście ocenionych operacji oraz o

		możliwości złożenia odwołania się od decyzji Rady, zgodnie z procedurą	przysługującej możliwości złożenia odwołania się od decyzji Rady, zgodnie z procedurą
12	Wnioskodawcy/Grantobiorcy	Czas na złożenie ewentualnych odwołań przez Wnioskodawców .	Czas na złożenie ewentualnych odwołań przez Grantobiorców
13	Rada	Drugie posiedzenie jest zwoływane tylko w przypadku kiedy wpłynie odwołanie w celu jego rozpatrzenia. Na posiedzeniu sporządzane są ponownie listy rankingowe z dopiskiem „suplement", które Rada zatwierdza uchwałą.	Drugie posiedzenie jest zwoływane tylko w przypadku kiedy wpłynie odwołanie w celu jego rozpatrzenia. Na posiedzeniu sporządzane są ponownie listy rankingowe z dopiskiem „suplement", które Rada zatwierdza uchwałą.
14	LGD – Biuro/Zarząd	Poinformowanie Beneficjentów o ostatecznych wynikach oceny, przekazanie Instytucji Wdrażającej przez LGD listy rankingowej, uchwał oraz wniosków. Publikacja informacji o ocenie na stronie internetowej LGD.	Poinformowanie Grantobiorców o ostatecznych wynikach oceny. Publikacja informacji o ocenie na stronie internetowej LGD.
15	LGD – Biuro/Zarząd	----------	Zaproszenie Grantobiorców na podpisanie umowy i szkolenie z realizacji umowy i rozliczenia grantu.
16	LGD - Biuro	----------	Wizyta gospodarska u Grantobiorcy w połowie realizacji operacji w celach monitoringowych (monitoring merytoryczny i finansowy).
17	LGD - Biuro	----------	Złożenie przez grantobiorcę sprawozdania merytoryczno-finansowego z realizacji zadania w ramach projektu grantowego i rozliczenie.

Powiązania kryteriów wyboru z diagnozą obszaru, celami i wskaźnikami.

Kryteria wyboru operacji, określone zostaną dla poszczególnych konkursów ogłaszanych przez LGD – odrębnie. Kryteria **ostatecznie powstaną w oparciu o przeprowadzone konsultacje społeczne** z użyciem mediów społecznościowych i naszego portalu internetowego, gdzie zostaną zebrane opinie i uwagi w celu ewentualnej korekty zaproponowanych kryteriów.

Przygotowane kryteria będą przejrzyste, gdyż przy każdym z nich pojawi się dodatkowy opis stanowiący jego szczegółową definicję, co pozwoli uniknąć wątpliwości podczas przyznawania punktacji w danym kryterium. Zastosowane kryteria wyboru operacji w większości będą miały charakter kryteriów jakościowych, jednak zawierających szczegółowy opis wymogów koniecznych do uzyskania danej liczby punktów i stąd będzie możliwa ich mierzalność. Ponadto każdy członek organu decyzyjnego, zobowiązany będzie do pisemnego uzasadnienia przyznanej liczby punktów. Dzięki dookreśleniu w zakresie minimalnych i maksymalnych wartości oraz opisowi zasad przyznawania punktów w przedziale minimum - maksimum, kryteria będą obiektywne i niedyskryminujące.

Kryteria wyboru operacji zostaną skonstruowane w taki sposób, aby jak najtrafniej dopasować wybrane operacje do realizacji założeń LSR, będą one ściśle powiązane z diagnozą obszaru, celami i wskaźnikami oraz ogłaszanym konkursem, czy projektem grantowym. Należy jednak zwrócić uwagę na fakt przyjęcia w procedurze oceny wniosków kryterium obligatoryjnego, jakim jest na etapie oceny zgodności wniosku z LSR, konieczność realizacji wskaźnika produktu, tak więc operacja musi go realizować, bo jeżeli nie, to nie podlega już ocenie merytorycznej – punktowej w ramach ustalonych kryteriów. Przy przyjęciu takiej procedury oceny nie ma już potrzeby sztywnego wiązania kryteriów ze wskaźnikami, gdyż powiązano operację ze wskaźnikiem już we wcześniejszym etapie oceny, co wydaje się jeszcze skuteczniejszym rozwiązaniem, gdyż w ogóle nie dopuszczamy do oceny punktowej wniosków, które nie realizują założonego w LSR wskaźnika.

Przewidziano również procedurę zmiany kryteriów, którą prezentujemy poniżej.

Zasady zmiany kryteriów:

1. Konieczność zmian kryteriów może wynikać, w szczególności z następujących przyczyn:

- zmiany obowiązujących przepisów regulujących zagadnienia objęte LSR;
- zmiany dokumentów programowych;
- zmiany rozporządzeń dotyczących zagadnień objętych LSR;
- uwag zgłoszonych przez Instytucję Wdrażającą;
- wniosków wynikających z praktycznego stosowania LSR i przeprowadzonej ewaluacji LSR.

2. Procedura zmiany:

1) Zgłaszanie wniosków o zmianę lokalnych kryteriów wyboru: przez Radę/Członków LGD (min. 3); członków LGD (min. 10)- pisemny wniosek złożony za pośrednictwem biura LGD do Zarządu.

2) Na wniosek Zarządu pracownik biura LGD informuje społeczność lokalną o przystąpieniu do procesu zmian lokalnych kryteriów wyboru operacji poprzez zamieszczenie na stronie internetowej informacji o rozpoczęciu procedury zmiany kryteriów wyboru operacji wraz z propozycją nowych. Osoby fizyczne i prawne z terenu LGD (mieszkańcy, przedsiębiorcy, organizacje społeczne i jednostki reprezentujące sektor publiczny) mają prawo do wniesienia uwag w terminie do 14 dni od zamieszczenia informacji na stronie www.kws.org.pl .

3) Zwołanie posiedzenia Zarządu.

4) Dyskusja na Zarządzie w sprawie zmiany lokalnych kryteriów wyboru operacji.

5) Decyzja Zarządu w sprawie zmiany kryteriów:
a) podjęcie uchwały o zmianie kryteriów (obowiązuje dla konkursów ogłoszonych po dniu zatwierdzenia zmian przez właściwy podmiot),
- przygotowanie przez biuro LGD nowych kart oceny operacji w oparciu o zmienione kryteria wyboru;
b) odrzucenie proponowanych zmian (dalsze obowiązywanie dotychczasowych kryteriów wyboru operacji).
6) podanie do publicznej wiadomości informacji o zakończeniu procedury i jej wynikach wraz z uzasadnieniem.

Dodatkowo ustalono w ramach konsultacji z grupą roboczą LSR nowy, kierunkowy **zestaw kryteriów ogólnych - obligatoryjnych** (jednolitych dla wszystkich planowanych w LSR przedsięwzięć) który może zawierać*: (ostateczny ich kształt zostanie ustalony w ramach szerokich konsultacji społecznych):*
a. stopień spójności i adekwatności opisu operacji z zakresem zaplanowanych zadań oraz budżetem,
b. stopień nowatorstwa i innowacyjności operacji,
c. stopień partycypacji społecznej w przygotowaniu lub/i realizacji operacji,
d. wzmocnienie potencjału grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR (osoby młode do 25 r.ż., seniorzy 60+) lub wzmocnienie potencjału organizacji, która zajmuje się takimi grupami,
e. konsultację wniosku (doradztwo) z Biurem LGD lub wniosek przygotowany przez Biuro (dotyczy operacji własnych),
f. zakładana promocja operacji i jej potencjalny wpływ na wizerunek LGD i obszaru objętego LSR,
oraz **kryteriów specyficznych** – używanych w ramach przedsięwzięć w ramach poszczególnych celów:
odpowiednio dla: C1.:
a. operacja jest realizowana przez osoby w niekorzystnej sytuacji opisanych w LSR,
b. wpływ operacji na ochronę środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu,
c. wpływ na rozwój lokalnego rynku pracy – tworzenie miejsc pracy,
d. operacja jest realizowana w partnerstwie
e. premiowanie operacji w ramach określonych branż, w tym srebrnej gospodarki i cyrkularnej gospodarki
odpowiednio dla C2.:
a. wpływ operacji na ochronę środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu,
b. operacja realizuje innowację społeczną w fazie testowania
c. operacja jest realizowana w partnerstwie
odpowiednio dla C3.:
a. operacja realizuje postanowienia „Porozumienia na rzecz klimatu i energii”,
b. operacja realizowana w partnerstwie

Ostatecznie wszystkie kryteria wyboru operacji zostaną dopracowane zgodnie z wytycznymi i zatwierdzone przez Zarząd Stowarzyszenia, przed podpisaniem umowy ramowej.

Podstawowym celem lokalnych kryteriów wyboru jest zwiększenie prawdopodobieństwa wyboru operacji, które w największym zakresie bezpośrednio przyczyniają się do osiągania określonych w LSR celów poprzez osiąganie konkretnych wskaźników produktu i rezultatu. Kryteria będą przygotowane z założeniem możliwej ich mierzalności i czytelnej metodologii lub w przypadku kryteriów jakościowych - szczegółowego opisu podejścia do ich oceny, niebudzącego wątpliwości co do sposobu przyznawania punktów.

LGD przewiduje osobny **zestaw kryteriów wykorzystywany w procesie oceny i wyboru grantobiorców** w ramach projektów grantowych, składający się z następujących kryteriów:
a. trafność diagnozy potrzeb społeczności lokalnej,
b. trafność projektu z punktu widzenia realizacji LSR,
c. stopień zaangażowania lokalnej społeczności w realizację operacji,
d. zasięg oddziaływania operacji,
e. trwałość efektów,
f. aktywizacja mieszkańców
g. klarowność przedstawionego budżetu i jego adekwatność względem proponowanego zakresu grantu.

VII.1 Innowacyjność w LSR

W kryteriach oceny operacji uwzględniona będzie innowacyjność w konkursach dla potencjalnych i istniejących przedsiębiorców w ramach **przedsięwzięć: P 1.2 i P 1.3,** określając również definicję innowacyjności, jak poniżej:

DEFINICJE INNOWACYJNOŚCI W LSR

Innowacja produktowa[22] *to nowy lub ulepszony wyrób lub usługa,* **które różnią się znacząco od dotychczasowych wyrobów lub usług przedsiębiorstwa** *i które zostały wprowadzone na rynek. Innowacje produktowe muszą zapewniać znaczące ulepszenie jednej lub kilku właściwości lub specyfikacji działania.*

Kluczowy element definicji innowacji produktowej zawarty jest w pkt 3.25 podręcznika Oslo 2018, gdzie OECD wskazuje: „Należy tu uwzględnić dodawanie nowych funkcji lub ulepszeń do istniejących funkcji lub użyteczności dla użytkownika. Odpowiednie cechy funkcjonalne to w tym przypadku jakość, specyfikacje techniczne, niezawodność, trwałość, oszczędność podczas użytkowania, **przystępność cenowa**, wygoda, użyteczność i przyjazność dla użytkownika. **Innowacje produktowe nie muszą wiązać się z poprawą wszystkich funkcji i specyfikacji działania**. Usprawnienie lub dodanie nowej funkcji może pociągnąć za sobą utratę innych funkcji lub spadek wydajności pod niektórymi względami.

Innowacja w procesie biznesowym[23] *to nowy lub ulepszony proces biznesowy dla jednej lub wielu funkcji biznesowych,* **który różni się znacząco od dotychczasowych procesów biznesowych przedsiębiorstwa** *i który został wprowadzony do użytku przez przedsiębiorstwo.*

Innowacje w procesach biznesowych dotyczą sześciu różnych funkcji przedsiębiorstwa z zakresu zarządzania. Dwie z nich odnoszą się do podstawowej działalności: wytwarzania i dostarczania produktów na sprzedaż, pozostałe dotyczą działalności wspomagającej (marketingu, systemów informacyjno-komunikacyjnych, administracji i zarządzania, rozwoju produktów i procesów biznesowych).

Zarówno nowe, jak i ulepszone procesy biznesowe mogą wynikać **z celów związanych z wdrażaniem strategii biznesowych, redukcją kosztów, poprawą jakości produktów lub warunków pracy, czy też spełnieniem wymogów regulacyjnych**. Innowacja w procesie biznesowym może polegać na usprawnieniu jednego lub kilku aspektów jednej funkcji biznesowej lub połączonych różnych funkcji biznesowych.

Dla przedsięwzięcia P 2.5 opracowane zostanie kryterium dotyczące INNOWACYJNOŚCI SPOŁECZNEJ w kwestiach rozwiązywania problemu starzejącego się społeczeństwa
Dla przedsięwzięć P 3.2 i P 3.3 opracowane zostanie kryterium dotyczące INNOWACYJNOŚCI SPOŁECZNEJ w kwestiach środowiskowych.

Innowacje społeczne są ważnym narzędziem w kształtowaniu polityki ochrony środowiska. Oddziałują one na grupy społeczne i społeczności lokalne tworząc nowe lub rozwijając istniejące pomysły i rozwiązania postępujących problemów społecznych. Z uwagi na swój partycypacyjny i twórczy charakter, stanowią one doskonałe narzędzie do rozwiązywania kwestii środowiskowych, których złożony charakter wymaga ciągłego poszukiwania bardziej zrównoważonych paradygmatów działania.

Innowacje społeczne *definiujemy jako nowe pomysły (produkty, usługi i modele), które jednocześnie zaspokajają potrzeby społeczne (skuteczniej niż alternatywy) i tworzą nowe relacje społeczne lub współpracę. Innymi słowy, są to innowacje, które nie tylko są dobre dla społeczeństwa, ale także zwiększają zdolność społeczeństwa do działania […].*[24]

Aby pomysł został zakwalifikowany jako innowacja społeczna, będzie musiał posiadać takie elementy jak:

Wymiar środowiskowy, ekonomiczny, etyczny lub kulturowy. Rozwiązania będą musiały być przekrojowe, ponieważ problemy nie tylko wpływają na jeden wymiar, ale także na resztę, a zatem rozwiązania muszą uwzględniać wszystkie aspekty. W ten sposób wykorzystamy okazję do nawiązania synergii i skuteczniejszego zaspokojenia potrzeby lub rozwiązania problemu.
Innowacje muszą mieć długoterminową wizję zrównoważonego rozwoju. Innymi słowy, problemy, przed którymi stoimy, nie pojawiły się z dnia na dzień, a rozwiązanie nie przyniesie natychmiastowego efektu w krótkim okresie, ale zmiany muszą być wprowadzane stopniowo, aby wyeliminować problem w dłuższej perspektywie i w sposób trwały w przestrzeni i czasie.
Rozwiązanie musi być skalowalne i replikowalne. Żyjemy w zglobalizowanym i połączonym świecie, więc każdy rodzaj proponowanej alternatywy musi być możliwy do naśladowania w innej części świata, a dobre praktyki szybko się rozprzestrzeniają.

[22] https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5496/18/1/1/podrecznik_oslo_2018_internet.pdf
[23] https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5496/18/1/1/podrecznik_oslo_2018_internet.pdf
[24] Empowering people, driving change Social Innovation in the European Union

Premiowane będą cechy innowacji, takie jak:

- otwartość i współpraca
- działania oddolne
- prosumpcja i koprodukcja
- tworzenie nowych ról i relacji społecznych
- lepsze wykorzystanie środków i zasobów

Aby promować innowacje społeczne, należy promować podejmowanie ryzyka, ciekawość, kreatywność, świadomość problemów społecznych i ducha przedsiębiorczości. W LSR przewidziano dwie operacje własne w ramach przedsięwzięcia P 2.3 i P 3.1. W ramach P 2.3 chcemy zorganizować cykl warsztatów dla społeczności lokalnych, w ramach których generowane będą pomysły na innowacje społeczne, które następnie będą mogły otrzymać dofinansowanie w ramach przedsięwzięcia konkursowego P 2.5.na ich testowanie. W ramach przedsięwzięcia P 3.1, w którym zaplanowana jest kampania społeczna zostanie zorganizowany „HACKATHON" aktywności społecznej o tematyce przeciwdziałania zmianom klimatu, podczas którego zespoły uczestniczące w wydarzeniu będą miały za zadanie wymyślenie innowacji społecznej, która rozwiąże problemy pojawiające się wraz z narastającym kryzysem klimatycznym. Te z kolei innowacje będą mogły starać się o finansowanie w ramach konkursu przewidzianego w przedsięwzięciu P 3.2.

Oczekiwany wpływ innowacji społecznych na rozwój obszaru LSR to:

- Ich **skuteczność -** wartością innowacji społecznej jest jej skuteczność i efektywność, która powinna być wyższa od istniejących już rozwiązań na obszarze LSR.

- Spełnienie potrzeb społecznych - wyróżniającą cechą innowacji społecznej jest realizacja potrzeby społecznej, niezaspokojenie której może powodować poważne problemy i szkody, dlatego tak ważne jest, aby w ramach wdrażania LSR zdiagnozować najpilniejsze potrzeby i szukać dla nich rozwiązania, generując nowe pomysły i pobudzając kreatywność w tym zakresie.

- Zwiększenie aktywności społecznej do działania – zapoczątkowany przez nas w ramach LSR proces wdrażania innowacji społecznych powinien przyczynić się do zwiększenia aktywność społeczeństwa do działań kreatywnych w tworzeniu nowych ról i relacji, a także w wykorzystaniu dostępnych lokalnych zasobów i środków. Będzie to możliwe dzięki zmianom w relacjach społecznych i wykorzystaniu zaplanowanych przez nas programów aktywizujących. Mamy pełną świadomość, że proces stymulacji rozwoju innowacji społecznych wymaga działań wynikających z obserwacji i potrzeb zmian pragmatycznych, z inspiracji spontanicznych i oddolnych ruchów ludzi indywidualnych i zaangażowanych czy odpowiedzialnych grup społecznych, dlatego w ramach operacji własnej zaprosimy do współpracy doświadczonych już w tym zakresie partnerów takich jak Fundacja Stocznia.

VIII Plan Działania

Charakterystyka przyjętego harmonogramu osiągania poszczególnych celów i wskaźników wskazująca czas realizacji kluczowych efektów wdrażania LSR. (zał. nr 2 do LSR)

Cel 1 „Rozwój zielonej gospodarki" - zamierzamy zrealizować w pierwszej kolejności, to jest 100% wdrożenia założonych w LSR przedsięwzięć do grudnia 2026 r.

Wdrażanie Celu 2 „Budowa odporności obszaru LGD na niekorzystne zmiany społeczne" rozpoczynamy w roku 2026 i planujemy wykonanie do końca roku 2027.

Cel 3 „Wzrost aktywności mieszkańców w odpowiedzi na zmiany klimatyczne i sprawiedliwą transformację energetyczną" będzie przez nas wdrażany sukcesywnie od roku 2024 z planowanym zakończeniem w roku 2028.

Rock 2029 przeznaczyliśmy na podsumowanie wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju i ewentualne nabory ze środków, które do nas wrócą z wcześniej realizowanych naborów, co zostanie uwzględnione w harmonogramie, jeżeli taka sytuacja będzie miała miejsce.

Wyszczególnienie kamieni milowych realizacji LSR:
W ramach pierwszego kamienia milowego czyli do 30 czerwca 2026 roku zaplanowaliśmy realizację ponad 60 proc. wdrażania LSR., natomiast w drugim kamieniu milowym czyli do 31 grudnia 2027 zaplanowaliśmy realizację 100% wdrażania LSR.

Metody aktywizujące lokalną społeczność

Przedsięwzięcia w ramach C.1 **Rozwój zielonej gospodarki**	różnorodność przyjętych metod aktywizujących społeczność
P.1.1 Wsparcie doradcze w budowaniu zielonych modeli biznesowych	animacja
P.1.2 Wsparcie dotacyjne na rozwój zielonej przedsiębiorczości	konkurs (uruchamianie i rozwój przedsiębiorstw), premiowane operacje realizowane w partnerstwie przez podmioty z obszaru objętego LSR
P.1.3 Wsparcie dotacyjne pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych	konkurs (uruchamianie i rozwój gosp. agroturystycznych i zagród edukacyjnych)
P 1.4 Wsparcie inwestycyjne dla JSFP w zakresie małej infrastruktury publicznej z uwzględnieniem rozwiązań opartych o gospodarkę cyrkularną (GOZ), odnawialne źródła energii (OZE), czy błękitno-zieloną infrastrukturę (BZI)	konkurs (JST)
P.1.5 Wsparcie animacyjne w budowaniu powiązań sieciowych na rzecz zielonej gospodarki	animacja - sieciowanie
Przedsięwzięcia w ramach C.2 **Budowanie odporności obszaru LGD na niekorzystne zmiany społeczne**	różnorodność przyjętych metod aktywizujących społeczność
P 2.1 Kampania społeczna na rzecz zmiany w odpowiedzi na zdiagnozowane problemy społeczne.	operacja własna
P 2.2. Badanie opinii publicznej – identyfikacja potrzeb na usługi społeczne wśród seniorów i osób z niepełnosprawnościami	
P 2.3 Warsztaty liderskie wraz z generowaniem pomysłów na innowacje społeczne	operacja własna
P 2.4 Warsztaty wprowadzające do ekonomii społecznej wraz z przygotowaniem koncepcji rozwoju podmiotów ekonomii społecznej	
P 2.5 Wsparcie na tworzenie i rozwój podmiotów ekonomii społecznej	konkurs / premiowane operacje realizowane w partnerstwie przez podmioty z obszaru objętego LSR
Przedsięwzięcia w ramach C.3 **Wzrost aktywności mieszkańców w odpowiedzi na zmiany klimatyczne i sprawiedliwą transformację energetyczną**	różnorodność przyjętych metod aktywizujących społeczność
P 3.1 Kampania społeczna na rzecz edukacji klimatyczno-energetycznej	operacja własna
P 3.2 Realizacja lokalnych inicjatyw z uwzględnieniem przeciwdziałania: zmianom klimatu i nadmiernemu konsumpcjonizmowi	~~projekty grantowe/ premiowane operacje realizowane w partnerstwie przez podmioty z obszaru objętego LSR~~ konkurs (NGO)
P 3.3 Opracowanie koncepcji Smart Village (SV)	projekty grantowe
P 3.4 Wsparcie działań w ramach „Porozumienia na rzecz klimatu i energii Ziemi Kłodzkiej”, w tym zwalczanie ubóstwa energetycznego i powołanie Młodzieżowej Rady Klimatycznej	animacja – sieciowanie (działania integracyjno-animujące)

Sposób integrowania różnych sektorów, partnerów, zasobów i branż w celu kompleksowej realizacji przedsięwzięć

Zakłada się, że LSR jest narzędziem prowadzącym do uruchomienia potencjałów i kreatywności różnych podmiotów lokalnych, które poprzez współpracę i komplementarne wykorzystywanie posiadanych zasobów będą tworzyć nowe wartości odpowiadające na oczekiwania społeczności lokalnych. Dlatego, proces wdrażania strategii opierać się będzie na partnerstwie lokalnym, w którym uczestniczyć będą różne sektory. Podkreślić należy, że w tym sensie LSR stanowi kontynuację dobrych doświadczeń wyniesionych z poprzednich okresów funkcjonowania LGD. Procesowi integracji służy szereg uzupełniających się działań podejmowanych na etapie formułowania i wdrażania LSR:

- formułowanie LSR osadzone zostało na dialogu, w którym uczestniczyć mogły wszystkie osoby zainteresowane przyszłością LGD; przeprowadzenie cyklu narad, spotkań, warsztatów w każdej gminie dostarczyło możliwości

bezpośredniego uczestnictwa w procesie opracowania koncepcji rozwoju i wspólnego działania w ramach LSR; w praktyce, w każdym ze spotkań udział wzięli przedstawiciele wszystkich kluczowych sektorów; spotkania, które zamierzamy kontynuować na etapie wrażania LSR, stały się okazją do otwartego dialogu i wzajemnego poznania potrzeb i oczekiwań podmiotów sektora obywatelskiego, biznesowego i samorządowego; można więc uznać, że już na etapie formułowania strategii wzmocniono podstawy współpracy na rzecz partnerskiego wdrażania LSR;

- w procesie opracowania LSR silnie akcentowano oddolny charakter tego dokumentu; dołożono starań aby w LSR odzwierciedlone zostały realne oczekiwania podmiotów z różnych sektorów; to powoduje, że osiąganiem celów strategii zainteresowane będzie szerokie gremium podmiotów lokalnych o wysokiej motywacji do podejmowania partnerskich przedsięwzięć wdrożeniowych;
- dużą rolę w integrowaniu podmiotów przypisuje się prowadzeniu właściwej polityki informacyjnej zmierzającej do przekazywania podmiotom lokalnym wiedzy o istocie LSR i możliwościach włączania się w jej realizację; ponadto, prowadzone będą dalsze działania zmierzające do podnoszenia poziomu utożsamiania mieszkańców z obszarem LGD oraz przekraczaniem granic myślenia o swojej przestrzeni rozwoju sprowadzającym się do pojedynczej gminy czy miejscowości;
- LGD wspomagać będzie nawiązywanie relacji między podmiotami podejmującymi projekty i poszukującymi partnerów do ich realizacji; będzie więc LGD węzłem kontaktowym umożliwiającym budowanie partnerstw i poszerzanie grona podmiotów angażujących się w realizację działań wdrożeniowych;
- w procesie wyboru projektów do realizacji jako jedno z kryteriów wykorzystana zostanie ocena partnerstwa;
- rolą LGD jest także odpowiednie prowadzenie procesu konsultowania projektów zgłaszanych przez podmioty lokalne do wdrożenia w ramach LSR; w trakcie tego procesu wskazywane będą możliwości rozwijania projektów i nadawania im wyższej wartości poprzez wykorzystywanie partnerstwa, w tym międzysektorowego;
- promowane będą dobre praktyki związane z partnerskimi działaniami podejmowanymi na obszarze LGD oraz na innych obszarach wiejskich w otoczeniu;
- znaczna część celów i przedsięwzięć zawartych w LSR jest wprost nakierowana na budowanie i wzmacnianie partnerstw lokalnych; występują także przedsięwzięcia komplementarne angażujące różne sektory.

W oparciu o doświadczenia procesu wdrożeniowego stale modyfikowane będą instrumenty wspierania integracji i partnerstwa podmiotów lokalnych. Prowadzona będzie ocena zaangażowania podmiotów w procesie wdrożeniowym LSR w celu eliminowania „białych plam" aktywności w ujęciu przestrzennym (aktywizacja wspólnot lokalnych w sołectwach) oraz sektorowym.

IX Plan finansowy LSR

Przedstawiony tabelarycznie w zał. nr 4 do LSR „plan wykorzystania budżetu" opiera się na następujących założeniach:

• w kolumnach **„kwota ogółem"** środków zakontraktowanych w Euro do….. - uwzględniono sumę kwot, na które beneficjenci podpisali umowy przyznania pomocy w danym roku – w kolejnych latach narastająco.

• w kolumnach **„% wykorzystanie budżetu"** zbadano stosunek wykorzystanych przez beneficjentów środków w danym roku, na podstawie podpisanych umów do całego budżetu na wdrażanie LSR tj. 2 750 000 euro – w kolejnych latach narastająco.

Wskazanie źródeł, z których przewiduje się finansowanie działalność LGD, w tym:
a. bezpośrednie źródło finansowania LSR to PS WPR 2023-2027;
b. inne potencjalne źródła finasowania przedsięwzięć to program regionalny dla województwa dolnośląskiego pn. Fundusze Europejskie dla Dolnego Śląska 2021-2027 (FEDŚ 2021-2027) – źródło wsparcia Fundusz Sprawiedliwej Transformacji, oraz Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO).

Powiązanie poszczególnych źródeł finansowania z celami LSR:
Cel 1 i 2 w całości będą finansowane w ramach PS WPR 2023-2027,
Celu 3 – przedsięwzięcia od P 3.1 do P 3.4 będą finansowane z PS WPR 2023-2027 a przedsięwzięcia P 3.5 z KPO i P 3.6 FEDŚ 2021-2027 (w przypadku otrzymania środków).

X Monitoring i ewaluacja

MONITORING

Celem monitoringu jest systematyczne gromadzenie danych ilościowych i jakościowych w oparciu o założone cele w strategii i zdefiniowane tam wskaźniki rezultatów oraz produktów i ich analizowanie pod kątem stopnia realizacji zadań.
Cel monitoringu: poprawić zarządzanie bieżącą interwencją, a konkretnie:
- zagwarantować realizację planu,
- poprawić wdrażanie,
- poszerzyć wiedzę operacyjną LGD,
- wspierać proces uczenia się,
- wzmacniać LGD.

Zakres procedury: procedura monitoringu i ewaluacji obejmuje czynności niezbędne do rejestrowania najbardziej bezpośrednich efektów wdrażania produktów i ustalenie związku pomiędzy podjętymi działaniami, a uzyskanymi rezultatami w ujęciu średnio i długookresowym.

Założenie ogólne:
Monitoring jest procesem ciągłym. Polega na systematycznej analizie wdrażania LSR, wszystkich podejmowanych działań przez LGD oraz otoczenia, na które działania LGD wywołują wpływ.
Monitorowaniu będą podlegać następujące aspekty działań LGD:
- monitorowanie harmonogramu ogłaszania konkursów,
- monitorowanie budżetu LGD,
- monitorowanie wskaźników realizacji LSR,
- monitorowanie strony internetowej LGD,
- monitorowanie szkoleń organizowanych przez LGD,
- monitorowanie konkursów organizowanych przez LGD,
- monitorowanie struktury partnerstwa LGD,
- monitoring prowadzonego doradztwa.

Przebieg procedury:
1. Odpowiedzialnym za prowadzenie monitoringu jest Biuro LGD.
2. Monitoring będzie odbywać w sposób systematyczny, w trybie ciągłym.
3. Za bieżące gromadzenie danych ilościowych i jakościowych odpowiedzialny jest pracownik Biura LGD.
4. System monitorowania będzie polegał na :

A) Gromadzeniu danych na podstawie formularzy, wniosków, informacji uzyskanych od podmiotu wdrażającego o zawartych umowach i wysokości środków wypłacanych beneficjentom na realizację operacji oraz własnych danych z przeprowadzonych konkursów,
B) Monitorowaniu operacyjnym na podstawie bezpośrednich rozmów z beneficjentami, ankiet i wizji lokalnych na miejscu realizacji,
C) Weryfikacji osiągnięcia rzeczywistych rezultatów na podstawie gromadzenia danych wskaźników produktu, rezultatu dla poszczególnych przedsięwzięć,
D) Dokonywania przeglądu procedur wewnętrznych wdrożenia poszczególnych działań LSR,
E) Gromadzeniu danych dotyczących wydatkowania środków na funkcjonowanie LGD zgodnie z procedurą określoną w umowie z podmiotem wdrażającym.

5. Zakres monitoringu obejmuje stopień realizacji zadań, celów oraz wartości wskaźników w odniesieniu do zapisów w strategii.
6. Po zakończeniu każdorazowego procesu monitoringu wyniki będą przedstawiane Walnemu Zebraniu Członków w celu omówienia stanu realizacji założonych planów.
7. Zarząd może zlecić wykonanie niektórych zadań ekspertom zewnętrznym.
8. Wyniki monitoringu będą podawane do wiadomości publicznej na stronie internetowej Stowarzyszenia.

EWALUACJA ZEWNĘTRZNA (zlecona zewnętrznym ewaluatorom)

Termin realizacji badania
Realizacja badania odbędzie się jednokrotnie, **w roku 2029.**

Wykonawca badania
Ewaluację zewnętrzną przeprowadzi **niezależny ewaluator.**
Wykonawca badania powinien posiadać odpowiednie doświadczenie w realizacji badań ewaluacyjnych. Wymaga się, aby Wykonawca spełniał minimum następujące wymagania:

- Udokumentowane doświadczenie w realizacji przynajmniej dwóch badań ewaluacyjnych programów współfinansowanych ze środków publicznych

- Dysponowanie zespołem, w tym: kierownika badania, który posiada doświadczenie w koordynacji badań ewaluacyjnych, eksperta posiadającego doświadczenie w realizacji badań o charakterze jakościowym i ilościowym, eksperta posiadającego doświadczenie w realizacji badań o charakterze społeczno-gospodarczym.

Minimalne wymagania odnośnie oferty Wykonawcy na realizację badania
Oferta Wykonawcy będzie gwarantować odpowiednią jakość badania. Opis sposobu realizacji badania zaproponowany przez Wykonawcę w ofercie będzie zawierał co najmniej:

a) Kontekst realizacji badania.
b) Cele badania.
c) Obszary/ pytania badawcze.
d) Opis metodyki badania.
   Minimum metodyczne badania zapewni triangulację metod i źródeł danych, w związku z czym w badaniu będą zastosowane: analiza danych zastanych, badanie jakościowe i badanie ilościowe. Oferta będzie szczegółowo wskazywać wielkość i strukturę prób badań ilościowych i jakościowych wraz z uzasadnieniem. Elementy te będą podlegać ocenie na etapie wyboru oferty.
e) Sposób prezentacji wyników.
f) Harmonogram realizacji badania.

LGD, poprzez odpowiednie kryteria wyboru oferty, zagwarantuje wybór oferty najkorzystniejszej, gwarantującej odpowiednią jakość badania. Dlatego najważniejszym kryterium oceny ofert będzie „jakość" rozumiana jako:

- jakość koncepcji badania,
- jakość metodyki, narzędzi badawczych oraz sposobu organizacji badania.

Zakres badania
Ewaluacja zewnętrzna będzie dotyczyć co najmniej następujących **pytań/obszarów badawczych:**

Ocena wpływu na cele LSR	Jaki jest stopień osiągnięcia celów i przypisanych do niego wskaźników LSR?
Ocena wpływu na kapitał społeczny	Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne? W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?
Przedsiębiorczość	W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości? Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?
Grupy defaworyzowane	Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup? Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego? Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?
Innowacyjność	W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne? Jakie można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?
Projekty w partnerstwie	Czy pojawiły się tego typu inicjatywy podczas wrażania LSR? Jaka była rola LGD ? Jaką formę i zakres powinny przyjmować tego typu projekty w przyszłości?
Ocena funkcjonowania LGD	Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR? Jaka jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)? Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD by skuteczniej realizowała LSR?
Ocena procesu wdrażania	Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR odbywała się zgodnie z planem? Czy procedury naboru, wyboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów? Czy kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR)? Czy przyjęty system wskaźników pozwalał na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach?
Wartość dodana podejścia LEADER	Czy działalność LGD wpływa na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi aktorami, budowanie powiązań między nimi i sieciowanie? Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany?

	Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia? Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określonego w LSR?

Wymagana struktura raport końcowego z ewaluacji zewnętrznej:

a) Streszczenie najważniejszych wyników badania.
b) Spis treści.
c) Opis przedmiotu badania uwzględniający cele i zakres ewaluacji.
d) Opis metodologii wraz z opisem sposobu realizacji badania.
e) Opis wyników badania wraz z ich interpretacją.
f) Odpowiedź na wszystkie wskazane pytania badawcze.
g) Podsumowanie zawierające wnioski i rekomendacje.
h) Spis tabel i wykresów.
i) Aneksy tworzone w toku realizacji badania.

Informacja o wynikach ewaluacji zewnętrznej LSR

Raport z badania LSR będzie zamieszczony na stronie internetowej LGD oraz przesłany (w wersji elektronicznej, edytowalnej) do MRiRW. Wraz z raportem, LGD przekaże do MRiRW informacje na temat sposobu realizacji rekomendacji i zaleceń.

Wykaz literatury:

1. Współczesne role Kół Gospodyń Wiejskich w społecznościach lokalnych (na przykładzie województwa dolnośląskiego) – Barbara Szczepańska, Jacek Szczepański

2. Koła Gospodyń Wiejskich nie tylko od kuchni. Raport z badania, Fundacja Pracownia Badań i Innowacji Społecznych „Stocznia", Warszawa. Mencwel J., Milczewska K., Wiśniewski J. (2014)

3. Kobiety. Wieś. Klimat i Środowisko w mozaice postaw, poglądów i działań. – Paulina Sobiesiak-Penszkko - publikacja powstała w ramach projektu: „Mieszkanki wsi a zrównoważony rozwój obszarów wiejskich. Postawy, wiedza i zaangażowanie" realizowanego we współpracy z Fundacją im. Heinricha Bölla w Warszawie

4. Młodzi aktywiści wobec kontrowersji klimatyczno-energetycznych. Przykład Młodzieżowego Strajku Klimatycznego w Polsce – Sebastian Medoń

5. Radomir Matczak, „Jak lokalnie wspierać działania proklimatyczne", w: Pomorski thinkletter wobec wyzwań przyszłości, red. Jan Szomburg i in. Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową. II-82-II-89.

6. DOBRA INKUBACJA Sztuka wspierania przedsięwzięć społecznych na wczesnym etapie ich rozwoju - Paul Miller oraz Jessica Stacey

7. źródło: https://marketingspoleczny.pl/artykul.php?id_artykul=320

8. źródło: https://klimada2.ios.gov.pl/

9. źródło: https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5496/18/1/1/podrecznik_oslo_2018_internet.pdf

10. Empowering people, driving change Social Innovation in the European Union

11. Raport z konsultacji społecznych przygotowany przez KWS-LGD (w załączeniu do wniosku o wybór LSR)

12. Raport z ewaluacji ex-post Lokalnej Strategii Rozwoju 2014-2020

Wykaz załączników do LSR

1. Formularz nr 1 - Cele i przedsięwzięcia.
2. Formularz nr 2 - Plan działania - wskazujący harmonogram osiągania poszczególnych wskaźników produktu.
3. Formularz nr 3 - Budżet LSR - w podziale na poszczególne fundusze EFSI i zakresy wsparcia.
4. Formularz nr 4 - Plan wykorzystania budżetu LSR – wykazujący wykorzystanie zakontraktowanych środków w podziale na poszczególne fundusze i lat

ZAŁĄCZNIK DO LSR – FORMULARZ NR 1 - **Cele i przedsięwzięcia.**

Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach C.1 **Rozwój zielonej gospodarki**	grupy docelowe	sposób realizacji (konkurs, animacja itp.)
0,00	P.1.1 Wsparcie doradcze w budowaniu zielonych modeli biznesowych	Osoby planujące uruchomienie działalności gospodarczej, rolnicy poszukujący dochodów poza rolnictwem,	animacja - doradztwo
709 680,00	P.1.2 Wsparcie dotacyjne na rozwój zielonej przedsiębiorczości	Osoby planujące uruchomienie działalności gospodarczej (grupy w niekorzystnej sytuacji: kobiety poszukujące zatrudnienia, osoby do 25 roku życia, seniorzy,) ; przedsiębiorcy planujący rozwój firmy w kierunku zielonej gospodarki	konkurs (uruchamianie i rozwój przedsiębiorstw), w tym projekty w partnerstwie
387 100,00	P.1.3 Wsparcie dotacyjne pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych	Rolnicy poszukujący dochodów poza rolnictwem	konkurs (uruchamianie i rozwój gosp. agroturystycznych i zagród edukacyjnych)
1 100 000,00	P 1.4 Wsparcie inwestycyjne dla JSFP w zakresie małej infrastruktury publicznej z uwzględnieniem rozwiązań opartych o gospodarkę cyrkularną (GOZ), odnawialne źródła energii (OZE), czy błękitno-zieloną infrastrukturę (BZI)	JST	konkurs (JST)
0,00	P.1.5 Wsparcie animacyjne w budowaniu powiązań sieciowych na rzecz zielonej gospodarki	Przedsiębiorcy, Rolnicy, JST, NGO	animacja - sieciowanie
Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach C.2 **Budowanie odporności obszaru LGD na niekorzystne zmiany społeczne**	grupy docelowe	sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)
40 000,00	P 2.1 Kampania społeczna na rzecz zmiany w odpowiedzi na zdiagnozowane problemy społeczne.	mieszkańcy, NGO, JST, przedsiębiorcy	operacja własna
	P 2.2. Badanie opinii publicznej – identyfikacja potrzeb na usługi społeczne wśród seniorów i osób z niepełnosprawnościami	mieszkańcy	
40 000,00	P 2.3 Warsztaty liderskie wraz z generowania pomysłów na innowacje społeczne	NGO, grupy inicjatywne	operacja własna
	P 2.4 Warsztaty wprowadzające do ekonomii społecznej wraz z przygotowaniem koncepcji rozwoju podmiotów ekonomii społecznej	NGO, grupy inicjatywne	
107 527,00	P 2.5 Wsparcie na tworzenie i rozwój podmiotów ekonomii społecznej	NGO, grupy inicjatywne	konkurs / projekt grantowy

Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach C.3 **Wzrost aktywności mieszkańców w odpowiedzi na zmiany klimatyczne i sprawiedliwą transformację energetyczną**	grupy docelowe	sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)
57 083,00	P 3.1 Kampania społeczna na rzecz edukacji klimatyczno-energetycznej	mieszkańcy, NGO, JST, przedsiębiorcy	operacja własna
300 000,00	P 3.2 Realizacja lokalnych inicjatyw z uwzględnieniem przeciwdziałania: zmianom klimatu i nadmiernemu konsumpcjonizmowi	mieszkańcy, NGO, grupy inicjatywne, KGW	konkurs
8 610,00	P 3.3 Opracowanie koncepcji Smart Village (SV)	mieszkańcy, NGO, grupy inicjatywne, sołectwa	projekty grantowe
0,00	P 3.4 Wsparcie działań w ramach „Porozumienia na rzecz klimatu i energii Ziemi Kłodzkiej", w tym zwalczanie ubóstwa energetycznego i powołanie Młodzieżowej Rady Klimatycznej	mieszkańcy, NGO, JST, przedsiębiorcy, młodzież	animacja - sieciowanie
0,00	P 3.5 Budowa i rozwój wspólnot energetycznych	mieszkańcy, spółdzielnie energetyczne, prosumenci zbiorowi	KPO
0,00	P 3.6 Wsparcie inwestycji w odnawialne źródła energii	mieszkańcy, spółdzielnie energetyczne, prosumenci zbiorowi	FEDŚ 2021-2027 (Fundusz Sprawiedliwej Transformacji)

ZAŁĄCZNIK DO LSR – FORMULARZ NR 2 -**Plan działania** - wskazujący harmonogram osiągania poszczególnych wskaźników produktu.

CEL	lata	do 31.12.2024		do 31.12.2025		do 31.12.2026		do 31.12.2027		do 31.12.2028		do 31.12.2029		Program
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	
C.1	**Rozwój zielonej gospodarki**													
P.1.1 Wsparcie doradcze w budowaniu zielonych modeli biznesowych	ilość udzielonego doradztwa			20 osób	66,66%	10 osób	100,00%							PS WPR 2023-2027
P.1.2 Wsparcie dotacyjne na rozwój zielonej przedsiębiorczości	ilość przyznanych dotacji					10 dotacji	50,00%	10 dotacji	100,00%					PS WPR 2023-2027
P.1.3 Wsparcie dotacyjne pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych	ilość przyznanych dotacji					5 dotacji	50,00%	5 dotacji	100,00%					PS WPR 2023-2027
P 1.4 Wsparcie inwestycyjne dla JSFP w zakresie małej infrastruktury publicznej z uwzględnieniem rozwiązań opartych o gospodarkę cyrkularną (GOZ), odnawialne źródła energii (OZE), czy błękitno-zieloną infrastrukturę (BZI)	ilość przyznanych dotacji			10 dotacji	100%									PS WPR 2023-2027
P.1.5 Wsparcie animacyjne w budowaniu powiązań sieciowych na rzecz zielonej gospodarki	ilość osób korzystających ze wsparcia animacyjnego							5 osób	50%	5 osób	100,00%			PS WPR 2023-2027
Wskaźnik rezultatu R 37	wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich					10 utworzonych miejsc pracy	100,00%							
Wskaźnik rezultatu R 39	rozwój gospodarki wiejskiej					10 przedsiębiorstw rolnych	100,00%							
Wskaźnik rezultatu R 27	realizacja celów środowiskowych lub klimatycznych poprzez inwestycje na obszarach wiejskich							10 operacje	100%					
C.2	**Budowanie odporności obszaru LGD na niekorzystne zmiany społeczne**													

P 2.1 Kampania społeczna na rzecz zmiany w odpowiedzi na zdiagnozowane problemy społeczne.	ilość przeprowadzonych kampanii							1 kampania	100,00%					PS WPR 2023-2027
P 2.2. Badanie opinii publicznej – identyfikacja potrzeb na usługi społeczne wśród seniorów i osób z niepełnosprawnościami	ilość przeprowadzonych badań opinii publicznej							1 badanie	100,00%					PS WPR 2023-2027
P 2.3 Warsztaty liderskie wraz z generowania pomysłów na innowacje społeczne	ilość przeprowadzonych warsztatów									1 cykl warsztatowy	100,00%			PS WPR 2023-2027
P 2.4 Warsztaty wprowadzające do ekonomii społecznej wraz z przygotowaniem koncepcji rozwoju podmiotów ekonomii społecznej	ilość przeprowadzonych warsztatów									1 cykl warsztatowy	100,00%			PS WPR 2023-2027
P 2.5 Wsparcie na tworzenie i rozwój podmiotów ekonomii społecznej	ilość organizacji, którym przyznano wsparcie									5 organizacji	100,00%			PS WPR 2023-2027
Wskaźnik rezultatu R 1	Poprawa realizacji celów dzięki wiedzy i innowacjom									41osób	100,00%			
Wskaźnik rezultatu R 42	Promowanie włączenia społecznego									15 osób	100,00%			
C.3	**Wzrost aktywności mieszkańców w odpowiedzi na zmiany klimatyczne i sprawiedliwą transformację energetyczną**													
P 3.1 Kampania społeczna na rzecz edukacji klimatyczno-energetycznej	ilość przeprowadzonych kampanii					1 kampania	100,00%							PS WPR 2023-2027
P 3.2 Realizacja lokalnych inicjatyw z uwzględnieniem przeciwdziałania: zmianom klimatu i nadmiernemu konsumpcjonizmowi	-ilość przyznanych dotacji					10 dotacji	100%							PS WPR 2023-2027
P 3.3 Opracowanie koncepcji Smart Village (SV)	ilość opracowanych koncepcji SV					10 koncepcji	100,00%							PS WPR 2023-2027
P 3.4 Wsparcie działań w ramach „Porozumienia na rzecz klimatu i energii Ziemi Kłodzkiej", w tym zwalczanie ubóstwa energetycznego i powołanie Młodzieżowej Rady Klimatycznej	ilość spotkań w ramach partnerstwa							2 spotkania	33,33%	2 spotkania	66,66%	2 spotkania	100,00%	PS WPR 2023-2027
Wskaźnik rezultatu R 40	Inteligentna przemiana gospodarki wiejskiej					10 koncepcji	100,00%							
Wskaźnik rezultatu R 27	realizacja celów środowiskowych					10 operacji	100%							

	lub klimatycznych poprzez inwestycje na obszarach wiejskich													

ZAŁĄCZNIK DO LSR – FORMULARZ NR 3 - **Budżet LSR** - w podziale na poszczególne fundusze EFSI i zakresy wsparcia.

PLANOWANA WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW NA WDRAŻANIE LSR I ZARZĄDZANIE LSR				
Zakres wsparcia	**Program/Fundusz**			**Środki ogółem (EUR)**
	PS WPR	**EFRR***	**EFS+***	
Wdrażanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 2021/1060)	2 750 000	0	0	2 750 000
Zarządzanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 2021/1060)	612 500	0	0	612 500
Razem	3 362 500	0	0	3 362 500
** Wysokość środków danego funduszu na RLKS dostępnych dla LGD w danym województwie będzie wyższa o wartość wkładu krajowego, którego procentowy udział w tej kwocie jest określony dla danego FEW.* *** W wierszu odpowiadającemu danemu EFSI, z którego LSR nie będzie finansowana, należy wstawić wartość „0".*				

ZAŁĄCZNIK DO LSR – FORMULARZ NR 4 - **Plan wykorzystania budżetu LSR** – wykazujący wykorzystanie zakontraktowanych środków w podziale na poszczególne fundusze i lata.

fundusz	**środki zakontraktowane (w Euro) do:**													
	31.12.2024		31.12.2025		30.06.2026		31.12.2026		31.12.2027		31.12.2028		31.12.2029	
	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR
EFRROW	0,00	0,00	1 100 000,00	40,00%	1 100 000,00	40,00%	2 205 390,00	80%	2 205 390,00	80%	2 750 000,00	100,00%	2 750 000,00	100,00%
EFS+	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
EFRR	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

RAZEM	0,00	0,00	1 100 000,00	40,00%	1 100 000,00	40,00%	2 205 390,00	80%	2 205 390,00	80%	2 750 000,00	100,00%	2 750 000,00	100,00